

yitik**s**öz

SANAT, EDEBİYAT VE DÜŞÜNCE DERGİSİ

Yıl: 4, Sayı: 22 Nisan-Mayıs 2024

*Ve bir şair hatırlayabilir
Başka şairlerin unuttuklarını da*
Necat Çavuş

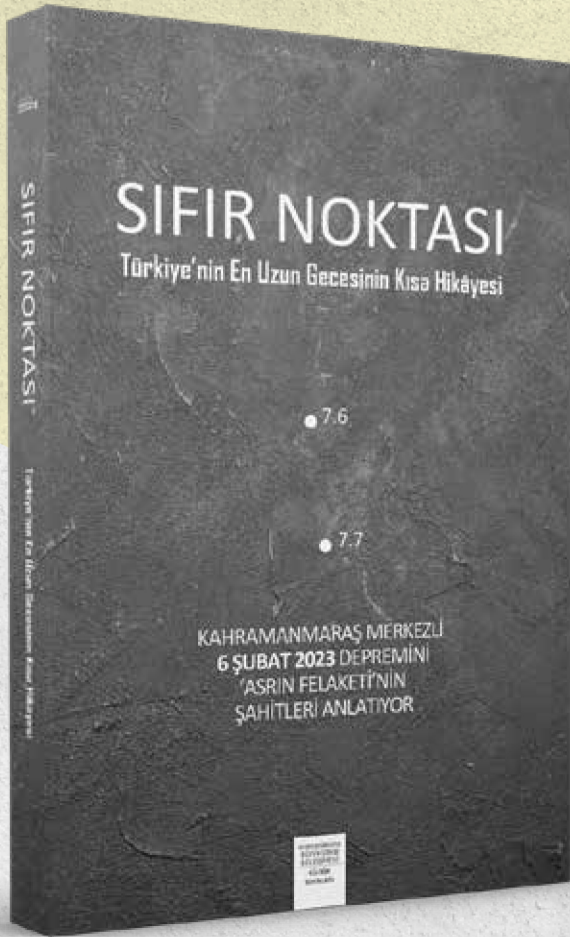
Fotoğraf: Yasin Mertaş

CİHAN AKTAŞ
Kar Gibi
Patiskalar

KONUŞAN: ÜMİT ZEYNEP KAYABAŞ
Ali Haydar Haksal'la
Öykücünün Dünyası Üzerine

SUAVİ KEMAL YAZGIÇ
Bir Papağan
Uçuşu

“SIFIR NOKTASI” ÇIKTI!

yitiksöz

SANAT, EDEBİYAT VE DÜŞÜNCE DERGİSİ

Yıl: 4, Sayı:22 Nisan-Mayıs 2024

İçindekiler

CAHİT KOYTAK ‘Shopping Fest’ ya da ‘Alış Veriş Cenneti’	4
MEHMET AYCI Et	7
YASİN MORTAŞ Kâbus	8
SUAVİ KEMAL YAZGIÇ Bir Papağan Uçuşu	9
ALİ SALİ Kalbimizin Ortasında Harfler	10
HÜSEYİN ÇOLAK Sesimin Bir Işığı Var	12
EKREM ELMAS En Yeşil Mavi	13
CAHİT KÜÇÜK Benim Eylenmemsin Ey Buzul	14
İNCİ OKUMUŞ Kalem Yarası	15
MUSTAFA GÖK Kurgulanan Bir Gece	17
ABDULHAMİT TOKGÖZ Geçmiş Zamanlı Çocuk	19
SİNEM BOZHÖYÜK Kulun Kula Değdiği Zamanlar	20
ZEYNEP YILDIRIM Şeyler Kaporta	21
CİHAN AKTAŞ Kar Gibi Patiskalar	23
ALİ GALİP YENER Enformatif Denetim Çağında Edebiyatta Başlangıç Kavramına Yaklaşmak	30
ÂTIF BEDİR Kâmil Aydoğan	35
ARİF AY Gül Işığına Tutulmuş Şiirler	39
OSMAN KOCA Çağın Münzevi Anlatısı Ali Haydar Haksal Öykücülüğü	42
OSMAN BAYRAKTAR Ali Haydar Haksal’ın Batı Edebiyatındaki Din ve İslam Algısını Yoklama Çabaları	49
KONUŞAN: ÜMİT ZEYNEP KAYABAŞ Ali Haydar Haksal’la Öykücünün Dünyası Üzerine	54
MEHMET ÖZGER Ali Haydar Haksal Romancılığı	67
ÖMER HATUNOĞLU Güncelden Büyük Gündeme Ali Haydar Haksal’ın Düşünsel Tutumu	72
NECİP EVLİCE Ali Haydar Haksal ve Nuri Pakdil Mektuplaşması	75
ŞÂRBANUW BEYSENOVA Binlerce Resimden Biri	81
HASAN KEKLİKÇİ Merve’nin Altınları	87
AHMET ŞEVKİ ŞAKALAR Stepne Kraliçe	90
ALİYE USLU ÜSTTEN Modern Bir Mersiye: Hayat Ağır, Ölüml Hafif	95

Oruç, Oluş, Var oluş ve Bahar

Her an yeniden var kılınan “oluş” tazelenerek/tazeleyerek akışına devam eder. Bir sestem, bir nefesten etkilense de istikametini şaşırılmaz. Oluşun bir kiblesi vardır çünkü. O yön içre anlam düzeneğine bürünerek yüküne sarılır. Değişen zamanla kimi renklerden, esin ve esintilerden kokular sağır dünyasına. Var olur da mevcudiyet kazanır. Özüne yabanlaşmadan “anlam yükü”ne ilavelerde bulunur.

İnsanın yürümeye başlamasıyla “anlam yükü”nü arama iş-tiyakı da şekillenmeye başlar. Basitten karmaşığa bir seyir izleyen anlam arayışı evvela rüyalarda şavkır. Hülyaları giydiren ellerin maharetiyle anlam kıvamına erer.

Her eylemiyle kişi; farklı bir etkinliğin sesinden, renginden ve kokusundan zihnine alametler yağar. Zamanla duygularından gönderilen çağrışmaları iç dünyasında konuk eder. İç evreninde konuk ettiği içre ağışlar arasından seçtiklerini ise günü geldiğinde eylem diline aktarır. Böylelikle fikrin hasılası olan düşünceye ulaşılmış olur.

Düşlenenleri kuşandırmaya gelir sıra. Cümlelerin birimi olan kelimenin koşusu harlanır toprakta. Vicdanın şaşmaz terazisinde dengelenen anlam ırmaklarının şölenine şahitlik eder insan. Düşünmenin ürünü olan düşüncenin dolaşıma girmesiyle her kelime düşünce yükünü taşımaya hazır duruma gelir. Düşünmek ameliyesi beden dilinin hareketiyle canlılığa kavuşur. Sesten söze açılan kelimenin çağrışımı da zenginleşerek yaşamak ırmağının muharriki olur.

Kutu vakitlerin ışığı yeryüzüne iner. Çağın kıyıcılığı karşısında ruhu temizler oruç. Hayatın zorluklarına tahammül gücü aşlar. Sonu bayram olan bir zamana kavuşturur insanı.

Aylardan nisandır. Cemrelerle gelen tazeleniş sonucunda çiçeklenmeye durur tabiat. Bir canlanıştan diğerine dikkat kesilir mevcudat.

YitikSöz, evvel bahar hazırlığı olarak Ali Haydar Haksal'a ilişkin yazıların yanı sıra şiirler, öyküler ve denemelerle yürüyüşüne devam ediyor. Yazı ailesi, yeni isimlerin katılımlıyla genişliyor gitgide. Birbirini bütünleyenlerin adresi olma çabasından ödün vermeyenlerin toparlanma yeri oluyor.

Nice yıllara, nice sayılara...

YITIKSÖZ

yitikSöz

SANAT, EDEBİYAT VE DÜŞÜNCE DERGİSİ | Vİ. 4, Sayı: 22 Nisan-Mayıs 2024

İKİ AYLIK SANAT, EDEBİYAT VE
DÜŞÜNCE DERGİSİ

Yıl: 4, SAYI: 22
Nisan-Mayıs 2024
Yayın türü: Yerel Süreli

ISSN: 2718-0670

İmtiyaz Sahibi
Kahramanmaraş Büyükşehir
Belediye Başkanlığı

Yazı İşleri Müdürü
Duran Doğan

Genel Yayın Yönetmeni
Duran Boz

Yayın Koordinatörü
Mesut Serdar

Yayın Kurulu
Mehmet Narlı
Mehmet Özger
Selim Somuncu
Erdoğan Aydoğan
Mustafa Köneçoğlu
İnci Okumuş

Kapak Fotoğrafi
Yasin Mortaş

Tasarım
Ali Şenocak

Son Okuma
Erdoğan Aydoğan

Sosyal Medya
twitter: @yitiksoz
facebook: @yitiksozdersisi
instagram: yitiksozdersisi

Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi
İsmetpaşa Mahallesi
Azerbaycan Bulvarı, No: 25.
Dulkadiroğlu/Kahramanmaraş

e-posta
yitiksoz@gmail.com

Baskı

Akbaba İletişim Matbaa Basım Yayın
Tanıtım Eğitim Danışmanlık ve Anket Hizmetleri
Şazibey Mah. 2. Sk. Hisar Apt. No:10/A
Onikişubat / KAHRAMANMARAŞ
Tel: (0344) 235 40 02 - 0532 517 62 24
akbabailetisim46@hotmail.com

| CAHİT KOYTAK

'Shopping Fest' ya da 'Alış Veriş Cenneti'

Pazar için üretilmiş bilim,
Pazar için üretilmiş sanat,
Pazar için felsefe,
Pazar için kültür,
Bilgi, zekâ, tecrübe!

Pazar için incelik,
Güzellik, görgü!
Pazar için gelenek
Pazar için töre ve töresizlik,
Koşun burada, koşun burada!

Pazar için ülkü, pazar için erdem
Pazar için bilgelik, irfan, etik,
Denge, duyarlılık, incelik!
Koşun, koşun, herkese her istediği,
Herkese her eksikliği!

Pazar için yontulmuş kahramanlar,
Pazar için dikilmiş korkuluklar,
Pazar için tasarlanmış tanrılar,
Pazar için kanatlanmış melekler,
Şeytanlar, cinler, periler, *nymphiler*,

Pazar için yontulmuş rahipler, mürşitler,
Şeyhler, 'efendi hazretleri',
Hakikatin yolunu a.v.m.de
Sonlandıran gurular,
Pazar için pil takılmış ölümler...

Pazar için vatan, vatansızlık,
Bayrak, bayraksızlık!
Din, dindarlık ve dinsizlik!
Pazar için silinmiş, parlatılmış
Ülküler, idealler, gelecek hayalleri!

Pazar için paketlenmiş iyilik
Pazar için paketlenmiş dürüstlük,
Pazar için cömertlik,
Pazar için içtenlik,
Sadelik!

Herkese her istediği, her düşlediği,
Herkese kendisi gibi olan,
Herkese tanrısı gibi olan,
Herkesi kendinden alan,
Herkesi kendine satan!

Aklın bütün kazanımları,
Kalbin bütün düşkünlükleri!
Ruhun dipleri, derinleri,
Arka sokakları, saklı bahçeleri,
Kulisleri, sahneleri, afişleri...

Pırl pırl yüzler,
Pırl pırl imgeler,
Görünmeyen ipler,
Görünmeyen düğümler!

Aklın bütün kazanımları,
Kalbin bütün düşkünlükleri!
Işıltılı trükler,
Parıltılı replikler,

Ve küçük küçük düğümler,
İnce ince sicimler,
Her gün gıdım gıdım öldüren,
Parça parça defneden...

Ölmek istemiyorum, hayır!
Ölmek istemiyorum henüz!
Ama kuzum, baksanıza şuraya,
İnanılmaz markalar!

İnanılmaz çeşitler,
İnanılmaz fiyatlar,
İnanılmaz ucuzluk,
İnanılmaz ödeme koşulları!

Ah bu, hayata benzeyen ölüm!
Ah bu, ölümü unutturan sarhoşluk!
Ah bu cezbe, bu orji,
Bu yerlere saçılmış gök!

Her şey var, her şey burada!
Her şey uygun fiyata!
Cennet de parayla pazarda,
Cehennem de parayla!

31 Mayıs 2009

| MEHMET AYCI

Et

Dönemiyorsun ya yaşadığına
Arayı açıyor ân ile anı
Çerçeveye alamıyor ya dünya
Uyanıp kendine gelen insanı

Turnayı gözünden vurmak da ıska
Kim bilsin, kaç göz var kapalı, açık
Gözlerin içinden kapıları aç
Gözlerin içinden kapılara çık

Dönemiyorsun ya gördüklerine
Uçurumlar kendi yansılardan
Nerde olsan gökyüzü hep yukarda
Düştükçe kendine düşüyor insan

| YASİN MORTAŞ

Kâbus

işte yine
hayat eğrisiyle
çıkıyorsun merdivenleri
çıkıkça taş gibi nefessiz kalıyorsun

oysa

insandın ve
o kaskatı kâbusun
içinden çıkmalıydın
tamamlamalıydın güneş gören rüyanı

| SUAVİ KEMAL YAZGIÇ

Bir Papağan Uçuşu

alışkanlıklarımı öldürmek istiyorum
alışkanlıklarımın elinde can vermek
değil mi ki bir papağanım
o büyük kafesimde
ve gece teslim almışken evlerine giden dostlarımı
kalkıp çıkıyorum kocatepe yokuşunu

bu kuşatmayı aşip başka bir muhasaraya ulaşmak istiyorum
ah aklım o zavallı kırık oyuncak
içindeki küçük adamlar dağıldı
ki bu tekin bir alamet değil
kopuyor bir bir işaretler
ve helvam karılıyor kirli ellerde
kuşatma güçleniyor -ama neyle?-
-kazandığım kozlarla elbette dostum
yüklediğim bayraklar
hedef gösteriyor kirli benliğimi
küçümsediğim isimler beni büyütüyor
cücüler ülkesinde bile

“dünya ne ucuz” diyorum
üstelik kredi kartına taksit yapıyorlar
dünya ucuzladıkça düşüyor
köle pazarındaki değerim

alışkanlıklarım bir cinayet silahı
ve tehir ettiğim her adım
büyüyor boğazımda bir lokma
boğazımda bir şilep oluyor batarken

bir papağan uçuşu mu hayatım?
soruma cevap vermiyor kocatepe camii

| ALİ SALI

kalbimizin ortasında harfler

1

çocukluğumuzdaki saflığın hatırına
dönerken dünya
kalbimizdeki mührün kırıldığını
gördük
işitmedik sesin sahibini
bir yara olduğunu fehmettik nihayetinde

dünyanın yüzüne kahredilmiş
bir akşam niyetine dağılsın içimize
bu duman bu şüphe
saflığın yüzü suyu hürmetine

2

adındaki harflerden başlayarak ağladık
kalbimizin tam ortasında dediler
unutulmayacak ayak izleri var nefesin

eğil de bak kalbime
hançeremde unutilan harfe bak
kılıksız bir nefret olduğu sanılır
bize bu harfleri unutturan öfkenin

değil
bir ecza gibi birikir
kalbin tam ortasında
bu yara benim
kapanmıyor serinlese de
içine kapansa da unutmanın havfi

3

çoğalan bir gecedir bu şehirde unutma
sokaklarında iki dirhem bir çekirdek yorgunluk
bakarsın işmarlarını ana dili gibi kullanıyor
bu yorgunluk

cama akseden suretinde bir sancı arıyor
unuttuğu neydi
ne vardı kalbinin ortasında
hatırlatmıyor yüzündeki irin
devletin hafızasındaki irin de

4

acılarımız uslanır belki bağışlanırsa
hatırlayan kalp
oysa ya gözleri kapalı yorgunluğun
ya içindeki kuyuya dalıyor her an
alındaki keder silinir mi
sileyim dese kader
hep mi unutmanın kelimeleri zehir

zehir yaralarını yalayan yalnızlık
adından harfler geçiyor ecza niyetine
oysa hâlâ dilimiz dönmez bu acıya

5

büyüdüğümüz avluların her bir yanı elemli
bu yüzden kokusunu setreder hanımelleri
kurur çatı altına taşınan kırlangıcın
ağzında çamur

pişman ve mağlup hissedilir
yerini yadırgayan eşya misali
odalarda emekleyerek geçtiği sanılır
sesinden

havaların kuşların
ihtimal kirpiklerinin gürültüsünden ürkmüştür
ikna için sesini de havalandırırısın
yağmura heves eder
mecazlar ararsın üzücü tarif için

| HÜSEYİN ÇOLAK

Sesimin Bir Işığı Var

Gizli kalan hiçbir aşk ölmez
Harcama gözlerini, aynanın ahını almıştır gece
Ben de bir ağustos günü kayıma devrettim kalbimi
Öleceğini bilen çiçek suya küsermiş önce
Yürümeyi göze alamıyorum, iki adımda bitiyor dünya
Kemik gibi batmıyor artık yalnızlık Cahit Ağbi
Kemiksiz yalnızlıklar icat edildi senden sonra

İçinden içli şiirler geçen ellerin var kuşkonmaz
Herkes kadar kırgınsın işte
Uykusuz, herkes kadar
Tutulmaktan kalma kırgınlıkları bilirim
Hayat kısa, uzun yazılar yazma bana
Okumak için çok geç kalabilirim

Eğildim ve toprağı dinledim yağmurdan sonra
Yorgun bir ırmakta avuçlarıma sardım seni
Ayrılıkları kim doldurdu kalbimizin o derin yırtıklarına
Küçücük şeyler diyorum ellerini anlatırken
Henüz ıslak metruk kelimelerim
Çiçek açmayı bilmez pencereler içim sıra
Hatırı vardı bende her gülüşünün
Nasıl kapanır şimdi bu obruk haritalarda

Saatin kadranından çok kadrini bilmeli insan
Bu şehrin ortasını çalmışlar trenler geçmesin diye
Mutlu değil artık baca temizleyicileri İsmet Ağbi
Ne Maşuki anlar beni ne Hallac
Sesimin bir ışığı var yalnız rüzgârın bildiğı
Bir güvercin ürüyor nefesimden
Ölüm kadar adil ölüm kadar hayatın muadili

| EKREM ELMAS

En Yeşil Mavi

Sen kaçınıcı *ince gülüsün bir fikrin?*
Bilemezsin öğretilmiş doğrularla
Ben kaçınıcı yalnız bırakılmış adam
Kalabalıkta göğe bakıp duran
Doğada
Sonsuz şarkının içinde
Bir ağaca sırtını dayamış
Uzaklara dalan

Bilsen bilirdin çok zor olduğunu bilmedin
Sensiz geçen her dakikada gözlerimin
Dert yandığını tanrıya
Bir çay ocağında bir çaycının
Kaç defa kül tablası değiştirmeye geldiğini
Dört köşeli küçük masama
Durup durup neden
Bir unutulmuş nilüfer
Ve tam karşısına bakıp sol elini havaya kaldıran bir veda çizdiğimi
Kâğıtlara
Bulutlara
Duvarlara

Şimdi, yirmi beş yaşımın matemli baharında
Bilip bilmediklerin hiç önem arz etmiyor
İple çekiyorum ezanların okunacağı saatleri
Yenilgi kabul etme yine
Kalptir, anlıyor musun?
Kimsenin ışığını yarıştırmaz Allah'la

| CAHİT KÜÇÜK

Benim Eylenelemsin Ey Buzul

Benim eylenelemsin ey buzul
içimi sana ısıtıyorum
boynumu büküp bir kırığından
göğsümü sana açıyorum
oysa hakikat buz gibi üşüyorum

yaşıyorum,
bir kara coğrafya sıçramış yüzüme
sınırları sonsuz ummana dağılan/horlanan
oysa bana uğramıyor gökyüzü
bir öfke basmış dalgalarını köpürmüşüm

körmüşüm bu deniz sahilinde
sınırlar fiyortlar bir coğrafi kıstaslar seremonisi
ağır ağır uyuyor bebeğinde gözümün
ağır bu dünyanın yükü ağır eri-yorum
buzul altında yurdumu özlüyorum.

sızlanıyorum,
bu uçsuz cihanı neden kendime yurt edindim
neden üşümeği seçti sıcacık yüreğim
ve neden dağıldı adımlarım?
ta okyanusların derinliklerine
dönüp dolaşacağım yer değil mi aslında
kaybolduğum ilk nokta

söğük ve ***kutup** gözlerimle yalnızlık
dünya göğermiş etimle göneniyor
ve bir başına dağılanmak zillet
oysa yine bir buzul batıyor ufukta
sıcağa marifet adımlarıma sefalet düşüyor.

* Acanın tarifi ancak yalnızlıkla baş başa kalınca anlaşılabilir.

I İNCİ OKUMUŞ

Kalem Yarası

Kendi kendimle konuşurken susuyorum
 Sabrın feryadıyla açıyorum şiirli orucumu
 Yapayalnız yürüyorum kalabalıklarda
 Aşkla tutuyorum hayallerimin burcunu
 İçi kanayan sevinçli zamanlardan geliyorum
 Alın teri döken bulutların emeğinden
 Ateşe atılan su kadar korkusuz
 Ayak direyen sözlerin kudretinden
 Akan kelimeler kadar susuz
 Kelimeler sürüyorum kalem yarasına
 Anlasana

Ben yalnızken tek başına geliyor
 Dünyaya katlanamadığım zamanlar
 Her şeyden uzaklaşıp yürüyorum
 Sesi kurşun gibi değen türkülerin arasına
 Hüzünlerle kavileştiğini biliyorum şairlerin
 Yürürken kavganın, şiirin ve dertlerin ortasına
 Başkalarının acılarıyla ölürlen bir yerlerde
 Gömüldüklerini biliyorum bir de
 Hudutsuz ve sahipsiz o
 Kalem yarasına

Alın damarını çatlatan emeklerden geliyorum
 Bir sevginin göğsünde yatarken kimsesiz
 Gözyaşlarını öpüyorum yanaklarından
 Şiirlerin mühürlü kapısından geçiyorum
 Baharlar dökülürken avuçlarımdan
 Kimseler bilmiyor
 Kahkahaların dudaklarında bekleyen acıları
 Bir ırmak gibi seviyorum
 Kalbime yatak açan sancıları
 Elbet gecelere de gelir uyanmak sırası
 Daha sormadan anlatıyor derdini o
 Kalem yarası

Her akşam bir uçtan bir uca yürüyorum dünyayı
Gün görmüş gecelerin kan çanağı gözlerinde
Bir yalansız ümit arıyorum
Gündüzlerin gazel okuduğu yerde
Bekliyorum mevsimlerin gam yediği ânı
Yarınların can kırığı derdine
Kutsanmış kelimelerle gülüyorum
Omuzlarımda yükü dağların
Heybemde azık gibi taşıyorum zamanı
Biliyorum
Geçmez geçtiğini sandığım ölmek sırası
Ayrılıkların kanadığı yerde duruyor o
Kalem yarası

Dalından kopmamış çiçekler koparıyor insanı
Bir sevda gibi hüzünlerinden
Bindiği dalı kesen zamanlara inat
Bir yastığa baş koyuyor toprakta nebatat
Bire bin veriyor gökyüzü
Mağrur ırmaklarda süzülüyor nazlı yüzü
Deli divane ediyor ellerinin mürekkep kınası
Dile kolaysa da şaire zor söylemek
Durup dinlenmeden kaniyor o
Kalem yarası

Yol kenarında açan çiçekleri unutmadım
Unutmuyorum kurumuş pınarların adını
Bir dikili ağacın olsun kanatmadım kalbini
Kanatmıyorum rüzgârın yarasını
Başımı göğe yaslayarak şiirler yazıyorum
Bıçak gibi kelimeler dayıyorum kemiklerime
Bir gün bile unutmuyorum nasıl
Bin dereden su getirdiğimi kendime
Biliyorum ellerimden ömrüme
Geldi ölümsüzlüğün geçmek sırası
Bir veba gibi işte
Geçti geçiyor o
Kalem yarası

| MUSTAFA GÖK

kurgulanan bir gece

bu geceyi koyman gerek kitabına
boyacı Mustafa'yı, dönerci kalfasını
ve aralarındaki sebepsiz kavgayı
ya da onları orada öylece bırakıp
doğruca kendini boğaza bırakmalısın
yüksek değil oturduğun teras - birinci katta
arkada ufak bir bahçe var
çimlerin üstünde bağdaş kurmuş
sota da bekliyor sır küpü Mualla
bıçkın seslerin köpükleriyle demlenirken
kirpiklerinde yakamozlanan floresanların beyazı
O çoktan kurdu bile hikayesini
yarın neler fisıldanacak sokağa neler
en kral köşede aynı acıklı tonla
aynı kağıt mendilleri satarken

vahşet ki asla ustalık istemiyor
sayfalarının ucu
içe doğru kıvrılan romanlarda,
mavi tükenmezle altını çizdiğin
- sonra da
kardeşin üstünden kırmızıyla çizmiş-
üzerlerinde uzun uzadıya düşünmeden
yedeklediğin cümlelerini
başkasının sesinden de olur
yalancıkta da olur
okunduğunu işitmek hayali
baştan çıkarıyor seni

ama söze nereden başlamalı,
nam-ı diğer dümbelek Sinan'ın
yılan dilini yok sayarsak eğer
hiçbir organı uyuşmadan
en saf alkolü damıtın bedenindeki
mucizevi kuvvetten mi,
hayatın zorla verdiği dersleri anlamadığı
her halinden belli olan
tükenmiş ve tüketen madamın
hışımla kalktığı masada unuttuğu
zarif gümüş tütün tabakasından mı,
son kurusunu biletine harcamana rağmen
ilk sahnesinde çıktığın filmi
makaraya defalarca ters takan makinistin
senarist özentisi şapkasından mı,
Bahariye'de -belki de en izah edilmez takıntın-
bir nesil boyu önünden geçseniz de
asla fark etmeyeceğiniz
boğa heykelinin duruşundaki bayağılıktan mı,
zihnine dolu gibi yağın imgelerin arasında
doğrularla yanlışları beraber istifleyen ruhunun
kalemimi zorlayan çaresizliğinden mi,

tekrar düşündüm de bırak yazmayı
mümkünse
hemen çıkart aklından bu geceyi

| ABDULHAMİT TOKGÖZ

Geçmiş Zamanlı Çocuk

Depremde ölen bir çocuk için

Erkenden ağırlaşmış kirpikleri
bir his çökmüş kemiklerine işleyen
Derler ki altmış seneyi bir günde aşmış
veya binlerce yıl yükselen üzerine
dilsiz bir sesle kapaklanmış
Bunlar hep rivayet tabii
imkan olsa da çocuğa sorulsa

Geçmiş zamandan bir fotoğrafı kaldı
ele avuca gelmez
sarı saçları uzadıkça ağardı
yaşından beklenmez ama
geride birkaç vefalı dost bıraktı
Bir uykudan daha yakındı gelecek
birbirine geçti zamanlar
bir de hatırda usul bir tebessüm bıraktı
ama bunlar hep hikaye

| SİNEM BOZHÖYÜK

Kulun Kula Değdiği Zamanlar

Kendime bir yol bırakıyorum
Allah'tan başkası yalnız
Allah için sevilen
Kendime bir yol bırakıyorum,
Gönül gözü çapaklı yarınlardan uzak
Saplıyorum çapamızı bak kupkuru suya
Dalgalardan bitme bir gemi ile, seni,
Öğren diye yüzmeyi, sana bırakıyorum.

Göz göze bir yaş bırakıyor
Kurulu saatimiz bak!
Alınlarımız o levhadan sonra bitişir
Bitiştiği gibi kırık saksılardan suların
Sonra dalların ne hassa, saracağı tutar
Kendiliđinden yetişen
Sağlam sarmaşıklara kadar
Ucu ucuna ekli ekinler koparılır topraktan
İşte bunlar, kulun kula değdiği zamanlar.

| ZEYNEP YILDIRIM

Şeyler Kaporta

I.

Çırpınış, gerilim hattı; ellerini kanatan tel örgüler
Sınırı aşma!
Bu bir filmin sinematografisi mi?
Dante'nin cehennem yolculuğu düşsel geziyse
Doğduğumuzdan beri kutsal bir manzumenin kucağındayız.

Gördüğüm bazı görüntüler çıkmıyor aklımdan
Linçlendi azalarım bu yüzden
Sol göz kapağım atıyor kendini bir yerlere
Bir haber mi getiriyor acaba

Boya veren bir gömleğim var hep elimde yıkarım
Odama astığım tablo konuşuyor benimle
En son yayımlanan şiirim hangisiydi?
Kırmızı rujla aynaya ne yazdım?

Efsunlu olduğunu düşündüğüm bir gölün kıyısındayım
Karmaşa ve bağımlılıklar üzerinden
İnsanın başına kötü şeyler üst üste gelir.
İyi şeyler üst üste gelir.
Kalbi aralayan bir güzellik
Buna Aşk dahil.

Uçsuz bucaksız bir yayla ovasındayım bu kez
Makina seslerinden uzaktayım
Paslanmış bir demirin yere düşmesiyle sustu gürültü

Bitirdik işlerimizi
Evden çıkarken ütünün fişini çektik mi
Ocağı kapattık mı
Bilinmez
Bir daha da dönmedik...

II.

Dalga sesleri duyuyorum
Kürek sesleri uçup gidiyor aklımdan
Bir melek oluyor sonra
Dağlıyoruz
Etkilenmiş ve acılı parçalarımı değiştiremeyiz.

III.

Aynı kumaş, aynı psikoloji, aynı yargılarla örtünüyoruz
Her şey etiket, meta; süzüyor mağaza görevlisi önce kıyafetimi

Şeyler Kaporta; yarım bir sevinç için.

| CİHAN AKTAŞ

Kar Gibi Patiskalar

Marketin yeni kasiyeri Eda, karşıdaki parmaklıklara asılı çamaşırları gördüğünde onun geldiğini anladı. Çamaşırlar rüzgârın önünde dalgalanıyorlardı. Aynı büyüklükteydiler ve bir bahçedeki ipe özenle asılmış gibi düzenli görünüyorlardı.

Parmaklıkların hizasında, üzeri geçen seçime ait propaganda izleriyle kaplı yıkıldı yıkılacak hâldeki istinat duvarına ilişti gözü. Rüzgâr şiddetlendiğinde afişlerden geri kalanlar duvardan sökülüp atılmak istemişçesine çırpınıyordu çamaşırların hizasında. Bazen biri mandaldan kurtulduğunda, yanı başındaki simitçi kulübesinden çıkıp tutturuyordu yerine.

Tepelik bir yerde kuruluydu mahalle. Rüzgârın sesi çoğalarak bir anaför hâlinde Eda'yı yutup uzak bir şehirdeki bir bodrum katına taşıyordu. Konu boğuk bir şekilde yükselen sesler olduğunda o şehir, yuvası bildiği o bodrum katı artık yokluğa karıştıkları hâlde hemen şuracık-taymış gibi geliyordu genç kıza.

Miyase'yi görme umuduyla kapının önüne çıktı. Kasımın başı. Öğleye doğru güneş vuruyorsa da serin bir esinti varlığını koruyordu. O da esintiye uyan bezler ve afiş artıkları gibi, ince atkısı rüzgârın yönünde savrulurak bir o yana gidiyordu bir bu yana. Kılık kıyafeti düzgün, hem de nasılsa tertemizdi. Bu şaşırtıyordu Eda'yı: Temiz tertipli bir

ihtiyar kadın gün boyu niye dolaşırdı ki meydanda? Vakti geldiğinde onun için bir tabak hazırlayıp, marketin yanındaki alçak duvara koyardı. O bazen aynı duvara oturup yer, acelesi olduğunda ise torbasından çıkardığı bir buzdolabı poşetine doldururdu tabaktakileri.

Sonbaharın ikramı üzüm, ayva, nar olmalı. Yaşlı kadın AVM tarafından gelirken gördü Eda'nın üzüm salkımı tabağını, aldı, üşenmeden caddeyi geçip parka doğru yürüdü, bir banka oturdu. Üzümleri tane tane yerken, kim koydu tabağı pek de merak etmiyor gibiydi. Bütün bir meydamı evi yerine koymuş bir çocuk havasında, muzip hatta esrarlı bir tebessümle geziniyordu ortalıkta. Gözlerinden de taşıyordu aynı tebessüm, ama, ihtiyardı ya, an geliyor boşluğa bakarmışçasına geçiyordu birkaç saat önce hoşbeş ettiğinin yanından.

Daha yakınlardaydı şimdi, yine caddenin öte tarafında, simitçi kulübesinin kenarında, yeşil alanı çevreleyen parmaklıklara mandalladığı çamaşırları yokluyordu elleriyle. Market bu saatlerde ıssız olurdu. Yerine arkadaşını bırakıp caddeyi geçti. Neyin nesiydi bu çamaşırlar, niye buraya asıyordu? Sırt bezlerim, dedi o gülümseyen esrarlı bakışlarıyla. Ben çok terlerim, aşırı bir terlemem var. Evim yok ki, mecburen buraya asıyorum.

Afalladı Eda, gece nerede kalıyor-sun, diye sordu. Yaşlı kadın duymamışa benziyordu, bağırarak sorusunu tekrarladı. Kırıştı yüzü onun, yıkıldı evimiz, kahrolası kentsel dönüşüm, yıkıp gittiler; ben arkadaşımında kalıyorum, dedi. İyi de arkadaşının evinde çamaşır ipi yok muydu ki! Üstelemek hoş kaçmayacaktı, zor duyuyordu zaten. Bezlerden kurumuş olanları ütüler gibi sıvazlayarak katlamaya girişmişti şimdi. Çoğu desenli, bir kısmı beyaz patiska bezlerin hepsi de tertemizdi. Morun tonlarında şal desenli biri, çocukluğunun geçtiği odadaki yastık örtülerini hatırlattı. Nerede yıkadın bunları, diye soracaktı ki parkın hemen yukarısındaki camiden ezan sesi yükseldi. Namaz kaçmasın, diye mırıldandı kadın. İlgisini kesmişti etrafla. Elindeki son bezi buruşturup torbasına koydu, ayrıldı oradan. İki çimlik alanı bölen taş yolu hızlı hızlı turmanarak gözden kayboldu.

Bezleri kaldığı evde niye kurutmazdı ki?

Balkonu yokmuş evin sözde, dedi simitçi. Çok da kulak asmayın ha... Kocasından maaşı var bunun ama para istemez de istemeye getirir, âdeti böyle. Ama Allah'ı var, yiğit. Oğluyla gelinini aha bu kadın geçindiriyor.

Öğleden sonra, yerlerde sürüklediği mukavva kutularla geçti marketin önünden. Onları çöp konteynırına yakın bir yere taşıyordu ki Romanlar yeraltı AVM'nin önüne yığılmasın. Geri geldi, yandaki pidecinin kaldırıma yerleştiği masalardan birine çöktü. Birileri hemen etrafını sardı. Miyase teyze de Miyase teyze. Pidecinin kasi-

yeri Melike de aralarındaydı, duyuyor sesini Eda. Meydan esnafı için o nesli azalmış bir Anadolu anası, anadan da öte, nine; yaşlı, dişsiz, ama bir ceylan değilse de oğlak gibi atak. Bir orasında meydanın bir burasında. Yetmiş altıncıdaymış. Bu yaşta biri, sırf kendisi için çabalasa da takdiri hak etmez mi?

Dönüşte çıkış kapısından başını uzatıp peynir fiyatlarını sordu. Torunu kahvaltıda peynir yemeyi özlemiş. Doğru dürüst kahvaltı yapsa sınıf birincisi olurdu, dedi. Fakat sokakta kaldılar, niye kimse inanmıyor ve gelininin hastanenin bahçesinde gecelediğini de defalarca söylemiştir. Sen bilmezsin, şöyle oldu kızım, diye anlattı. Yakacık'ta oturdukları apartman yıkıldığında kiraya çıkamadılar. Oğlu üzüntüden hastaneye düştü. İyi kötü idare ediyorlardı, kahrolası kentsel dönüşüm. Rahmetli annesine benzetirmiş bir kadın, gördüğünde koşup gelir, yaşlı gözlerle yüzüne bakar dururdu. Şöyle bir şartla evine aldı onu: Her sabah kendisi işe giderken evden birlikte çıkacaklar. Yokluğunda dayanamaz da torunlarını eve alır diye korktuğunu anlıyor. Aman Allah'ım bu kadın bir de temizlik hastası, gün boyu ellerin evini temizler, akşam kapıdan girdiklerinde de, el yıkamak için doğru banyoya. Birlikte ellerini sabunlarlar önce, sonra Suzan, Miyase'nin üstünü başını makineye atar. Duşunu almadan önce odaları baştan aşağı süpürür. Başka türlü sofraya oturmaz. Bezleri de gece makineye atar ki sabah o, kurutabilsin meydana. Sekiz buçuk civarında birlikte yola düşerler. Suzan kahvaltısını çalıştığı evde yapar.

Miyase iyi günlerinde meydanın en iyi kafesi Beyazköşk'e yönelirmiş dosdoğru. Bugünlerde uğrak yeri pideci. Bazen de kâğıt bardakta çay ve simitle parkta bir kanepeye yerleşiyor.

Şu Suzan ter bezlerini niye evdeki çamaşırlığa asmaz ki? Çünkü çok terliyorum, diye anlatıyor Miyase, aşırı. Açık havada rüzgâr alır götürür kokusunu, dermiş Suzan. Onca işin gücün ardından bu bezleri makineye atmamayı unutmaz, güvenmiyor onun ufak tefeğine. Hem de eve girer girmez soyuyor üstünü başını, ev kıyafetini giydiriyor. Kolonyalar, tuzlu suyla gargaralar... Şişsak kuruyor sofrayı, çayları da yanında üçer adet Medine hurmasıyla orta sehpayaya koyuyor sonra ve karşısına oturup, sevgi dolu gözlerle ona bakıyor. Annesinden söz ediyor yer yer, evlat olarak taşıdığı pişmanlıklardan. "Yatalaktı annem, gün boyu bir avuç ilaç verirdim, altını bezlerdim, onu bırakıp işe gidemezdim, darlık içindeydik oysa, söylenirdi kocam. Hazır bez alamazdım, ne bileyim, tasarruf edebileceğim kadar ederdim. Kocam bahane ararmış, ev kokuyor, her şey kokuyor, sen de kokuyorsun, dedi, geçti gitti." Kardeşleri pek uğramaz, telefonla sorarlardı. Küçük erkek kardeşi hiç değilse ilaçlarını alır, doktor kontrollerini takip ederdi. Bir keresinde altını değiştirirken beline keskin bir ağrı girince, "Ölecek gibi, bu gidişle ölür, buna da yaşamak denmez zaten, yakında ölür herhâlde," diye geçirmişti içinden. Hemen ardından gözyaşları içinde yanına uzanıp, onunla birlikte ölmeyi dilemişti Allah'tan. Aylar sonra yine zor bir günün akşamında mamasını yedirdikten sonra, "Anne, sal beni artık!" diye yalvarmıştı,

"Gücüm yok, sal ne olur!" Kim ne derse desin, anladığını biliyordu, her zaman ona tutunmuş gibi bakan gözleri bir boşluğa dalmıştı o anda. Üç beş hafta sonra da ölmüştü.

O yarım yamalak bir söz söylüyorsa, Eda kendi içinde düzeltip çoğaltıyor kasa başında. Bunları düşünmediği bir gün yoktur Suzan'ın, yatmadan önce üzüntü içinde dönüp duruyordur yataktaki. "Anlıyor musun?" diyordur Miyase'ye, "Sen baktığında onun gözleri yüzümde geziniyor sanıyorum, rızan, muhabbetin benim için çok önemli."

Yine de işte, sadece akşamdan sabaha kalabildiği bir ev o yaşlı kadının, bir de Suzan'ın çalışmadığı biricik günü olan pazarları.

Ne çıkar, alışkın meydanda gün geçirmeye. Dönüp dolaşıp parka giriyor, bir mukavva atıyor çimlik bir köşeye. Birisi, yaşlı başlı bir kadınsın, ağzında diş yok ama fıldır fıldır dolaşıyorsun ortalıkta, diye takılınca da torbasını gösteriyor: "Ben dolaşmazsam bu torba nasıl dolaçak?" Oğluna getiriyor sözü. Ameliyat olsa bir türlü olmasa bir türlü. Doktor kaç defa söyledi: Masada kalırmış.

Dolar gibi olduğunda, dört yoldan aşağı doğru yürüyüp, oğlunun taksici arkadaşına teslim ediyor torbayı, geçerken hastane önündeki çoluğa çocuğa bıraksın diye. Yokuş çıkarken de, elleri arkasına bağlı oluyor, hani, böylelikle öne doğru çökmeyebilirmiş gibi. Simitçiyle üç beş laf edip Kur'an kursunun yolunu tutarken de elleri öyle arkasındadır. Hava güneşli de olsa deli dolu yağmurlar da

yağsa sırt bezini değiştirmeli. Elleri arkasında yürümeler, esrarlı, muzip bakışlar, ter bezleri... Anneanneme ne kadar da benziyor, diye geçiriyor aklından Eda. Ama o, düz yolda yürürken bile ellerini arkasına bağlardı ki dik yürüyebilin.

Simitçi öğlende üçgen peynir almak için markete geldiğinde, durduk yere yaşlı kadına getirdi sözü. Güya, oğlunun ilk ameliyatı için çektiği krediyi ödeyemediğinden, maaşına ipotek koydurmuş banka. Miyase'nin sözlerine hep şüpheyle yaklaşıyordu adam. İhtiyarlıkta sahipsizlik zor, Allah düşürmesin, deyip gitti.

Ertesi gün Eda bir de baktı ki Miyase bezlerini pazara giden yöndeki afişlere yakın bir yere asmış. Küsmüştü simitçiye demek, laf taşıyanı çoktu bu meydanın. Oturduğu yerden rahatça görebiliyordu. Duvarlardaki afiş parçalarıyla bezler enikonu yakınlaşmış vaziyette çırpınıyorlardı rüzgârın önünde. Şal desenleri bu kez yetiştiği evdeki tahta sediri getirdi aklına. Kıvrımlarına tünemiş kuşlar ve böcekler her yaşında ona ayrı bir masal anlatır, ayrı bir türkü söylerdi, anneannesinin dilinde. Gece uyuduğunda aynı masallar film gibi canlanarak kendisini de içine katıp İstanbul'a, babasının kucağına taşırdı. Babası bunu hiç bilmedi, bilebilirmiş gibi davranmadı.

Eşyaları pırl pırl, mis kokulu o evden geriye tek bir fotoğraf olsun kalmamıştı, ancak hayal ederek yaşatabilirdi onu. Birinin onu bir delikten dışarı doğru ittiğini hatırlıyor. Kendine geldiğinde hastanedeydi. Cesedi bulunmamıştı anneannesinin. Sekiz aydır Sancaktepe'de, kirasını babasının ödediği, bir artı bir

dairede kalıyordu. Yatak odasının kapağı bahçeye açılıyordu, camları titreten bir kamyonun geçişi üzerine fırlıyordu yataktan ve kapıya koşuyordu. Sallantı kafasında büyüdükçe, anneannesini yutan kara bir yarığa dönüşüyordu oda.

Anneannesiyile aynı yaşlarda olmaydı Miyase. Dilenmeye hevesli olsa, beş on çorapla otururdu bir ağacın altına, avuç avuç para dökülürdü önündeki yaygıya. Başka bir şey vardı onda, hiç yaşanılmamış olanın keşfine dönük bir telaş. Gelgitleriyle kocaman bir salona benzettiği meydanın düzeni sanırsın onun gözetiminde işliyordu. Hayat hikâyesinden parçalar anlatarak geziniyordu. On yıl koca yolu beklemişti Erzurum'da. Dönüp kendisini alıp getirdikten sonra da yirmi yıl hasretini çekmişti ana babasının. On yıl sonra da, yaşadıkları gecekondu apartmana dönüşmüştü. Kocasına, apartmana verme bu evi, biz böyle iyiyiz, çocuklar da sonra bildikleri gibi yapsınlar, demiş, dinletememişti. Velhasılıkelam, yetmiş altısında kendini bir meydan mücadelesinin içinde bulmuştu işte!

Delik paketten akıp kasanın etrafına yayılan yulaf tanelerini süpürürken dikkat etti Eda: Meydanın her karışında kendini gösteren yeşil atkı, bir süredir mordu.

Öyle ya, beş on gün önce simitçinin kulübesindeki bir aralığa bıraktığı torbası çalınmıştı. Yeşil atkısı, yedek bezleri, sabunu filan vardı içinde. Simitçiden önce Beyazköşk'e koyarmış torbalarını. Devredildi o kafe ekonomik krizin başlarında, yeni sahipleri de kalmış poğaçalardan, pastalardan vermediler ki ayağı kesilsin. O da kahvaltısını simitçinin hemen

yukarıdaki parkta yapmaya başladı. Gerçi simitçi hiç memnun kalmamıştı bu yakınlaşmadan, yaşlı kadın ter bezlerini hemen yanı başına asmaya başlamıştı çünkü ve bezler ne kadar temiz olursa olsun, ter kokarmış gibi geliyordu. Hem de, meraklıların saçma sapan sorularından beziyordu. Dul maaşı oğlunun kredi borcuna gidiyormuş, güya. Eşyalarının bulunduğu bodrumu su basmış, güya. Taşımalarına izin vermiyormuş sahibi, alıkoymuş, güya. İki milyar istiyormuş, güya. Milyar değil de bin miydi?

Bir dediği bir dediğini tutmuyor muydu? Sana kurban olam, okuma yazmam yok ki benim, diyordu. Aklimda bu kadarı kalıyor.

Beyazköşk'ün sahipleri kapıda karşıları eskiden, almıyorlar şimdi. İki yıldır sokakta torunları, eşyaları bodrumda çürüyor, getirin kiralaları alın eşyaları diyor sahibi. Yüz ifadesini rahmetli annesine benzeten kadın, Suzan, en başta şartını koşmuştu: Eve birlikte girip, birlikte çıkacaklar. Torunlarını eve doldurur diye kuruyor. Beyazköşk'ün iyi zamanlarında, torba torba taşırdu torunlarına, artanı Suzan'a götürürdü.

İki saat geçmeden, şu kız var ya, marketteki kara kız, hep peşimde, diye anlattığını duyuyor Eda. Patiskalarımı nereden almışım, nasıl bu kadar temiz yıkarmışım... Bilmem, almışımdır bir yerden zamanında. Parasıyla almışımdır.

İçi içine sığmıyor Eda'nın. Niye yanlış anlaşılın da bu yüzden incitsin ihtiyarı? Kasanın ıssızlaştığı bir sırada karşıya geçip parkta oturduğu kanepeye

ilişiyor, sineklerden kurtardığı bir hevenk yerli muzla. Teyze, seni rahmetli anneanneme benzetiyorum, onun gibi güzel bakıyorsun insana, o yüzden kırım kaynıyor sana, diyor. Çok benzenler oluyor, şuna buna benzetiyorlar, insan insana benzemez mi, diye cevap veriyor o, galiba miyop yüzünden esrarlı bir ifade kazanan bakışıyla. Kız bezleri işaret edip, anneannemin çamaşırları da işte böyle kar gibi olurdu, diye mırıldanıyor. O da çok terlerdi. Gece yattığında bir titreme alırdı, ne varsa üstüne çullardı. Ben küçükken biz de Sancaktepe'de otururduk. Annem öldüğünde babam memlekete, anneanneme götürdü beni. Beş yaşındaydım.

Sustu. Depremi anlatmak istemiyordu. Her gece yüreğini ağzına getiren sesler yüzünden babasına telefon açmaya niyetlenip vazgeçiyordu. Bahçe kapılı evi deprem korkusu yüzünden istemişti, dayanamadı, o duysun diye bağıra bağıra anlattı. Konu buraya gelince, bodrumda ıslanan eşyalarını hatırladı Miyase. Kıymetli halılar, el emeği göz nuru kanaviçe örtüler, sarma işi ağızları olan yorganlar...

Geçmişine dönüyor, Erzurum'un kenar mahallelerinden birindeki bahçeli evde geçen çocukluk günlerine. İşte şöyle yıkardı leğende çamaşırı, kazanda kaynatır, çay kıyısında tokaçlar, silkeleye silkeleye bahçeye asardı. İflahı kesilirdi çamaşırın ama o zamanın kumaşları dayanıklıydı, şimdikiler, tez sünüyordu. Sonraları en dar zamanlarında bu temizliği titizliği kurtarıcısı oldu. Balkonda tertemiz görünürdü çarşaf, çocuk bezleri. Temiz kadınsın sen, diye çocuk

baktırdı komşuları, yemek yaptırdılar. Hiç durmaz, oturmaz, huyu öyle. O koş-masa otobüs kaçıp gider, terlemesin mi, minibüs de tıklım tıklımdır hep. Caminin yanındaki yokuşta apansız belirmesi ondan, Suzan'ın evinin önünden geçen minibüse oralarda bir yerden biniyor.

Dedikodular yüzünden barınamıyor kendi semtinde. “Oradan buradan dilenip apartman yaptırdı.” Bu doğru olsa niye kalsın Suzan’da... Bir noktaya takılıyor bakışları, yıllar öncesine dalmış gibi uzaklaşıyor.

Melike, bu kadının kafasından bir tahtası eksik, meselesi bu, yoksa, senden benden zengindir, dediğinde, çocukları niye arayıp sormaz öyleyse, diye tepki gösterdi Eda. Kaçıp kaçıp bezdirmişti hepsini, diye üsteledi Melike. Veya onlar yılıp kaçmışlardır.

Eda duyduklarını şu şekilde bir araya getirmişti: Bir sabah uyanmış ki ne oğlu var ne gelini, iki torununu da alıp gitmişler; geride bıraktıkları kırık dökük birkaç eşya ve kira borcu. Ev sahibi de, kiralari getir, eşyaları al, demiş. Şu yukarıdaki caminin müştemilatında kalmış birkaç hafta, ter bezlerini parmaklıklara asmaya da o zaman başlamış. Öteden beri tiksiniirmiş gelini bundan, terlemesinden, oraya buraya astığı ter bezlerinden... Kocasına rest çekmiş sonunda. Kadıncağz da, oğlum beni evden attı diyemeyip, hastanelere düşürmüş onu, gelinini de ondan gelecek bir dilim ekmeğe muhtaç hâle getirmiş.

Ertesi gün, yine mesaiye başlayan bir memur gibi çıkıp gelmişti, dokuzda.

Eda otobüsten inerken görüp yanına gitti. Bir elinde ezik bir poğça, diğesinde kâğıt bardakta çay, simitçiye ağırlarından yakınıyordu. Barışmışlardı anlaşılan. Güneş kendini gösterince bezlerini asıp pideciye gidecekti. Orada biraz ısınabilir.

İşe başlamadan önce bozulmaya yüz tutmuş avokadolardan birini dilimledi tabağa Eda, dişsiz ya, rahatça yutuverirdi. Semt pazarı günü, market indirime giriyordu; işe daldı sonra. Bir ara mukavvaları çeke çeke durağın arkasına, köpeklerin güneşlendiği toprak alana taşıdığını fark etti onun. Pastaneden salep almaya giderken baktı, AVM'nin girişinde, kapının arkasına sinmiş, para sayıyordu. Şu soğuk havada sıcak bir evde uzanıp televizyon seyretmeyi istemez miydi? Sorsa, bankaya borcu yüzünden hapse atılmasına ramak kalmışken, bir insan evladı memurun yardımıyla kurtulduğu günü anlatmaya girişirdi. Şu da bir gerçek ki gelini terlemeleri yüzünden onu evde istememiş, terli giysilerini, ter bezlerini diğer çamaşırlarla yıkamama ısrarını sürdürmüştü. Sonra da bir gün karı koca birbirlerine girmişti. Sonra da...

Meydan onu bağına basıp torbalarına öteberi doldursa da kimse tutarsızlıklarını bizzat gidip araştırarak kadar önemsemiyordu. İşte, ter bezlerinin ortalıkta dalgalanması da bir tür senetti belki, kim sabahın köründe kar gibi temiz yıkanmış bezlerle yollara düşerdi ki... Beyninde eve barka sığmamasına yol açan bir hasar yoksa da, zararsızca tuhaf-laştırmıştı onu hayat. Sürprizlerle dolu, sürprizlere açık bir masal kahramanı gibi süzülüyordu oradan oraya.

Eda pastaneden çıktığında, tam karışındaki parmaklıklarda asılı patiskalardan birinin, sert rüzgârın etkisiyle mandaldan kurtulup düştüğünü gördü. Fincandaki salebi döke saça karşıya geçtiğinde baktı ki simitçi bezi yerine mandallamaya uğraşiyor. Kolay da değilmiş bu iş, parmaklığın ince kısmına denk düşürmek gerekirmiş bezin kenarını. Bir yandan söyleniyordu adam: Ne işi var bu yaştaki kadının sokakta, oğlu itin teki, bu zavallı da utancından, onun hastanede olduğunu söyler durur.

Simitçi hep böyle mi düşünüyordu, yoksa bu yeni bir yargı mıydı? Kafası karışmıştı Eda'nın ama zamanı yoktu ki sorsun. Koşa koşa işinin başına döndü. Semt pazarıydı ya, yoğun günüydü marketin. Gece de uyuyamamıştı ki... Rüzgârın önüne katıp da sürüklediği bir şeylerin uğultusunda anneannesinin adını çağırın sesini duyar gibi oluyordu, sonunda kulak tıkaçlarına başvurmuştu. Korkularından söz ettiğinde, babası, gel bizde kal, diyordu. Üvey annesinin de canına minnet olurdu. İş bırakan Türkmen dadının yerine birini arıyordu.

Bildiği, tanıdığı o kadar çok insan karıştı ki enkaza, geceleri bir kara deliğe savuruyor onu kâbusları. Annesi öldüğünde anneannesine götürmüştü onu babası. Telefonda, üniversiteyi İstanbul'da okursun, deyip dururdu. Anneannem ne olacak o zaman, diye sorduğunda, sessiz kalırdı.

Bir ev arkadaşı olsa, evin masraflarına da katkısı olurdu. Fakat aklının bir köşesine yerleşti Miyase. Akşamları oturur, onu dinleyip gerçek hikâyesini anlamaya çalışırdı. İyi de ya torunları evsiz

barksızsa sahiden de ve onları eve almak isterse? Yok, ter bezlerine katlanır ama eve torunlarını doldurmasını istemezdi, zaten babası duysa, kıyameti koparırdı.

Nerelerdeydi acaba? Kivi tabağına dokunmamıştı. Kasadaki ıssızlığı fırsat bildi, onun için hazırladığı meyve torbasını ve çekmedeki paketi alıp dışarı çıktı. Dört yol'da, iki otobüsün geçiş arasında gözüne çarptı mor atkı. Soğanlık'a giden minibüslerin geçtiği yokuşu tırmanıyordu. Arkasından koşup elindeki paketi uzattı. Onun kaybettiğinin rengindeydi bu atkı, internette bir yerde bulmuştu. Kivileri niye yemediğini sordu. Kaşındırıyor kızım, öksürtüyor, dedi. Gözleri ıslık ıslık yandı sonra, gadasını aldığım, sen koyarsın değil mi o üzümli mandalinaları, dedi ve sarılacakmış gibi uzandı. İnsiyaki kendini geri çekti Eda. Onun bir an bocalayıp sonra yine esrarlı gülümsemesini takındığını gördü. Teyzeciğim, dedi duysun diye, bağıra bağıra, boğazım ağrıyor, virüs bulaşmasın sana... O kaygılı bir bakışla, sıcak tut üstünü kızım, terli de dolaşma, aman, dedi ve yokuşu tırmanmaya devam etti. Ne yapacağını bilemedi Eda, elinde torba, çöktü olduğu yere ve arkasından baktı. Minibüse filan binmemiş, bir aralıkta kaybolmuştu, bunu da daha sonra algıladı.

Hızlı hızlı markete doğru yürüdü. İrili ufaklı karton kutular rüzgârın önünde dağılarak yayılmıştı caddeye, kazaya yol açmasalardı bari... Toplayıp kenara koymayı geçirdi aklından bir an ama kasaya daha fazla gecikemezdi. Şu Suzan'a ulaşmanın bir yolu olmalı, diye düşündü. Suzan diye biri var mı, başlıca meselesi buymuş gibi tartıştı durdu bunu da gece evde, acı bir ıslıkla esip duran rüzgârın örttüğü bambaşka seslere kulak vermekten uzak durmak için.

Enformatif Denetim Çağında Edebiyatın Başlangıç Kavramına Yaklaşmak

Günümüzde neoliberalizmin hâkimiyetindeki dünyada enformasyonun aldığı yeni şekiller iktidar teknikleri ve sosyal politika ile doğrudan ilgili görünmektedir. Felsefeci Byung-Chul Han, *Psikopolitika* isimli eserinde (Çev. H. Barışcan, Metis Yay. İstanbul: 2019) enformatif denetim toplumunda bilginin üretimi, kontrolü, dağılımı vb. bakımından güncel olan gelişmeleri sosyopolitik analize tabi tutar. Vatandaşın tüketici hâline geldiğini, tüketicinin haricinde hürriyetinin bulunmadığını, toplumu şekillendirmekte aktif bir rol oynama arzusunun kalmadığını iddia eder. Han'a göre insan hayatı bütünüyle dijital ağa yansır ve Big Data toplumunda psikopolitik anlamda sömürüye açık bir ego oluşur. Han'ın bu tespitleri esas itibarıyla Batı toplumdaki sosyal çürüme ve çözülmeye ilişkindir. Yazının başındaki bu uzun giriş, edebiyat teorisinde bir konuyu işlerken, içinde yaşadığımız ekonomik ve sosyopolitik süreci dikkate almanın muhakkak gerekli olduğunu düşündüğümüz için yer verdik.

Başlanacak husus ne olursa olsun insanın bir işe başlaması zordur. Edebiyat sahasında bir romana, şüire vb. başlamak yazarlar için hemen her vakit

güçlükler ihtiva eder. Hele yukarıda ana hatları resmedilen, enformasyonun bolluğu içinde dijital denetimin mutlaklaştığı bir Big Data ortamında, yapay zekâ uygulamalarının yazmak da dâhil, hayatın her sahasında gittikçe aktif hâle geldiği günümüzde bir yazıya başlamak daha büyük zorluklar ihtiva eder demek mümkündür. Başlangıç, edebiyat teorisyenlerini, psikoloji, sosyoloji, antropoloji vb. disiplinlerin mensuplarını uğraştıran, disiplinler arası araştırmaları mecburî kılan önemli bir kavramdır. Büyük şairlerde başlangıcın önemi, değeri ve zorluğu üzerine net ifade ve tespitleri bulmak mümkündür. Meselâ Sezai Karakoç, *Edebiyat Yazı-ları-I* 'de (Diriliş Yay. İstanbul: 1982). Paul Valéry'nin "ilk mısra Tanrı vergisi, sonrası çalışma" deyişinin önemini vurgular. Bir eser vermenin bir diriliş işlemi olduğuna, bunun dinle ilişkisinin önemine, sanata kaynaklık eden din ve dini bozmayan sanat disiplininin İslâm medeniyetinin temel ilkelerinden biri olduğuna, bir esere başlamanın bu bağlamda ele alınması gerektiğine dikkat çeker. Her akademisyen bu kavrama hiç şüphe yok ki, kendi branşının sınırları dâhilinde bakar. Aynı zamanda çocuk doktoru ve psikiyatristi olan yazar Donald D. Winnicott, elli senelik klinik tecrübesini özetlediği son eserinde (*İnsan*

Doğası, Çev. P. Koç, Pinhan Yay. İstanbul: 2017) insan tabiatının zihin-beden ikiliği meselesine indirgenemeyeceğini ifade eder. İnsan tabiatı, psikosomatik (ruh-beden) işleyişin kısıyında zihnin filizlenmesinin refakat ettiği, karşılıklı ilişki içindeki psişe ve soma meselesi olarak ele alınmalıdır. Winnicott, insanın beden ve ruh gelişmesi bakımından insan tabiatının temelinde içkin bir yalnızlığın devamlılık arz ettiğini tespit eder. Başlangıçta her insanın kendi dünyasını inşa etmeden önce basit bir oluş hâlinin ve oluşun zamanla devamlılığının farkında olduğunu ifade eder. Bu tespitlerin önemi bizce başlangıç kavramının oluş ve devamlılık kavramları ile irtibatını vurgulamaya dayanır.

Başlamak konusunda Edward Said'in edebiyat teorisi alanına esas katkısını teşkil eden *Başlangıçlar- Niyet ve Yöntem* isimli kitabı (Çev. F. B. Aydar, Metis Yay. İstanbul: 2009) tartışmaya açık kıymetli bir eserdir. Said, kitabın maksadını edebî esere başlangıç konusunda aklı ve işe yarar bir başlangıç planı teşkil etmek olarak belirler. Yazarın teorisini inşa ediş gayesi, köken kavramına zıt olarak başlangıç kavramını öne çıkartmak ve bir esere başlamada neyin belirleyici olduğu hususunda köken kavramının İlahî yanından uzak durmaktır. Başlangıcı seküler, insan mahsulü ve devamlı analize tabi bir şey olarak gören yazar, köken kavramının İlahî ve mitik olduğunu, bu sebeple bir eserin başlangıcını açıklamayacağını iddia eder. Baştan söyleyelim: bize göre, yazar hatalı bir

çıkış noktasından yola koyulur. Diyalektik düşünmeyi bir kenara bırakır; köken ve başlangıç kavramlarını düşmanlaştırarak ve İlahî Hakikate cepheden karşı çıkararak edebî eserin oluşumunun analizinde kısır bir tavır alır.

Yazarın kitapta ele aldığı merkezi figür Giambattista Vico'dur. Vico'nun *Yeni Bilim* adlı eserinin (Çev. S. Önal, Doğu Batı Yay. İstanbul: 2007) tahlili bağlamında Said, edebiyat eleştirisi disiplininde tahakkümün kritiği, bastırılmış (Baticı, beyaz adam üzerine kurulu) tarihin yeniden incelenmesi, metin kavramına gösterilen ilgi, karşıt bellek ve arşiv mefhumu, geleneklerin, disiplinlerin ve mesleklerin analizi gibi detaylı bir program içeriği ile kitabını inşa eder. Anlatı ile metinsellik arasında kurulan bağdan yola çıkar; hem bir metnin ne olduğuna dair, hem de kurmaca anlatıların biçim ve temsillerinin, bir neslin yaşama süreçlerini, gelişmesini ve ölümünü taklit etme arzusuna nasıl dayalı olduğuna dair tarihî esaslara oturan bir incelemeyi sunar. Yazar, eleştirinin başlamayı ve yeniden başlamayı devamlı surette tekrar tekrar tecrübe etmeyi sağladığını belirtir. Eleştirinin gücünün, otorite inşası veya ortodoksi üretmekten değil, aksine zorlayıcı olmayan ve komünal amaçlara sahip özbilinçli ve yerleşik bir faaliyeti teşvik etmekten geldiğini iddia eder. Ortodoksi kavramından uzak durması Said'in edebiyat eleştirinde ortodoks dogmatik Marksist çizgiden kendini ayırdığını gösterir ve bu durum yapıcı bir tutuma işaret eder. Başlangıcı sadece bir eylem türü değil, aynı zamanda bir ruh hâli, çalışma şek-

li, tavır ve bilinç olarak gören Said'e göre sözel bir başlangıç hem inşa edici, hem de eleştirici bir faaliyettir. Kitapta yazarın kullandığı eleştiri terimleri geçişli ve geçişsiz başlangıçlar, otorite, niyet, yöntem, kökenden ayrı olarak başlangıç, metin ve yapıdır. Kitabın her bölümünde başlangıcın bir veçhesine dayalı olan bir iç bütünlüğünü gözetir. Başlangıcı son tahlilde basit lineer bir gerçekleşmeden ziyade geri dönüşlü bir faaliyet olarak görür. Tekrar içermesi zorunlu olan başlangıç ve yeniden başlangıç tarihî orijinlidir; kökenler ise ilahîdir. Said'in kitabı yazma maksadı, önsözden son satırlara kadar daima köken kavramına ve edebî eser inşasında ilahî olana itiraz etmeye dayanır.

Yazar, başlangıcın sadece bir yöntem yaratmadığını, niyete sahip olduğu için kendi kendisinin yöntemi olduğunu iddia eder. Başlangıcın farklılık yarattığını, burada bahsettiğinin zaten bilindik olanla dildeki insan çalışmasının verimli yeniliğini birleştirmenin sonucu olan bir farklılık olduğunu ifade eder. Başlangıçlardan türeyen düzeni hiçbir imgenin yeterli şekilde kuşatamayacağını savunur. Edebiyatı özgünlük değil, eksantrik bir tekrar düzeni olarak görür. Bu tekrarda aynılık yoktur. Niyet kavramı burada devreye girer. Yazarın niyeti her şeyi ihtiva eden bir kavram olup başlangıçla yakından ilişkilidir. Said, niyet derken, başlangıçta entelektüel olarak bir şeyi kendine has bir şekilde yapma, -ancak başlama fikrinden izler taşıyan ve her vakit anlam üreten bir dille yapma- iştahını kast eder.

Paul de Man'ın, eleştiride bir teorinin en değerli içgörülerini dile getirmesini temin eden şeyin edebiyatın belirli süreçleri karşısındaki körlüğü tezini dikkate alan yazar, niyeti, bu çerçevede körlük ile içgörü arasındaki etkileşim olarak tarif eder.

Kitaptaki problemleri tespitlerden biri kökenin reddi fikrinin dolaysız bir sonucu olarak karşımıza çıkar. Başlangıç niyeti olarak romanı incelediği eserin en uzun bölümünde Said İslâmiyeti edebiyat eleştirisi bağlamında mahkûm etmeye girişir. Bu çok talihsiz bir tutumdur. Alternatif bir dünya inşa etme, gerçek dünyayı yazarak değiştirme veya genişletme arzusunu Batı'nın roman geleneğinin altında yatan esas güdülerden biri olarak gören yazar bu arzusunun İslâmi dünya görüşüne tamamen zıt olduğunu iddia eder. Arapçada kâfirlik sözünün yenilik yapmak veya başlangıç kelimesi ile eşanlamlı olduğunu savunan Said, İslâmiyette yazma işinin romana, yeniliğe, dünyanın edebiyatta inşa edilmesine imkân veremeyeceğini pervasızca iddia eder. Said'in bu habisi yaklaşımı oryantalisttir, beşerî olana saygı duymaz ve İslâm medeniyetine karşı hastalıklı bir tavidir. Said, başseseri olarak bilinen *Şarkiyatçılık*'ta da (Metis Yay. İstanbul: 2003) bu türden indirgeyici ve sakatlanmış bir tavrı yer yer ortaya koyar.

Said, 1978'de yayınladığı *Şarkiyatçılık*'ta (Çev. B. Ülner, Metis Yay. İstanbul:2020) M. Foucault'nun hâkim kültürün kendine yarattığı hâkimiyet söylemi bağlamında öteki kültürlerle

yaklaştığı ve öteki kültürlerin rekabetini böylece denetlemeye çalıştığı tespitinden yola çıkar. Oryantalizmi, oryantalistlerin Doğu'yu sadece bir metin olarak gördükleri, hayali Doğu'yu metin seviyesinde yeniden inşa ettikleri bir noktadan tarif etmeye çalışır. Batı kültürünün kendini hâkim kültür olarak görmesinin Doğu'ya yaklaşımı nasıl belirlediğini ortaya çıkarır. Said'e göre oryantalizm, Doğu'ya dair uçuk bir Batılı hülyası değil, nesiller boyu önemli maddî yatırımın yapıldığı, inşa edilmiş bir teori ve pratik bütünü olarak karşımıza çıkar. Onun oryantalizmin ne olduğuna dair eleştireci yaklaşımı sömürgecilik boyutunu her seviyede öne çıkarmamakla malûldür. Oryantalizmin siyasî bir konu, Doğu hakkında yazılanlardan oluşmuş sınırları belirsiz bir metinler yığını olmadığını yazar. Ancak oryantalizmi, Doğu dünyasını baskı altında tutmaya yarayan, çirkin bir Batı emperyalizmi tezgâhının mümessili olarak görmemesi, konuya Batı merkezci bir yerden bakmaktan kendini kurtaramadığını gösterir. Oryantalizm meselesi, İngiliz ve Fransızların, Batı'da o dönemde çok güçlü iki sömürgeci devletin ekonomik ve politik çıkarlarının tesisi ve nüfuz alanının genişletilmesi siyasetinin bir parçası olarak ele alınmalıdır. Neyse ki, Said'in oryantalizm ile başka kültürlerin nasıl temsil edildikleri meselesine Arapları savunmaya şartlanmış bir Batı karşıtlığı üzerinden ve Osmanlı Devleti'nin varlığını âdetâ inkâr ederek ele almasını eleştiren ve oryantalizmi Said gibi ele almayan yazarlar vardır. Kısaca Said, kültür em-

peryalizmi kavramı bağlamında Batı'yı eleştirmekle beraber, öteki olana yani oryantalizm konusunda Doğuluya tarihî verilere dayanmadan bütünleştirici ve homojenize kurgu unsuru rolü biçer.

Said'in iki temel eserinde *Başlangıçlar*'da ve *Oryantalizm*'de karşımıza çıkan din ve özellikle İslâmiyet karşıtı tutumun analizi -ki yazarın *Oryantalizm*'de içkin Arapmerkezci tutumu onun İslâm'ın değerini fark ettiğini göstermez-yazarın edebiyat teorisine yaklaşımını bütünüyle eleştirmek bakımından önemlidir. Necdet Subaşı, oryantalist sistemin sosyolojisini incelediği kıymetli bir makalede (*Bilgi ve Hikmet Dergisi*, Bahar 1994) aynı orijinden gelmelerine rağmen üç büyük din içinde özellikle Hıristiyanlığın, dinin rekabet gücünü geliştirme bağlamında, siyasî elitlerin sömürgeci hedeflerine destek olmayı oryantalizm sayesinde teyit ettiğini vurgular. Aynı makalede modern dönemde Hıristiyanlığın kendi dönüşümünü yeniden üreterek sağlayamamasının faturasını, “piyasayı kaybederek” ödemeye mahkûm olduğuna dikkat çeken Subaşı, bu durumda ortaya çıkan maliyetin giderilmesi için, yeni ideallerin öncü kuvvet olmasının ve Cemil Meriç'in deyişiyle “sömürgeciliğin keşif kolu” olarak oryantalizmin sahne almasının önemine işaret eder. Oryantalist söylemin önemli bir açılım yaparken yeni ideolojik tutumların İslâm karşıtı felsefelerine de çok şeyler borçlu olduğunu vurgular. Yazar, oryantalistlerin ve bu konuda yazarların İslâm'dan sadece tarihî bir hareket ve kültürel bir gelişme olarak bahsetmelerine ve İslâm'ın

adının kaynaklandığı Allah’a teslimiyet boyutunun dinamik yönüne işaret edilmemesine özellikle dikkat çeker. Buna göre, Müslüman için İslâm’ın hayatın her sahasında Allah’a teslimiyeti ihtiva eden bir din olduğunu dikkate almayan oryantalistler Müslüman geleneğindeki aşkın hakikati göremezler.

Subaşı, oryantalist bakışta mün-demiş, mozayik toplum teorisinin, yani İslâmî toplumun, bütünleşmiş bir toplumsal birlik şeklini almadan, birbirinden kopuk ve kendini geçindiren “toplumsal gruplar” mozayiginden oluştuğu fikrinin yanlışlığına değinir. Bu teori, İslâm’ın toplumsal yapısını, dinî azınlıklar, toplumsal gruplar ve cemiyetler mozayigi ve yamalıği olarak kavrar. Bu teori, oryantal despotizm teorisinin yardımcıdır. Yine Subaşı’na göre, ne oryantalist söylemin, ne de inanç sistemlerini sınıf çıkarlarına indirgeyen Marksizm’in Batı merkezli yaklaşım tarzları, İslâmî toplumun derin içyapısını izah etmede yeterli olamaz. Zira Batı ile İslâm toplumu arasındaki temel farklılıklar, dinî inanış, siyasî kurum, zihni kalıpta görülür. Eğer Subaşı’nın çizdiği çerçeveden bakarsak, Said, başlangıç kavramını roman türü bağlamında incelemeye başlarken İslâm medeniyetinde edebiyatın yerini inkâr ederek Batı merkezli ve oryantalist bir tutum takınır ve bunun için bütün analizi hasar görür.

Said, eylem ve eylemin başlangıcını ele alırken yine köken kavramına döner. Dil, köken, başlangıç arasındaki ilişkileri inceler. Eylemin başlangıcını

düşündüğümüzde başlangıcı dil yoluyla telaffuz etmemizin gerektiğini söyler. Dilin başlangıca göstermelik bir taviz verdiğini, düşünce ve dil kategorilerinin özdeş olduğunu ve kökenin eylem başlangıçlarının içinden çıktığı bir durum olduğunu iddia eder. Kökenin başlangıca izin veren bir durum olduğunu da ekler. Bu tespitlerin devamında yazar, köken kavramını mahkûm etmek için kökenin “kendi içine dönük, sessiz bir sıfır noktası” olduğunu, hâlbuki başlangıcın düzen ve yazı dünyasını kurduğunu ifade eder. Said’in esas gayesi özellikle Vico’nun eserinin açtığı yoldan hareketle, İlahî Hakikat’ten ayrılmış bir anlam düzeninin inşasını başlangıç kavramı ile ilişkilendirmektir. Kitabın nihaî tezi, başlangıcın bilinçli şekilde niyet ürünü, üretken, ayrıca kayıp duygusu da barındıran ve köken kavramına zıt şekilde dindışı vasfı devamlılık arz eden bir faaliyet olduğu yolundadır.

Byung-Chul Han, dijitalleşme ve demokrasinin krizini tartıştığı *Enfokrası*’de (Çev. M. Özdemir, Ketebe Yay. İstanbul:2022) dijitalleşmenin yol açtığı aşırı enformasyonun insanın sosyal hayatını boğduğuna, modern enformasyon kapitalizminin yeni idare şeklinin “enfokrası” olduğuna dikkat çeker. Edebiyat teorisinde başlangıç kavramına yaklaşırken “enfokrası”-nin verdiği sosyal hasarı unutmamak gereklidir. Yine edebiyat teorisinin temel meselelerine eğilirken, İslâm medeniyetinin etik-estetik birikimini, köken ve İlahî Hakikat kavramlarının kurucu niteliklerini göz önüne alarak yola koyulmak zorunlu görünmektedir.

| ÂTIF BEDİR

Kâmil Aydoğan

Hızla geçiyor zaman. Her insan anların depreminden bir iz taşıyor yüreğinde. Çünkü her insanın var içinin yıkılmış bir yanı, depreme uğramış yanı. Anadolu insanı, daha çok depremler geçirdi; yabancılaşma depresi. Ne var ki bu hastalıklı yüzlerin, bu inmeli yüreklerin; umuda, esenliğe dönüşeceği bir gün olacak kuşkusuz.

En büyük onarımlar, en büyük depremlerden sonra olur çünkü.

(Kâmil Aydoğan, *İçimizin Yıldızları*, s. 32)

İnancımıza göre yeryüzüne gelen her insan sırtına bir sorumluluk yüklenerek gelir. Bu, daha berzah âleminde insanların ruhları yaratıldığı zaman Tanrı'ya verilen sözün sorumluluğudur. İnanan insan Tanrı'ya verdiği bu sözün arkasında duran insandır. Şair, yazar, eğitimci Kâmil Aydoğan da Tanrı'ya verdiği bu sözün bilincinde olarak yaşadı ve öte âleme erkenden göçtü. Biz erken göçtü diyoruz ama Tanrı'nın takdir ettiği zaman için erken ya da geç demek gibi bir cümle kurmanın yanlışlığını da biliyoruz.

Onu yakından tanıyanlar bilir: dost canlısıdır, vefalıdır, iyi yüreklidir, haza âşiktir, şairdir, romancıdır, denemecidir, eğitimcidir, bürokrattır.

Kâmil Aydoğan'ın ismini ilk defa Nuri Pakdil'in çıkardığı *Edebiyat* dergisi sayfalarında gördüm. Sanırım ortaokul son sınıfta ya da lise birdeydim. Ağabeyimin abone olduğu dergi her ay eve

gelirdi. O vakitler Kâmil Aydoğan dergide, "Köy Yazıları" başlığı altında anı/günlük/deneme tarzı yazılar yazardı. Bu yazılarda köyü ve köylüyü anlatan diğer yazarlarda olmayan bir sıcaklık ve samimiyet vardı. Köy ve köylüyü anlatan yazarların üstün bakışı ve köylüyü eğitilmesi gereken cahil insanlar olarak gören tavrı yoktu. O, sanki köylüyü onların içinden çıkmış, onlardan biri gibi anlatıyordu. Bu doğruydı, çünkü Kâmil Aydoğan köyde doğmuş, köyde büyümüş, her türlü yoksulluğu görmüş bir köy çocuğuydu. Onun bu yazılarda anlattığı köyler ve köylüler bana çok tanıdık geliyordu. Onların duyguları, inançları, değerleri, sevdaları vardı. Üstelik bu yazılarda köylülerle alay edilmiyor, inançları, değerleri aşağılanmıyor; aksine yüceltiliyordu. Çünkü bu yazıları yazan yazar da onlardan biriydi; bizzat onların arasında yaşayarak gördüklerini ve tanıklıklarını anlatıyordu.

Onlara tepeden bakmıyor, onları yargılamıyor, eğitmeye çalışmıyor, ‘yaban’ gibi davranmıyor; asıl kendisi onlardan bir şeyler öğreniyordu. *Köy Yazıları* 1982 yılında aynı adla Edebiyat Dergisi Yayınları arasından kitap olarak yayımlandı.

Kâmil Aydoğan 1956 yılında Kahramanmaraş’ın Kertmen köyünde doğdu. Bir yazısında ilkokulla başlama serüvenini şöyle anlatır: “Maraş’ın bir dağ köyünde, yaz günü, bir ardıç ağacının altında doğdum. Köyde yol da okul da yoktu. Okuma çağına gelince okula gidemedim. Dokuz yaşıma girdiğimde, babam ansızın karar verdi. “Çocukları okutacağım.” dedi ve kasabaya taşındık.” (3 Eylül 22, 2014 *Hürriyet* gazetesi)

İlkokuldan sonra Kahramanmaraş İmam-Hatip Lisesini ve Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümünü bitirdi. 1981 yılında Çankırı’da öğretmenliğe başladı. Şiir ve yazıları 1977 yılından itibaren *Edebiyat* dergisinde yayımlandı. 1984 yılı sonuna gelindiğinde *Edebiyat* dergisi yayınına son verdi. Bir tevafuk eseri olarak aynı yıl Kahramanmaraş Andırın Lisesi Müdürlüğüne atandı. Andırın belki de Kahramanmaraş’ın en sapa ilçelerinden biridir. Rasim Özdenören bir yazısında insanların yolu genellikle Maraş’tan geçmez, Maraş’a ancak azmedilerek gidilir der; Andırın ise azmetmenin çok ötesinde bir anlam taşır. Andırın’a gitmek için sizi oraya çeken bir bağ olmalıdır.

Kâmil Aydoğan için Andırın'ın özel bir yeri vardır. Yıllar önce orada imamlık yapmış, dostluklar edinmiş ve oradan evlenmiştir.

Kâmil Aydoğan'ın Andırın'a gelmesiyle yıllar öncesinden edindiği dostluklar tazelenmiştir. Bu dostlar *Andırın Postası* adlı gazeteyi çıkaran Nedim Ali Zengin ve Hayber Kitabevi sahibi Bilal Öksüz'dür. Üç arkadaş her akşam küçük iskemleli çayevlerinde buluşarak, hayaller kurarlar. *Edebiyat* dergisi kapanınca Kâmil Aydoğan'ın yazacağı bir dergi kalmamıştır. Nedim Ali Zengin ise birkaç yıl önce Maraş'ta arkadaşlarıyla *Esra Yazıları* adlı dört sayılık bir dergi çıkarmış ve tekrar Andırın'a dönmüştür. Her akşam kitaplar, edebiyat, yazma tutkusu üzerine yapılan derin sohbetlerden *Andırın Postası* gazetesinde bir sanat-edebiyat sayfası hazırlama fikri doğar. Ancak ilk başlarda sayfayı hazırlama düşüncesinin amacı lise öğrencileri için onların yazacakları bir alan açmak ve bir edebiyat ortamı oluşturmaktır. *Andırın Postası* gazetesi içinde iki sayfa olarak yayın hayatına başlayan bu mecra hiçbir zaman lise öğrencilerine hitap etmez, doğrudan ülkenin yazarlarına kapı açan bir edebiyat mecrası olur. "İkindiyazıları'nın anlatılması gereken en önemli yanı, samimiyetin, fedakârlığın, dostluğun, paylaşmanın, dayanışmanın ürünü olmasıdır. Bunların çoğunu, İkindiyazıları'nın ilk sayılarında H. İsmail Yasin, M. Emre, Halil Yakup adıyla yazdığım yazılarda bulmak mümkün." (kamilaydogan.net)

Nedim Ali, *Andırın Postası* gazetesi içinde bir sanat sayfası düzenleme fikrini şahsıma yazdığı tarihsiz bir mektupta şöyle anlatıyor:

"Sayın Bedir,

Yakında Esra (Yazıları)¹ büyüklüğünde çıkartacağımız *Andırın Postası* için bir sanat sayfası düzenlemeyi düşünüyoruz (Kâmil Aydoğan ile)

Sizin dostum ne gibi katkılarınz olabilir böyle bir sayfaya... bilmek istiyorum bunu

Konu çok ciddi olduğu için.

Bize yazılarınızla olsun, öykülerinizle olsun, şiirlerinizle olsun umut verebilir misiniz?

Yazabilir misiniz yani bizim için. Esra için, Nedimali için. *Andırın Postası* için."

Nedim Ali"

Stefan Zweig'in *Yıldızın Parladığı Anlar* adında bir eseri vardır. Zweig bu eserinde on dört tarihsel âni anlatır. Bu tarihsel anlar öyle önemlidir ki birçok sonuçları olmuştur. Kâmil Aydoğan'la Nedim Ali'nin 1984 yılında *Andırın*'da bir araya gelmeleri de söz temsili yıldızın parladığı bir andır. Bu parlama âni sadece o iki insanı değil birçok insanı etkilemiştir. *Andırın Postası* gazetesi iç sayfalarına sığmayan yazılar daha sonra *İkindi Yazıları* adıyla bağımsız bir dergi hâlini alır ve Türkiye genelinde yazar

¹Kahramanmaraş'ta Ekim 1980-Mart 1981 arası dört sayı yayımlanan dergi.

ve sanatçılara ücretsiz olarak gönderilir. Aynı şekilde ülke çapında yazar ve şairler de çalışmalarını dergiye göndermeye başlar. Ayrıca dergi daha sonra ülke genelinde tanınacak birçok şair ve yazarın ilk ürünlerini yayımladığı bir mecra hâline dönüşür. Artık *İkinci Yazıları* sanat-edebiyat çevrelerinde bilinir hâle gelmiştir. Nedim Ali derginin görünen, Kâmil Aydoğın ise gizli kahramanıdır. Çünkü Kâmil Aydoğın çeşitli nedenlerle dergide kendi adıyla yazı yazmaz, müstear adlar kullanır. “Yıllarca müstear ad kullandım. O günün şartları, demek ki bunu gerektiriyordu. Bir memurun sanatsal içerikli de olsa yazı yazmasına, bunları yayınlamasına elverişli değildi ortam.” (kamilaydogan.net)

Eşi Semiray Hanım ise bu buluşmayı şöyle anlatır:

“Kâmil Aydoğın ve Nedim Ali Zengin kardeşimin yürekleri ve cesaretleri Andırın’a sıcaklık ve canlılık katmıştır.

Onların cesaretleri nice kucaklaşmayı ve paylaşmayı çeker İkinci Yazıları sayfalarına.

Bana göre İkinci Yazıları Kâmil Beyimle anne karnına düşer, gelişir, olgunlaşır; Nedim Ali Beyefendi ile de doğar, serpildikçe serpilir, güzelleşir ve yaşar.” (Sevilay Aydoğın, kamilaydogan.net)

Kâmil Aydoğın Andırın gibi küçük bir dağ kasabasına sığacak biri değildir. 1986 yılına kadar iki yıl kaldığı ilçeden Ankara İncesu Lisesi Müdürlüğüne tayini çıkar ve Ankara’ya taşınır.

Kâmil Aydoğın aynı zamanda şairdi. Aydoğın’ın iki de şiir kitabı yayımlandı. İlki 1996 yılında yayımlanan *Yük*; diğeri ise 2004 yılında çıkan *Hayatın Şiire Sığmayan Yüzü*. Bu iki kitap ve kitaplara girmemiş diğeri şiirleri Ali Karaçalı’nın titiz çalışmasıyla bir araya getirilerek 2021 yılında *Hüzün Saati* adıyla Hece Yayınları arasından çıktı. 2018’de vefat eden Aydoğın bu kitabını göremedi. Şiir dışındaki metinleri de aslında şiir gibiydi denebilir. Kâmil Aydoğın’ın göremediği bir diğeri kitabı da *Atlık Dağı Türküsü* adlı romanıdır. Hasta yatağındaiken yayıma hazırlanan kitap vefatının hemen ardından yayımlanmıştır. Bu roman ve daha önce yayımlanan *Kısvık Vadisi* adlı romanı onun hayatından otobiyografik izler taşır. Diğeri kitapları *Arta Kalan*’da günlükleri; *“Köy Yazıları”*’nı da içeren *İçimizin Yıldızları*’nda yaşantı türü yazıları yer alır. Çünkü Kâmil Aydoğın bütün yazdıklarıyla aslında tanıklığını, hayata bakışını, yaşanmışlığı anlattı. Tanık olduğu ve kendi yaşamında izler bırakan olayların şiirini, denemesini, romanını yazdı ve günlüğünü tuttu.

Kamil Aydoğın yazarlığının yanında eğitimciliği, sendikacılığı ve eğitim yöneticiliği ile de önemli görevler üstlendi. Kurtuluş Lisesi, İzmir ve Ankara İl Millî Eğitim Müdürlükleri görevlerinden sonra Almanya’da Nürnberg Eğitim Ataşesi olarak görev yaptı. Türkiye’ye döndükten sonra 09 Mayıs 2018 tarihinde vefat etti. Kabri Ankara Bağlum Mezarlığı’nda bulunmaktadır.

| ARİF AY

Gül Işığına Tutulmuş Şiirler

Öncelikle öyküleriyle tanınan Ali Haydar Haksal, şiirlerini “*Gül Mayıs Gülü*” adıyla kitaplaştırdı (Hece Yayınları, Ocak 2024).

Nasıl ki bir şairin yazdığı öyküler dikkatimizi çekerse, bir öykücünün yazdığı şiirler de o denli cezbedicidir bence. Aslında edebî türler arasında sanıldığı gibi aşılmayacak yüksek ve kalın duvarlar da yoktur. Aksine türler arasında tabii bir geçişlilik söz konusudur. Sözelimi şiirle öykü, öyküyle deneme arasında, deneme ile şiir arasında dil bağlamında, söyleyiş bağlamında eski edebiyatımızda olduğu gibi günümüz edebiyatında da iç içe oluşlar mevcuttur.

Ali Haydar Haksal’ın şiirlerini, bir şairin kaleminden çıkmış şiirler olarak değil de bir öykücünün yazdığı şiirler olarak okumak durumunda kaldım ister istemez. Bu okuyuşta onun öykücülüğünün baskın oluşunun payı büyüktür. Ne ki, kitabı okuyup bitirdiğimde onun öykücü kimliğinden bağımsız, şair kimliğinin de öne çıktığını gördüm. Öykünün belkemiği olan tahkiye unsuruna şiirlerde yok denecek kadar az yer verilmesi, öykücülüğünden ayrı olarak şair kimliğini de öne çıkaran önemli bir husustur.

Zaman, gece, rüya, hüznün, söz, dil, dağ, aşk, ruh, melek, şiir, kalp, kuş, gül, yol; Ali Haydar Haksal şiirinin anahtar sözcükleri bir bakıma. Şiirler bu sözcükleri temel alan bir dünyaya götürür bizi.

Gül Mayıs Gülü

ALİ HAYDAR HAKSAL

HECE

Şiirin merkezi kalptir o dünyada: “orada sadece şiir akar”. Çünkü şiir, coşkulu ruhların ürünüdür. Atalet ve tembellik ruhu pörsüyenlere mahsus bir hâldir günümüzde olduğu gibi.

Ben’in bütün devinimi zaman denen o uçsuz bucaksız uzamda geçer. Ne ki, zamanın sonsuz olduğunu iddia edenler olduğu gibi zamanın sınırlı parçalardan teşekkül ettiğini söyleyenler de var. Bu parçaların en küçüğü ‘ân’dır kuşkusuz. Aslında her şey ân içinde olup bitmektedir.

Şair: “zaman dilimlerinden bana da bir ân düştü” derken, belki de bu oluşu ima etmektedir. Bir başka görüş de zamanın bir “mahlûk” oluşu hususundadır. Yani yaratılmıştır, başı ve sonu vardır. Kısılır, uzar ve yorulur. “zamanların da bir yorgunluğu var” dizesi, zamanın yaratılmış olmasına bir gönderme değil mi?

Hayatın çatışmalardan ibaret olduğu gerçeğinden hareketle “dert” varlığımızın kaçınılmaz bir gerçeği ve sınavımızın bir parçasıdır. Derdi dert edinmektir bizi insan kılan. Şair de: “yaralara tuz serperek acılarımız azsın / ahımız yükselsin dağlı yüreklerimiz taşsın / harareti sönmüş bir dünya bu insanının / derdi dert eylesin de canlar ateşe dalsın” (s. 12) derken, kendi acılarımızdan yola çıkarak insanlığın acılarına sahip çıkmamızın gerekliliğini hatırlatır bize.

Ali Haydar Haksal’ın şiirlerinde gece, ruhun laboratuvarı işlevini görür âdeta. Bu işlev kimi zaman rüyalar vasıtasıyla yansıtılır: “ağır bir gece / her şey sessizliğin kurbanı / seslerin tınısı gergin örer / gönle giden yollar burulur / acımasız olan kader değil / bahanelerin nedenleri / zalim bir bakışın dokunuşu / rüyasızlıktan kalma yorar ruhu / “ne olacak bu hâlim” (s. 14).

Ali Haydar Haksal’ın şiiri bir zikir hâlidir. Dolayısıyla zikir dili şiirin tümünü kapsar ve tüm sözcüklere olduğundan daha derin metafizik anlamlar ve çağrışımlar yükler. Dua ve sorgulamanın iç içe geçtiği sahnelerle tanık oluruz: “bir ses yükselir dıştan içe / içten dışa harmanlanır / bir fatiha yedi ihlas ile” (s.17). Çünkü: “zikir hâlidir bu hâl ehlinin / bin yakarış ve bin arınış” (s. 18).

Zikir hâli hiç kuşkusuz ruhun aşk makamına yükseliş hâlidir. Zikir dili aynı zamanda aşkın da dilidir: Şair bu dille yapar kendi içine yolculuğu: “aşkın dili beni bırakmadıkça / varlık içinde varlık / varlık içinde hiçlik” diyerek. (s.18)

Nasıl ki tabiat okunacak ayetlerden biriye, gece de bu ayetin bir parçasıdır. Onun da okunması gerekir: “ey göz geceyi iyi oku” dizesiyle seslenir şair: “geceler sayılı parmakların ucunda / zikir çeker gibi geriye sarar / gelecek birikir geçmişin üzerine / “hayallerim bana kalsın” / o dağ evinde / orada gizli bir gelecek var / kalsın aramızda” (s.25)

Şairin içe yolculuğu zaman zaman dışa yani güncele yönelir ve hayatın somut gerçeklikleriyle yüz yüze getirir bizi: “kuşlar karda geceye küskün kediler görünmüyor ortalıkta / kent koronaya mahkûm dili tutuk, kalbi donuk / maske yüzyılı bu bir insanlık balosu / sadece gözler ve sözler konuşur / her şey ilâhî bir solukta kader bu / gece de gündüz de onun oluşunda / bir tebessüm sıcaklığında” (s.42).

Gece aynı zamanda bir sığınaktır: “geceler sığınağım derin sessizlik” diyen şair, birden güncelin ortasından seslenir: “dolunaya ve kelimelere gönül verince / adliye koridorlarının dili değil bu / resmiyet fularlı kostümler donuk yüzlerle / mahkeme duvarları gülümseme bilmez” (s.44). Halk arasında da asık, somurtkan yüzler için mahkeme duvarı gibi bir yüz denmez mi?

“Gülen” Sezai Karakoç’un şiirinde de geçer, Ergani yöresinde güllerin açıldığı zaman (ay) anlamına gelir.

Gül, umudun, aşkın, güzelliğin simgesidir Haksal'ın şiirinde: “gül ayıdır bu ay acılı âşıkların zamanı” der. Kitaba adını veren “*Gül Mayıs Güli*” bölümü güle ve gül zamanına bir övgüdür.

Tabiatın da Allah'ın ayetlerinden biri olması nedeniyle şair, tabiatdaki her nesneyi okumaya çalışır: “deniz de gök de kadir bilir / her biri rabbin ayeti / her şey onun aydınlığının güneşi” der.

Bu okumanın bir dili olmalı. Şair, bu dili şiirde bulur: “sözler ki dilden dökülür karılır uzama / içten akan ırmak içten çağıldar” ki bu da sözün bir motif olarak şiirde geniş bir yer kaplamasına kapı açar: “ayakları tutulsun yalnızlığın, söz söze gönül gönüle bağlansın” (s. 53) Yalnızlıktan ancak söz ve gönül birliğiyle kurtulabiliriz.

Şiirlerde sıkça geçen melek, aramızda dolaşır ve insanın can yoldaşdır: “melekler ciddidir onlar ehl-i hâl / can yoldaşları için yola revan” (s. 52).

Bazen bir aynanın önünde bulur insan kendini. Görünen yüzden, görünmeyen yüze geçişin yaşandığı anlardır bu bulunmalar. İç muhasebe dediğimiz sorgulama: “kime ne söyler görünen yüz / görünmeyenlerin sonsuzluğu” (s. 57) Bu muhasebe insanı geçmişle gelecek arasında bir sığınak aramaya götürür: “doğa küs, kuşlar özgür, hayvanlar korkusuz / vahşilik ki insana mahsus / kendine uzak, yabancı ölümüne” (s.69) derken, “sığınağımı yitirdim gelecek zaman / sarsıntı depremden beter dipten vuran” (s. 70) ruh sarsıntısını hissettirir bize şair.

Ali Haydar Haksal'ın şiirlerinde dağ motifinin de sıkça geçtiğini görürüz. Yüceliğin, aşkın hâlin simgesi olan dağın da bir sahibi vardır: “dağlardan yüce dağlar var küçülür büyük heybetin önünde / dağların da gönüllerin de sahibi bir allah” diyen şair: “dağ rüyamda acımtırak bir aşk / geçmiş zaman değil şu an” (s. 77) dizeleriyle dağla olan iç içeliğine vurgu yapar.

Aşk en temel motiflerden birdir Haksal'ın şiirlerinde. Günümüz insanının aşksızlığından yakını o: “biz zamanın çocukları aşktan ne anlarız” (s. 111). Çünkü: “çocuklar meydansız modernlik muhafazakârlık veya ötesi / ne fark eder ruh aynı olunca / her şey para her şey batı ve Amerika veya rusya / sahipsiz kalınca dünya / kapılar aynı değişmeyen bir oyundur oynanan / karınlar doymayınca bereketsiz sofralar” (s. 128).

Oysa aşk, oluşun ve hayatın dinamiği, çarpan kalbidir. Onsuz her şey çöl ve çoraktır. İnsan olmak, aşk ehli olmaktan geçer: “bir söz beni bağladı / aşka gönül verdi / ne öte ne de beri” şiirin dili aşk dilidir. Onsuz kelimeler kuru dallar gibidir, ne güzel der şair: “ne o / kelimeleri mi kışkırdın / aşk dilin yoksa”.

Ali Haydar Haksal'ın şiirleri insana ruh dinginliği, ruh derinliği veren ve bu derinlikle manevî bir atmosfer oluşturan şiirlerdir; yalın bir dil, pürüzsüz ve içten bir söyleyişle...

İşte “Şiir Duası”nın son dizeleri. Noktaı bu dizlerle koyalım: “rahmet kapıları kapanmaz şair dileyince / şiir gökten yağar kalpte biter / ruh çorak değilse bereket budur işte” (s.89)

Çağın Münzevi Anlatısı Ali Haydar Haksal Öykücülüğü

Giriş

2000’li yıllarda öykümüzün biçim, biçem ve tema ile karakter, yapı ve doku özelliklerinde köklü değişimler yaşanır. Hikâyeden evrilen öykünün novellaya bakan yüzünde anlatım daha eklektik ve açık ilerlerken, küçürek anlatılarda metin format değiştirip yoğun ve som ifadelere bürünür. Hâliyle yorulur öykümüz. Olay ve durum öykücülüğü rüştünü ispatlamakla beraber miadını doldurmak üzeredir. Yazıyla yazgılanan gök kubbe altında öyküye mal edilen konusal unsurlar bir elin beş parmağını geçmeyecek kadardır aslında. Yeni tema ve biçem unsurları bulmakta zorlanan öykücü için bu durum mukadder olduğu ölçüde mükedderdir de. Sözün tesirini değiştirmeksizin farklı seyirleri yakalamak hayli zordur bu meydana. Günümüz Türk öykücülüğünün en büyük sorunsalı özgün ve özgül kanallar açmakta zorlanmasıdır kanaatimce. Geleneksel hikâyevî metotların zaman ve zeminle hızla tükenmesi, bakiyesinin de alıcı bulmakta sıkıntılar çekmesi ister istemez anlatıcı ile okur arasında ciddi krizlere neden olur. Buhranı açma ve aşma epeyi netamelidir. Yalnız kurgusal anlatı formatında nevi şahsına münhasır biçim ve biçem yakalayabilen anlatıcılar sayesinde hayat öpücüğüyle yaşamaya alışır öykümüz. Hız ve haz çağının insanlarına seslenmek, onların dikkatini

celp etmek, sanal ekranlarla haşır neşir olan tüketicilerin perhiz listesine parşömenleri sokabilmek takdir edersiniz ki epeyi zordur. Salt buna çare bulmak bile başlı başına bir başarıdır. Olay ve durum öykülerinden sıkılan ve öyküde yeni bir ses, ritim, renk, koku ve tını arayan hercai ve takıntılı okur için tahkiye “içkin ve aşkın” olandan yanadır. Modern öykünün muhatap bulmada güçlük yaşadığı anlatı coğrafyasını bu şekilde ıraladıktan sonra Ali Haydar Haksal öyküsünün tematik ve tezli içeriğinden ziyade öykücülüğünün kodlarını masaya yatırmak doğru olacaktır. Zira dile kolay on yedi kitaptan müteşekkil öykü külliyatını tek tek değerlendirmek takdir edersiniz ki bu çalışmanın sınırlarını fersah fersah aşmaktadır.

Ali Haydar Haksal Öyküleri

Ali Haydar Haksal’ın öykü kitapları sırasıyla şöyledir: “Evdeki Yabancı” (1986 Akabe Yayınları), “Sesim Bana Yetmiyor” (1987, Yedi İklim Yayınları-TYB Ödülü), “Sarıldığım Bir Ceset” (1988, Yedi İklim Yayınları), “Sokağın Adı Issız” (1989, Yedi İklim Yayınları), “Ay Işığında Vav’ın Odası” (1991, Yedi İklim Yayınları), “Zamanların Öyküsü” (1994, Yedi İklim Yayınları), “Yalnızlık Sarkacı” (1996, İz Yayınları), “Kuşkonmazda Konuşan Adam” (1998, Yedi İklim Ya-

ynları), “İçim Su Berraklığında” (2000, Yedi İklim Yayınları), “Kapıda Bir Çift Ayakkabı” (2001, İz Yayınları), “Renklerin Dansı” (2004, Nesil Yayınları), “Rüya Rüya İçinde” (2010, Eşik Yayınları), “Ruh Denizi” (2012, Okur Kitaplığı), “Güneşe Koşan Adam” (2013, İz Yayınları-Ömer Seyfettin Öykü Ödülü), “Aradan Geçen Uzun Yıllar” (2017, İz Yayınları), “Ses ve Gölge” (2017, İz Yayınları), “Mum ile Pervane” (2018, İz Yayınları) olup Ali Haydar Haksal’ın öykü ve roman başta olmak üzere edebî form niteliği taşıyan kitapları İz Yayınları tarafından basılmaya devam etmektedir. Ali Haydar Haksal sadece öykü yazmakla kalmamış, öykü retoriği ve kuramı üzerine de kafa yormuş biridir. Öykücülüğünün teknik, tematik ve

yapısal unsurlarını anlamak için yazarın “Öykü Ağacı” kitabını, Mehmet Özger’in “Ali Haydar Haksal Öykü ve Romanlarında Yapı ve İzlek” başlıklı eserini, Yedi İklim dergisinin Ocak 2011’de çıkan “Ali Haydar Haksal Özel Sayısı”nı okumak gerekir. İlk öykülerini yayınladığı “Mavera, Yönelişler, İslam, Kayıtlar, Edebiyat, Yeni Devir, Millî Gazete” gibi süreli dergi ve gazeteler dikkate alındığında öyküsünü besleyen dünya görüşü rahatlıkla anlaşılabilir. Roman, deneme, anı, biyografi, inceleme türünde eserler veren, gazetede rutin köşe yazıları kaleme alan ve hepsinden önemlisi edebiyat tarihimizin köklü dergilerinden Yedi İklim’in sahipliğinin yanı sıra genel yayın yönetmenliğini de sürdüren Haksal’ın öykülerinde ‘uyumsuzluk, yabancılaşma, iletişimsizlik, sekülerizm, kent sorunsalı, ailevi ilişkiler, kuşak çatışmaları, ırkçılık, sosyal çürüme, politika ilh...’ başat konulardır.

Ali Haydar Haksal Öykücülüğü

Ali Haydar Haksal, modern öykücülüğün göstergesi ve çağrışımlarını kullanmakla kalmamış, çağdaş öykücülüğü geleneksel motiflerle bezeyerek nevi şahsına münhasır “öykü formatı ile dili” geliştirebilmiş nadir öykücülerden biridir. Hikâyeciliğinin yanı sıra romancılığı ile de tanınan yazarın, ilk ürünlerinden son yapıtlarına değin kullandığı dil ve üslup şaşılmalı derecede tutarlılık göstermektedir. Dilin olası çağrışımları ile göstergeleri arasında gelenek ile geleceği birleştirmeye çalışan Ali Haydar Haksal, bu bağlamda kendini hem aksiyoner hem de reaksiyoner bir yazar olarak görmektedir. İki zıt kutbu bir araya getiren teamüllere bakıldığında meta-

forik ögeler ile laytmotifler arasında da sıkı bir korelasyonun varlığına tanıklık edilecektir. Zıtlıklar arasında gergef dokuyan yazarın, seküler zihniyetin inşa ettiği moderniteye karşı apaçık bir isyanı vardır. Ki bu başkaldırı hemen bütün öykülerine sirayet etmiş durumdadır. Ali Haydar Haksal öykülerinin kronolojik tasnifi yapıldığında meramımız daha rahat anlaşılacaktır. Zira anlatılarında kurgusal, değinilerinde ise göndergesel bir misyon yüklediği öykü dilinde yazarın olaylara, durumlara bakışı hiç değişmez. Ne ki bu değişmezlik, bir illet değil, tersine sabır, dirayet ve metanet yüklüdür. Eşyayı çok önemser Haksal. Belki edindiği dinî terbiye belki de beslendiği klasik kaynaklar buna

vesile olmuştur. Öyle ya da böyle Ali Haydar Haksal öykülerinde karakter bulmak zordur. Çünkü kişiyi, eşyanın ardına gizler ve hakikat ona göre eşyanın “back-raundunda” gizlenmiştir. Aramak lazımdır. Bu arayış kâh İbrahimî, kâh Davudî, kâh Muhammedî olacaktır. Arayış ritüelleri her ne kadar değişkenlik arz etse de aslolan arayışın hikâyesi Hz. Âdem ile başlayıp kıyamete kadar devam edecektir. Bunun bilinci ve sorumluluğu içinde olan yazarımızın kaleminde dünya başlı başına bir hikâyedir. Çoğuna göre eğlence ve oyun havasının hüküm sürdüğü bir dünya yazık ki. Bu dünyada mutluluk zor, Müslüman için haniyse imkânsızdır. Şükür ki ahiret vardır. Önce emek, sonra yemek; önce zahmet, sonra rahmet hükümlerinin kol gezdiği şu tecimsel bezirgânda yazarın kargaşa hâli kadar doğal bir şey bulamazsınız. Ali Haydar Haksal da bunun şuuruyla duyarlılığını kuşanıp bir kuyumcu titizliliği içinde işler öykülerini. Dili sade, açık, anlaşılır, akıcıdır. Olayları ardılar, durumları ötelere, kişileri kendi ben’inde gizler. Belki çok iddialı bir tez olacak ama öykülerinde kendini gizler, kendini işler Ali Haydar Haksal. Bunu yaparken de hep içkin, hep aşkın bir hâl sergiler. Çıkış’ta, Işık’ta, Rüya’da ve daha birçok öyküsünde ben merkezli, kahraman anlatıcının bakış açısı hâkimdir. Ben’e yaslanan daha doğrusu ben’e yasladığı öykülerinde daima bir kaçış ve gizleniş hülyası taşıyan yazar, kendini o kerte ele verir ki, onu tanıyan herkes, öykülerinde kodladığı o ben’i rahatlıkla sezebilir. Ben’i alil, mutsuz, içine kapamık, duygusal, kırıklımlı, oylumsuzdur. Donuk Çılgık’taki

Mustafa'ya bakınız. Resmîyetin bütün kalıplarını üzerinde taşıyan, kendini yenemeyen bir tiplendirme. Böylesi anlarda bireyi eşya ile sınırlar. Fotoğraf gibi, ayakkabı gibi, makam, oyuncaklar ve ağaçlar gibi birçok laytmotif ile sahipleri arasında daima bir savaşım havası hâkimdir. Ve genelde kazananlar hep eşya, nesnelere olur. Haksal soyut olayları işlemeyi çok sever. Bunu yaparken de daha önce ısrarla üzerinde durduğumuz üzere bireyi içine kapatır. Bu bir farkındalık ya da yerindelik konumu değildir. İçkinlik ve aşkınlık, ben'in ben'e ilticası, kendi harmonisini dokur biteviye. Öykülerindeki tipoloji dikkatle irdelendiği takdirde ziyadesi isimsiz hatta cisimsizdir. Bu, bir kusur mudur peki? Hayır! Kesinlikle hayır! Bu; özgünlük, farklılık, buluş, duyuş ve düşünüşdür elbet. Kahraman anlatıcısı seçmesinde ve sevmesinde yatan hikmet de bundan olsa gerek. Moderniteye isyan eden kahraman değil, hele karakter hiç değil; bilakis birey, bilakis insan olmalıdır. Bu, tezlik bir dokunuştur. Fakat böyledir. Ali Haydar Haksal tiplendirmeleri sıradan, doğal, marazi, melul tiplerdir. Hepsinin kendince anlatacağı bir hikâyesi, serüveni, sergüzeştisi vardır. Kimi zaman geriye dönüşlere saplanıp eşyayla özdeşleşerek anlatılır bu içsel ve bireysel macera. İnsanlığın öldüğü, küfrün kol gezdiği bir dünyada yaşamının sancısını hissederek yazar. Sadece kendi hissetmez. Öykü kişilerine de hissettirir. Aslında hissedenden de, hissettirenden de kendi olduğu için tipolojik seçimleri birer bahanedir. Paradoks gibi görünür hadise. Mantalite gereğini yapar. Ne ki “dur” der kişiler, eşyaya. Akli ile vicdanı arasında gelgitleşen,

ay ışığında vav'ın odası

ali haydar haksal

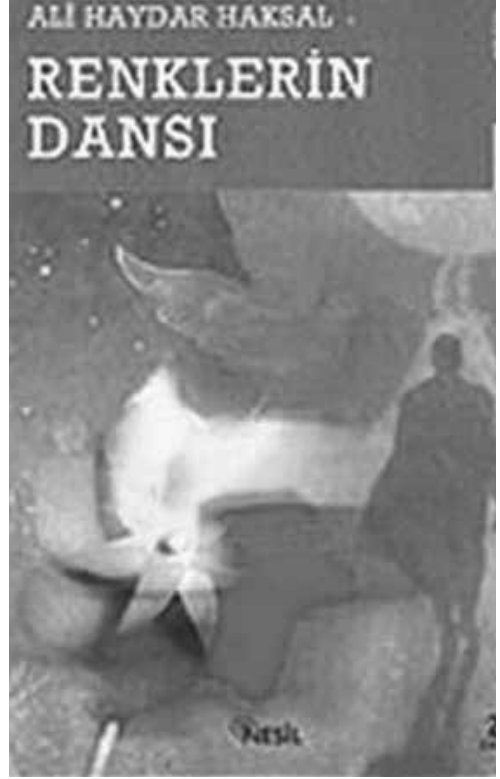

hercaileşen tipleri sonuçta vicdanlarını tercih ederler. İşbu sebepten yalnız, acılı, hastadırlar. Öykülerindeki mekân seçimlerine dikkat edildiğinde genelde karanlık, yalnız, ıssız ve hatta düşsel ortamlar çeker dikkatimizi. Kişilerin içsel dünyası ile dışsal dünya arasında bu bağlamda muhteşem bir uyum sezilir. Bu sezgi, oylumlu öykülerinde daha döngüseldir. Biten bir anlatı, bir başka anlatının çerçevesine eklenir. Ancak farklı isimler taşıdıklarından ilk bakışta fark edilmezler. Karineleri vardır bu eklemelerin. Bunlar ya eşya ve nesne, ya da otantik kişi ve mekânlarla belirlenir. Dili edebî, kurgusal ve şiirseldir. Öykünmek ile tahkiye arasındaki nüansı insan olgusu üzerine inşa edip kendi

medeniyetinin değerlerini katar diline. Tematik ve teorik açıdan birbirlerinden farklı ürünlerin olmazsa olmazları arasında; bireyin içkin ve aşkın ruh hâli ile çevrilmiş medeniyet mefkûresinin yani İslam'ın izdüşümleri vardır. Keşif ve kavuşumun kültürel coğrafyalarının doğusunda Haşim, batısında London, Van Gogh gibi adları tercih edildiğinde bir duyarlık ve düşünürlük taşır yazarımız. Ali Haydar Haksal tip seçiminde kendi'liğini önemser. Genel hatlarıyla öyküleri "kendi" ile özdeşleşen 'ben motifleri'yle süslenmiştir. 'Ben' mühim bir unsur. Öykü kitaplarının hepsinde dikkatimizi çeken ben'ler arasında sırasıyla; "yolcu, menekşe, âşık, sessiz çığlık, gece, deniz, çiçek, yalnızlık, ayna, gök, kaos, huzur, arayış, yağmur" metaforlarına rastlarız. Ben'i sıklıkla işlerken gerçekte bu ben, ben'in ben'idir yani bizdir. Fırtınalı ruh coğrafyasında; Necip Fazıl, Sezai Karakoç, Cahit Zarifoğlu, Rasim Özdenören gibi sanatçıların bellek ve izlekleri kayıtlıdır. Kasvetli romanların sahibi usta yazar Peyami Safa'nın, öyküye geçirilmiş kaftanı gibidir üslubu. O derece özgün, yerli, özgül ve farklı.

Deneyisel Örneklem yahut Renklerin Dansı

Ali Haydar Haksal öykücülüğüne dair kuramsal tezlerimizi ispatlamak adına "Renklerin Dansı"nı incelemekte fayda mülhaza ediyoruz. 125 sahifelik kitap 34 öyküden oluşuyor. *Uzun Bir Gece* kitabın açış hikâyesi. Karacaahmet Mezarlığına bakan bir bölgede oturan belirsiz bir tipin anlatıldığı hikâyede; *ulanması.. (s.8), anlaşılmıyor.. (s.17)* gibi

hiç alışık olmadığımız, TDK'de yeri bulunmayan ve Cahit Zarifoğlu'nun Alman dilinden esinlenerek dilimize kazandırdığı iki noktanın yan yana kullanılması (..) dikkatimizi celbeden biçem örneği. Sıkı bir gözlemci öykü kişisi. Çevreye karşı aşırı kertede duyarlı. Soğuk bir kış gecesidir ve her şeyin bir zamanı vardır. Zaman ve mekân arterlerini birbirine bağlayan anlatıcı, bize ünlü Fransız kritikçi Taine modeli hakkında ipucu vermektedir. Zaman-mekân-insan müsellesi. Rahmi ile Leman'ın sorunlu ilişkisini ansızır *Oyun Yeni Başladı*'da. Modern hayatın en büyük açmazlarından biridir evlilik müessesesi. Sıkı gözlem, romantik bir anlatı, duygusal dille çatar öyküyü.

Didaktik araya girişlerle genişler çerçeve. Burada da Cahit Zarifoğlu biçemi çıkar karşımıza: *ossaat anladı*. (s.14) Bir koddur *Vahşi Menekşe*. Sema'nın lakabı yahut simgesi. Samet ile aralarında masum ama sıkıntılı bir aşk yaşanır. İki sevgili arasındaki hadiseleri mezar taşları kurgular. Burada metafordur mezar taşları. Dünya ile ahiret arasındaki köprüyü temsil eder. *Suç Benim*'de içine kapanık, silik bir tipi okuruz. Minibüs yolculuğundadır. Yol boyunca yaşadıkları katı bir fatalizmle aktarılır okura. Şahsın adı yoktur. Neden? Bizden biri olabilir düşüncesiyle sanırım. Kısa öyküler başlar sonra. Kızına yazdığı ve methiye yüklü dillin kullanıldığı *Can Kuşum*, kitaba adını veren anlık görüntülerden mülhem *Renklerin Dansı*, zaman ve mekân enstrümanlarının monolog havasıyla silindiği *Zor Anım*, hayal ile hakikat arasında kimlik arayışına giren *O Adam*, içsel kırılımları sessiz çılgınlıkla ben'den biz'e eviren *Anlık*, içkin ve aşkınlığı deniz argümanı ile yakalayan *Yansı*, çiçek metaforuyla ben'i bu kez yığınlardan alıp götüren *Yalnız Çiçek*, kutsallığından kinaye sayı üzerine spesifik anlatıyla imgelenen *Yedi*, gerçek hayattan kesitleşerek kadın ile garson arasında vuku bulan *Asık Suratlı Kadın*, yirmi katlı binada kendisiyle yaşayan yaşlı kadının monografisi *Kalleş!!!* gibi. Bu kadarla kifayet edilmez ama. Çokça modern hayatın eleştirildiği, konformizmin albenisiyle tüketime alıştırılmış insanoğlu için en büyük tehlike yine kendisidir. Seküler, laik zihniyetin dikte edildiği bu insanlar kahir ekseriyet olup mut-

suz ve kutsuz, yalnız ve bohemdir. Buna sebep de yadsımanın galebe çaldığı şehirlerin kristal dokusunun iman yüklü sinelerde açtığı büyük gedikler, verdiği yararsız tahribatlardır. Kaygılıdır Ali Haydar Haksal. Tematik kabul edilmese bile birçok hikâyesi, durum merkezli olup bir bilincin damıtılması sonucu ortaya konmuş duyuş ve düşünüş metaforlarının çatılmasıyla edebî kimlik kazanmıştır. Müslüman sorumluluktan olsa gerek, bunu bilerek ve isteyerek, başarılı bir şekilde kurgular öykücümüz. Kısa öyküler ile devam eder kitap. Her yönüyle post modern bir anlatıdır *Kayalıklardaki Yalnızlık*. Kronisttir ilkin. Letrizm ve Dadaizm yandaşlarından mülhem hiçbir noktalama işareti yoktur metinde. (Satır sonu sözcükleri bölen kısa çizgiler de kullanılmıyordu keşke.) Araya, bir dönem *Yönelişler* dergisini çıkaran Ebubekir Eroğlu'ya ithaf anlık ve anlık *Ayna* girer. *Bir Hüznün Gecesi*; içli, bir o kadar da ajite yüklü arabesk tahkiyedir. Burada da "*vedan, saatin* (s.67)" gibi Cahit Zarifoğlu biçemi çıkar karşımıza. İroninin mizahla harmanlandığı *Kutsal İnek*, yer yer satirik imgelerle bezenmiştir. Koskoca Hint tanrıları olan inekler (!) değersiz ve önemsiz sineklerin zulmü altında inim inim inler iken; nasıl olur da tanrısal yönlerini açığa vuramazlar. Spesifik kurgu ve felsefi çıkarımlar üzerine yaşlı bir başka anlatıdır *Ölü At*. Tıpkı *Kayalıklardaki Yalnızlık*'ta olduğu gibi burada da hiçbir noktalama işareti yoktur. Kitabın en iddialı hikâyesi, kuvvetle muhtemel *Yüreğim Ateş Topu*. Tematik

bir anlatı. A. yorgun velakin her şeye rağmen hayata tutunmaya çalışır. Eşini Kudüs'e şehit vermiştir. Oğlu İslam Şibbi henüz on üç yaşındadır. İmanı, delişmenliğiyle babasının izini sürer. Bağımsız Filistin, ukdesidir. Her platformda hiç çekinmeden ısrarla Müslüman olduğunu vurgular Ali Haydar Haksal. En muğlak ve imgesel öykülerinde bile bu kimliği bir şekilde sızdırır dışarı. Ama özellikle burada olduğu gibi alenî kavramsallaştırdığı da olur. Hikâye içinde başka bir kıssa bulunur. Telmih sanatına müracaat edilerek Süleyman Peygamberin muhteşem saltanatı nakledilir. Bunu bilinçle tasarlar Ali Haydar Haksal. Vaktiyle görkeminden dudak uçuklatan Kudüs gitmiş, yerine bugün pasif, silik, tembel, içler acısı Filistin gelmiştir. Zıt kutupları bir arada okuruz. Ki böylece; neyin, nasıl değişeceği hakkında bize birtakım ipuçları sunar muhakkimiz. Zaten anlatı sonundaki dinsel iki motif, bunun ispatı olsa gerektir. Kısa öykülere döneriz gene. Ben'selliğin merkezileştiği değini tadındaki *Belirsizlik*, ben'in yine göksel âleme iltica ettiği *Gökyıldız*, ben'in yeniden romantik aşka büründüğü *O Bendim*, kameraman ile bir adamın gizemli ve donuk tahkiyesi *Bana Sorma*, şehrin debdebesinden bunalmış kadınların manifestosu *Akan Zaman*, eser sahibinin duygu ve düşüncelerindeki Müslümanca duruşa tercüman olan *Ruhumdaki Şırlılı* (Buraya bir parantez açmak zaruridir. Metinde geçen 'bazan' sözcüklerinin yanlış yazıldığı kanısına varılmasın. Zira bu Ali Haydar Haksal biçemiyle alakalı bir

durum olup bilinçli tasarlanmıştır. Aynı kelime, optimist yaklaşımla kalemle alınan *Yol Oldum* hikayesinde de görülmektedir.), çevresel kör ve kısır döngü içinde genç adamın yalnızlığını konu alan Öte gibi. *Kkkk*, çok farklı küçürek bir öykü. 'K' konsonantının tekrarı sonucu düzyazıda aliterasyon sağlanırken yan yana iki noktalara dönülüyor gene. Kent içinde aslı değerlerini yitiren kadının hikâyesi lirik bir dille anlatılıyor. *Susuyorum* her yönüyle imgesel bir anlatı. Kaotik bir düzlemde ben'in iç huzuru arayışı bu kez söz konusu. Septomal ve içedönük bir hikâye *Neden*. Patolojik rahatsızlığı bulunan biriyle arkadaşı arasında deveran eden alil/kusurlu ve marazî/hastalıklı hadiselerle tanıklık ederiz. *Bir Durum*'da yağmur ile özdeş öykü kişinin kente karşı mesafeli duruşunu, imgesel olduğunu bildiğimizden anlayışla karşılarız. Metaforik çağrışımlarla dolu bir hikâye *Evim ve Ben*. Dünya, ev ile; insan ise ben ile imgelenir. Zaman burgacında sıkışıp kalmıştır insan. Bir yandan idealini ararken, öte yandansa evin içinde uzun mülahazalara girer. Ne var ki tüm bunlar mutsuz ve umutsuzlukla yoğrulmuş tek yönlü kazanımlardır. Kitabın son hikâyesi *Korku Gecesi*; eşi tarafından terk edilen Nail Bey'in çocuklarıyla yaşadığı uzun geceyi anlatır. İstanbul'da fırtınalı bir havadır. Gece boyunca çocuklarını kontrol eder Nail Bey. Eşini düşünür dururken, yaşamak ile ölmek arasında gider gelir.

| OSMAN BAYRAKTAR

Ali Haydar Haksal'ın Batı Edebiyatındaki Din ve İslam Algısını Yoklama Çabaları

Ali Haydar Haksal uzun süredir, Batı edebiyatında İslam medeniyeti birikiminin izlerini sürme çabasındadır. Bu bağlamdaki yazılarının bir kısmını önce *Doğu Büyüsü Ah Kudüs*¹ adıyla kitaplaştırmıştı. Geçtiğimiz yıl bu bağlamda iki kitap daha yayımladı: *Doğu Işığı I Endülüüs, İspanya, Girit*² ve *Doğu Işığı II Rusya*³. Bildiğimiz kadarıyla bu birikime iki cilt daha ilave edilecek.

Medeniyetler birbirlerini etkiler. Dolayısıyla bir medeniyet dairesi içinde bulunan düşünür ve sanatçılar da karşı medeniyetin birikiminden etkilenir ve onun verimlerini eserlerinde kullanırlar. Son iki yüzyıldır Batı medeniyeti bütün

dünyada bir üstünlük sağlamış durumda. Sömürge dönemini yaşamış toplumlar açısından bu egemenlik beş yüzyıllık sürelerle kadar uzanmakta. Batı karşısında ekonomik ve askeri olarak zayıf durumda olan toplumlar kültür ve düşünce olarak da Batı'nın kalıplarını aynen kopya etme teslimiyet ve kolaycılığına kapılmakta. Neredeyse bütün dünyada tarihi algılama biçimi, Batı'nın kendi deneyiminden çıkardığı şablona göre şekillenmiş durumda. Bütün ülkelerde Dünya haritası

¹Ali Haydar Haksal, *Doğu Büyüsü Ah Kudüs*, İz Yayıncılık, İstanbul: 2017.

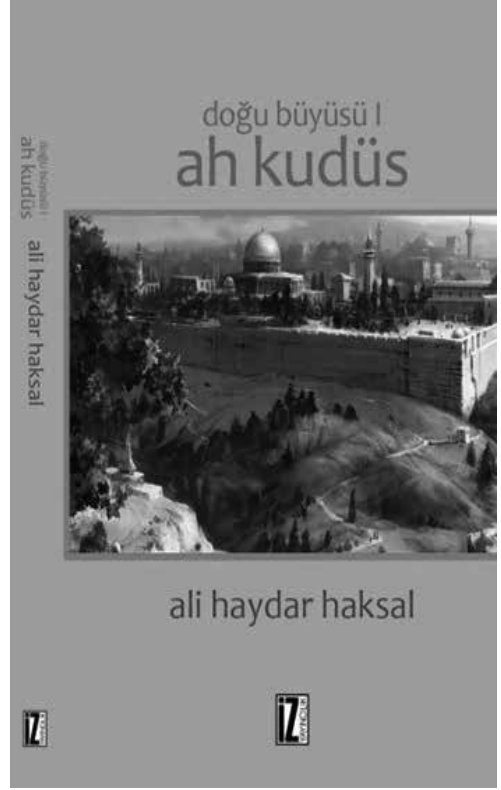
²Ali haydar Haksal, *Doğu ışığı I, Endülüüs, İspanya, Girit*, Türkiye Diyanet Vakfı yayınları, Ankara: 2022.

³Ali haydar Haksal, *Doğu ışığı II, Rusya*, Türkiye Diyanet Vakfı yayınları, Ankara: 2023.

Avrupa merkezli olarak çizilmekte, felsefe Antik Yunan'dan başlatılmakta. Oysa ayağa kalkmanın birinci şartı, kendi medeniyet birikimimizin farkına varmaktır. Ali Haydar Haksal Doğu Işığı serisinde, kendi yerinden emin olarak Batı edebiyatındaki din ve İslam algılarını sorgulamaktadır. Cervantes ve Goytisolo hariç tutulursa incelenen yazarların hemen hepsi 19. yüzyılda yaşamış romancılarıdır. Bu nedenle, Haksal'ın çalışmasının içeriğini, 19. yüzyılda Batı romanında din ve İslam algısı olarak sınırlamak mümkün görünmektedir.

Ali Haydar Haksal, içerik analizi yöntemiyle gerçekleştirdiği çalışmasında yazarın eserlerindeki din ve İslam etkisini, yazarın hayatı ile paralel olarak değerlendirmektedir. Haksal'ın bu üç kitapta genişçe incelediği romancılar, Cervantes, Andre Gide, Oscar Wilde, Kazancakis, Dostoyevski ve Tolstoy ve Goytisolo olarak sıralanabilir. Goytisolo, 20. yüzyıl yazarıdır.

Bilindiği üzere, 17. yüzyılda yaşamış İspanyol yazar Cervantes'in Don Kişot'u dünyada romanın ilk örneği olarak kabul edilmektedir. Cervantes, Don Kişot'un girişinde, bu eseri, yakılmış kitaplar arasında bulduğunu, eserin gerçek yazarının Mağripli İbn-i Serrac olduğunu belirtmektedir. Birçok eserde yazarlar buna benzer kurgular yapmaktadır. Dolayısıyla sadece böyle bir kurgudan yola çıkarak yazarın beyanını gerçek kabul etmek mümkün değildir. Ancak Haksal, konuyu Cervantes'in hayatıyla birlikte incelemiş, Don Kişot'tan sonra yazılan *Örnek Alınacak Hikayeler*'in önsözünde, yazarın "bu benim ilk eserimdir"

açıklamasını de delil kabul ederek, Don Kişot'un bir Arap yazarın eseri olduğu beyanın gerçek olma ihtimalini yüksek olduğu sonucuna ulaşmaktadır. Haksal'a göre, Cervantes, beyan ettiği gibi bir malzeme bulmuş, bunu işleyerek Don Kişot'u ortaya çıkarmıştır.

Cervantes, esir olarak bir süre İstanbul'da kalmış, bu vesile ile Osmanlı ve Müslümanları yakından tanıma fırsatını bulmuştur. *Örnek Alınacak Hikayeler* yazarın İstanbul hayatından önemli izler taşımaktadır. Hem iyi bir Hristiyan hem de Müslümanlar tarafından esir alınmış olmanın etkisiyle olsa gerek Cervantes'in, İslam ve Müslümanlara karşı nefret dolu bir yaklaşımının olduğu görülmektedir.

Haksal'ın İspanya'dan ele aldığı ikinci yazar, 20. yüzyıl romancısı Juan Goytisolo'dur. Sekiz yüz yıllık Endülüs medeniyeti, her ne kadar insanlarıyla, kitaplarıyla hatta taşıyla, toprağıyla yok edilmiş olsa da bu büyük birikimin etkileri zaman içinde bir şekilde ortaya çıkıyor. Birçok İspanyol aydınında bu etkileri görmek mümkün. Güncel olarak İspanya'nın, Gazze konusunda verdiği tepki dikkat çekici. Bir şekilde kendisini Avrupa'dan ayrı tutma çabasında. Endülüs ruhu, derinden derine kendini hissettiriyor.

Goytisolo, 20. yüzyılda çeşitli uçlara gidip gelmiş bir yazar. Bir ara, Batıcılığın sahte alternatifi olan Marksizmin peşine düşmüş. Yolun sonunda, ulaşmak istediği yerin burası olmadığını idrak etmiş. Müslüman olamasa da kendini en huzurlu hissettiği yer Müslümanların arası. Bu nedenle 86 yıllık ömrünün son 20 yılını Fas'ta Marakeş' te Müslümanların arasında geçirmiş.

Haksal, Fransız romancı Andre Gide ile İrlanda asıllı İngiliz romancı Oscar Wilde'ı karşılaştırmalı olarak değerlendiriyor. İki yazarın da ortak yönleri, kurumsal Hristiyanlık inancı ve uygulamasını kuşkuyla karşılamaları. Hristiyanlığın ortaya koyduğu teslim inancı iki yazarı da tatmin etmiyor. Arayış içindeler. Tanrı kavramları yer yer, tevhide, İslam inancına yaklaşıyor. Haksal, yazarların bu anlayışa gelmelerini İslam düşünürlerinin eserleri ile ilişki kurmuş olmalarına bağlıyor. Andre Gide Türkiye'yi de ziyaret ederek bir ay kadar Bursa'da yaşamış, Müslümanları yakından tanıma fırsatını da bulmuştur.

Buldukları şartlarda tutum ve arayışlarını daha ileri götürme cesaretini gösteremiyorlar. Andre Gide, her ne kadar okuyucu ve eleştirmenler ilgi göstermese de *Dünya Nimetleri* ve *Yeni Nimetler* kitaplarını çağrıştırdığı tevhid etkisini dengelemek için *Vatikan'ın Zindanları* ve *Dar Kapı* kitaplarını yazıyor. Kilisenin etkisinden kendisini böylelikle kurtarabileceğini varsayıyor. Bu kitapların etkisi midir, kestirmek zor olsa da Oscar Wilde'in akıbetine bakınca canını kurtarmış olduğu söylenebilir.

Oscar Wilde, edebiyat tarihinde kader konusunu derinlemesine sorgulayan sanatçılardan birisi. *Dorian Grey'in Portresi*, iç içe geçmiş olay örgüsü, örtü altında sakladığı sürpriz açılımlarıyla okuyucuyu derinden etkileyen bir eser. Hem Andre Gide hem de Oscar Wilde aykırı cinsel eğilime sahipler. Bu eğiliminden dolayı Wilde hapisle cezalandırıyor ve orda sefalet içinde ölüyor. Her ne kadar o dönemde İngiltere'de bu tür bir fiilin cezası idam olsa da bu fiili işleyip de cezalandırılmayan çok sayıda örnek de var. Nitekim Wilde'in bu fiili Saray'dan bir prensle ifa ettiği bilgisi var. Haksal, Wilde'in bu kadar sert cezalandırılmasını, eserlerinde İngiliz tipini kötü bir karakter olarak öne çıkarmasına ve Tanrı anlayışının kurumsal Hristiyanlık anlayışından farklı olmasına bağlamaktadır.

Kazancakis, Yunan vatandaşı, ancak ona asıl kimliğini veren Giritli olması. Çocukluğunda Müslümanlarla komşuluk yapmış. Babasının, eğitim aşamasında çocuğunu Katolik papazlara kaptırmamak için özel gayreti var. Kazancakis sorgulayan bir zekâ. Tanrı

ve din üzerine de tefekkür ediyor. Hz. İsa'yı anlattığı *Günaha Son Çağrı* romanını Kilise tarafından aforoz ediliyor. Diğer birçok Batılı aydın gibi o da kurumsal Hristiyanlık yapısını sorgulasa da bir adım daha öteye gitme cesaretini gösteremiyor.

Cervantes'ten sonra bu seride en ayrıntılı incelenen iki isim Rus romancılar Dostoyevski ve Tolstoy. Çeviri, kendine mahsus problemleri de olan bir alan. Çevirmen, çok yetkin olsa da her zaman yazarın söylemek istediğini tam olarak aktaramayabilir. İki dilin imkânları farklıdır. Bu tespit şiir çevirileri için özellikle geçerli. Romanlarda da bazen şiir katına yakın ifadeler için benzer problemlerle karşılaşmak mümkün, okuyucu açısından anlaşılabilir bir durum. Ancak çevirmenin orijinal esere sansür uygulayarak bazı paragraf ya da cümleleri çıkarması ise kabul edilemez bir durum. Diyelim ki, çevrilmesi hâlinde bazı müeyyidelerle karşılaşılacağı düşünülüyorsa bu bile anlaşılabilir bir durumdur, eğer böyle bir uygulamaya gerek duymuşsa çevirmenin gerekçesini dipnot olarak açıklaması gerekir. Ali Haydar Haksal'ın incelemesinden Dostoyevski gibi dünya çapında bilinen bir yazarı yıllarca sansürlü olarak okuduğumuzu öğrenmiş bulunuyoruz. Son dönemde yapılan çevirilerde Türkiye İş Bankası Yayınları artık bu sansürün kaldırıldığını duyurmaktadır. Peki yıllarca Dostoyevski'nin eserleri, sadece romanları değil, günlükleri de niçin sansürlenerek yayımlandı? Buna Türkiye'de yasal bir engel mi vardı? Hayır, böyle bir engel yoktu. Yapılan

işlem, tamamen bir imaj inşası ile ilgili. Dostoyevski'nin büyük bir romancı olduğu tartışmasız bir gerçek. Bir yazara büyüklük sıfatını atfetmek için onun bütün görüşlerine katılmak gibi bir zorunluluğumuz da yok. Ancak şu ya da bu gerekçe ile çevirmenin, yayınevının, hiçbir açıklama yapmadan bir yazara sansür uygulaması okura karşı büyük bir saygısızlık. Daha önce sansürlenmiş bölümlerden anlaşıyor ki, Dostoyevski Türkler ve Müslümanlar konusunda çok da iyi kanaatlere sahip değil. Bir Ortodoks ve Rus milliyetçisi olarak İstanbul'un fethedilmesi gibi bir arzu ve ideali var. Bunlar niçin okurdan gizlenir? Herhalde bulunabilecek en makul gerekçe olumlu Dostoyevski imajının zarar görebileceği ve dolayısıyla satışların da bundan etkileneyeceği varsayımı olabilir.

Haksal'ın kitabında ayrıntılı olarak tartıştığı sansür uygulaması, özgüveni düşük bir entelektüel profilini yansıtması açısından üzerinde genişçe durulması gereken bir durum. Bunun sadece Dostoyevski'ye mahsus olmadığı da açık. En çok bilinen örnek Exuperiy'nin *Küçük Prens* romanı. O romanın bazı cümleleri de Türk okuyucusu için sakıncalı bulunarak yayınevleri tarafından kitaptan çıkarılmıştı. Ali Haydar Haksal'ın Dostoyevski için yaptığı incelemenin başka yazarlar için de yapılması ve bunu yapan zihni yapının açığa çıkarılması Türk edebiyatı ve düşüncesine önemli bir katkı olacaktır.

Dostoyevski, hapishaneye girmeden önce bir nihilisttir. Hapishanede kardeşinden kendisine İncil'in Slav bas-

kısılla birlikte Fransızca çevirisine de göndermesini ister. Müslümanlarla da hapishanede karşılaşır ve onlarla dostluk kurar. Kafkas bölgesinden gelmiş üç kardeş. Dostoyevski özellikle en küçük kardeş olan Çerkez Ali ile dostluğunu derinleştirir. Ona Rusça öğretir. Bu karşılaşmada Dostoyevski Müslüman ahlakına ve anlayışına hayranlık duyar. Ali Haydar Haksal, Dostoyevski'nin romanları ve günlüklerinde bu karşılaşmanın izlerini sürmektedir. Dostoyevski hapishanede iken Kur'an da okur.

Hapisten çıktıktan sonra artık o çok koyu bir Ortodoks ve Rus milliyetçisidir. Hayatını altüst eden kumar tutkusuna rağmen o, ömür boyu Ortodoksluğa bağlılığını koruyacaktır. İleride Tolstoy'u din tutumunda Ortodoksluktan uzaklaştığı ve yeterince milliyetçi olmadığı gerekçesiyle eleştirecektir.

Tolstoy, Dostoyevski'ye göre daha sancılı bir hakikat arayıcısıdır. Tolstoy, Kilise'nin, İsa'nın getirdiği dinin özünü bozduğu, kendine göre bir Kilise dini icat ettiği kanaatindedir. O, halkın yaşadığı dinin saf din olduğu görüşünü taşır. Kendi çabasıyla İsa'nın dininin özünü anlamaya çabalar. Kilise'yi saf dinin önünde büyük bir engel olarak görür ve bu nedenle Kilise'ye karşı savaş açar. Tolstoy, Dostoyevski'den farklı olarak din anlayışını yayma konusunda büyük gayret içine girer, bu konuda çok sayıda kitap yazar. Etrafında kendi görüşünü benimseyenlerden bir halka oluşur. Tolstoy'un Kilise ve din hakkındaki görüşleri ve bu görüşlerini yayma çabaları Kilise'yi rahatsız eder. Afroz edilir ve eserleri yasaklanır.

Tolstoy, Dostoyevski'ye göre Müslümanları daha yakından tanıır. Hacı Murat romanında Müslüman tiplerini ustalıkla tasvir eder. Haksal, Tolstoy'un diğer eserlerinde de İslam'a ve Müslümanlara ilgisinin izlerini sürer.

Tolstoy'un eserleriyle hayatı arasında büyük paralellik bulunmaktadır. *Savaş ve Barış*'ta ortaya koyduğu trajedi ve sorgulamaların kendi hayatında da izlerini bulmak mümkün. Emrinde çok sayıda insanın çalıştığı büyük toprak ve malikâne sahibidir. Hayatının özüne emeği koyduğu için zaman zaman zaman topraklarını dağıtmak, kitaplarının gelirini kamuya bırakmak arzusuna kapılır. Ancak aile efradı ve reel şartlar buna imkân vermez. Son çare olarak evini terk etmek, uzaklara gitmek ister. Birkaç kere teşebbüs etmesine rağmen bunda başarılı olmaz. Nihayet çok ileri yaşında bir daha dönmek üzere evini terk eder ve son nefesini bir tren istasyonunda verir. Bu son yolculuğunda nereye gitmek istediği bir soru olarak ortada durmaktadır.

Ali haydar Haksal, bu geniş kapsamlı çalışmasında, çok bilinen yazarlara taze dikkatler ve bakışlar sunmaktadır. Hepsi bir arada okununca, incelemeye konu 19. yüzyıl romancılarının din üzerine yoğun düşünceleri dikkate çekici bir tespittir. Rusya'nın iki büyük romancısı Dostoyevski ve Tolstoy'un dinî tutum ve gayretleri, onların sanatçılıklarına bir hanel getirmez, ancak bu tespit, söz konusu yazarları okurken okuyucuya yeni ufuklar kazandırması beklenir.

| KONUŞAN: ÜMİT ZEYNEP KAYABAŞ

Ali Haydar Haksal'la Öykücünün Dünyası Üzerine

“Duruş anına dua, geliş anına dua, var olma anına dua, gidiş anına dua, ötelere ötesine dua” diyen Ali Haydar Haksal’ın edebiyat dünyasındaki duruşu takdire şayandır.

Mütevazı kimliği ‘geleneksel çizgiyi’ çağımızda koruduğu gibi bunu öykülerine de yansıtmış usta bir yazar olan Ali Haydar Haksal, günümüz edebiyatının önemli isimlerinden biridir.

Yazdığını taşıyabilen (kalemi ile bütünleşmiş) Türk edebiyatının *Mavera* ruhu ile beslenen bugünkü şeklinin oluşmasında büyük rol oynayan şair ve yazarlarla omuz omuza yürümüş olan yazarımız, çıkardığı *Yedi İklim*

dergisi ile de edebiyatımızın mutfağında yer almaktadır. İslâmî çizgideki duruşu ile örneklik teşkil eden yazar, şair Ali Haydar Haksal ile “bir öykücünün dünyasını” konuştuk...

Ü. Z. K. Ben sanatta duruşu nedense bir saatin ibresine benzetirim. Çağın akışını yakalayabilmek adına çizilen yön ve verilen mesajla (yani bu arka fondaki kontrollü çizgi ile) kalplere dokunmak her sanatçının başarabileceği bir şey değildir. Sizin öyküleriniz geçmişle bir köprü kurarken hem de iç dünya yolculuğunda gemideki kaptan rolünü tayin edici. (İnsanı, insan olmaya davet edici. Değerli hocam öncelikle bir

yazarda duruş’ denildiğinde, sizi siz yapan ilkeler doğrultusunda bize ilk olarak neler söylemek isterseniz.

Öykülerinizin ışığında ‘bir öykücünün dünyasını’ okuyucuya taşıma noktasında bize bir açılım sağlar mısınız?

A.H.H. İnsan, hayatta nasıl bir yola düşeceğini ve nasıl bir sona ulaşacağını bilemez. Yolculuk bir başlangıçtır, gelecek ise her insan için bilinmezliktir. Saat mekaniktir, kurulmuştur, gideceği yön, zaman ve durakları bellidir. İnsan bir niyetle yola çıkar, ilk adımını atacağı yer ve nasıllık belirsizdir. Adımların ölçüsü yoktur, kendindenliği vardır ve sadece gideceği yön niyete bağlıdır. Yolculuk süresince bir amaca ulaşılır ya da ulaşılamaz, bu da bir takdirdir. Benim hayatım bir bakıma böyledir. Babam kırk üç yaşında rahmetli oldu. Ben dokuz yaşında idim. Bir annem vardı başımızda, beş erkek çocuk. İlkokul üçüncü sınıfa kadar babamın yanında okudum. Ortaokula gitmek istedim, annem gönderemedi. Üç gün ağladım. Annem çok üzüldü. Babamın dayısı, cami imamının yanına gönderdi, ondan Kur’an öğrendim. Aradan beş yıl geçti. On yedi yaşında ortaokul birinci sınıfa yazılmak kaderimin başlangıcı. Okuma umudumun bittiği, yönümün belirsiz olduğu bir süreçteydim. Dedemin talebesi, İstanbul’da oturan, bize fitre ve zekât yardımlarını toplayıp gönderen merhum Süleyman Güler-biz ona sofî amca derdik, öyle bilinirdi-köye geldi. Cuma günü dedemin kabrini ziyaret ettik Kur’an okuduk. Cuma namazını eda ettik. Ben müezzindim. Namaz çıkışından sonra dedemin odasının önünde toplandık, Sofî Amca cami imamına “Kâtibi Efendi bu çocuğu imam hatip okuluna göndereyim” dedi. “Nasıl yapacağız?” sorusuna: “İkimiz

yardım edeceğiz” dedi. Bu eller elimden tuttu beni imam hatip okuluna gönderdiler. Bu yeni bir yolun başlangıcı oldu.

Hayatım hep duygu yoğunluğu ile geçti. Babamın genç yaşta ölümü, annemin bir başına bizi sahiplenmesi ve büyütmesinin yanında onun ağıtlarını dinledik hep. Duygu yoğunluğu âdeta vazgeçilmezimiz oldu. Çünkü annemden başka kimsemiz yoktu, acıyla yoğruluyorduk. Şükür ki komşular, akrabalar, dedemin talebeleri vardı. Bu da bir diğer yol ve yön zenginliği oldu.

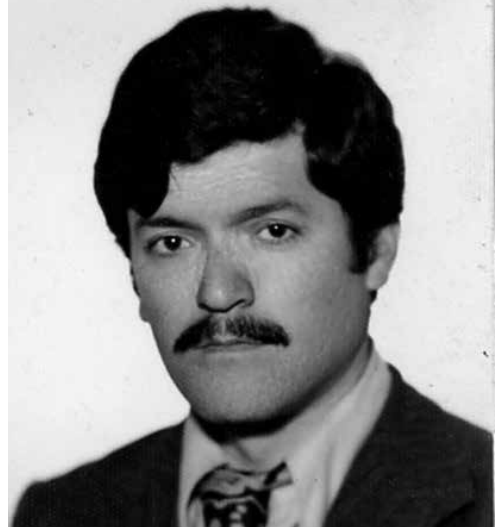
Kent ile köy arasında, doğa ile apartmanlar arasında hızlı bir değişimin ve bir çatışmanın yaşandığı zamana denk düştük. Köyde iken sonsuz bir özgürlük vardı hayatımda. Şarkılar, türküler, şiirler, ağıtlar, masallar, ilahiler, mevlitler arasında bir hayattı benimki. Bir kavak ağacının en yukarılarına tırmanır hem dallarımı budardım, hem de şarkılarımı söylerdim. Sesim köyün üzerinde yankılanırdı. Dağda, merada, nöbetlerde hayvan güder, kuşlara eşlik ederdim. Orakla

ekin, tırpanla ot biçerken o dalgayla birlikte âdeta kuşlar gibi şakırdım. Dedemin sesi güzelmiş, babamın da öyle idi.

Kentte ise düşünce yoğunluğu ve idealizm içinde buldum kendimi. Bir ülkümüz oluştu. Bunlar bize bir sorumluluk yükledi. Sevincim şudur ki dönemimizin materyalist zihin dünyasının dışında buldum kendimi. İdeolojilerin tuzağına düşmedim. Kendimin farkına vardığım anda bile elimde kalem oldu. “Duruş” dediğiniz oluş o zamandan beri var oldu. Hayatta hep beş yıl geriden geldim, okul hayatım, okumalarım, yazılarım ve evliliğim de. Şükürüm şudur ki, kendimin farkına varışım ile bulduğum düşünce akımı beni benle bütünleştirdi. Hep orta bir yerde durdum. Aile içinde, arkadaşlar arasında, yazı hayatına başladığım ve sorumluluk üstlendiğimde, hatta siyasa yaparken de özenli oldum. Kendimden asla kopmadım.

Dünya edebiyatına açıldım. Dönemimiz çok karmaşıktı, hatta belli dayatmalar bile vardı. Edebiyat dünyasında materyalist bir zihniyetin bölümlendiği insanlar ve onların oluşturduğu ortamlar baskındı. Toplumcu gerçekçi köy, ağa, maraba, işçi, patron gibi birbirinden kopmayan insanların uçurumu arasında bir yerdi bu. Bu kesimde metafizik yoktu.

Fakir, kimsesiz ve bir başıma hayata tutunmaya çalışırken bir çaba içindeydim. Sadece kendim değişmiyordum ya da gelişmiyordum, benimle birlikte köy çocukları, okul hayatımda arkadaşlarımla arasında belli bir yerim oldu. Yerim bana sorumluluk yükledi. Köyde gençlerin ağabeyi ve öncüsüydüm. Okulda okumayla buluşunca iyice yoğunlaştım. Kimi söyleşilerimde an-

lattığım Malatya'dan sürgün gelen Türkçe öğretmenimiz İbrahim Soysal beni İslâm Kitapevi'ne götürdü, Üstat Necip Fazıl'ın *Ruh Burkuntularından Hikâyeler*, *Sonsuzluk Kervanı*, Üstat Sezai Karakoç'un *Allah'a İnanmak ve İnsanlık* [Bu eserde yer alan yazıları *Ruhun Dirilişi*'nde topladı], *İslâm Toplumunun Ekonomik Strüktürü*, *Diriliş* dergisinin birinci sayısını (1969) aldırdı. Bu, benim dönümüm oldu. Bu kitapevine gidip gelince Nuri Pakdil'in *Biat* ile *Batı Notları* kitaplarını aldım. *Diriliş* dergisi Elâzığ'a geliyordu. *Büyük Doğu* dergisini Hilal Matbaası'nda Memduh Bayraktaroğlu'ndan alıyor, cami önlerinde satıyorduk. Onu da ediniyordum. Nuri Pakdil'in kitaplarının arkasında “Edebiyat Dergisi Yayınları, yazışma adresi: P. K. 50 Kızılay/ Ankara” yazıyordu. Nuri Pakdil'e mektup yazdım. *Edebiyat* dergisini nereden edinebileceğimi sordum. Gelen mektubunda Ticaret Lisesinde edebiyat öğretmeni Veli Sarıkamış'a gönderildiğini yazıyordu. Her ay oraya gidip dergiye aldım. Ben artık yolumu bulmuştum.

Okulda düzenlenen şiir okuma yarışmasında Üstat Sezai Bey'in "Ey Yahudi" şiirini okudum, ödül olarak bana kitaplar verildi. Bu da benim bilinç dünyamın ufuklarını araladı.

Geçmiş ve yaşanmışlıklar geride kalıyor. Ne ki geçmiş bir bütün olarak yadsınamaz, yaşayanın gerçeğidir. Onun bugüne taşınması, bugünün ise yarına taşınması sorumluluğu içinde bulunduğum süreci oluşturdu. Manevi dünyam beni beslerken yaşadığım hayat ile geleceğe yolculuğumu sürdürdüm. Dediğim gibi hayata bir anda olgun bir yaşta başladım. Kendimi böyle bir ortamda buldum. Anne-me, kardeşlerime karşı bir sorumluluğum vardı. Ortaokuldan sonra okuyan tek kişi bendim. Benden beklentiler ise çok farklıydı.

Köy hayatında ayrıntılar önemlidir. Zor koşullarda yaşıyorsunuz, rızık peşindediniz, çobansınız, tarlada ve arazide reңçpersiniz, okula ise bu kadar zor koşullarda gelmişsiniz, bir yoğunluk ve çaba içindediniz... Tarlada dökülen bir başağın kıymeti vardır, onu zayi edemezsiniz. Başakları tek tek toplardık. İster istemez hayat yolculuğunuzda dikkatli olmak durumunda kalıyorsunuz. Sıradan gibi görünen bir hayat değil; dopdolu, çileli, zorlukları olan bir hayatın içinden geliyorsunuz. Bu ister istemez hayatın bütününe yansıyor.

Ü.Z.K. Edebiyat yolculuğuna başladığımız dönemi ve o dönemlerde kurguladığımız öykü çatısını bugünden baktığımızda nasıl değerlendiriyorsunuz?

A. H. H. Öyküyü kurguladım mı yoksa öykü mü gelip beni buldu? Böyle bir hazırlığım ve beklentim yoktu. Köyde masallar anlatılırdı. Hayatımız masaldı bir de.

Okula ilk adımımı attığım andan itibaren okulun kütüphanesine dadandım. Okuma özlemim vardı. Knut Hamsun'un *Dünya Ni-meti*'ni okuduğumda doğayı onunla birlikte yaşadım çünkü bu benim de hayatımdı. En uçlarda olan Sosyalist Maksim Gorki'nin *Ana* romanını, Anton Çehov'un *Memurun Ölümü* öyküsünü okuduğumda da ben orada insan olarak vardım. Annemin amcası Abdullah Dede'min nüktedanlığı, zekâsı, köyümüz ağabeylerinin muziplikleri, merhum hocam babamın dayısı Kâtibi Efendi'nin ciddi durumu hayatımın değişik yönleriydi. Elâzığ'da benim İmam Hatip Okuluna kaydımı yapan, Kur'an hocam Kâtibi Efendi'nin oğlu edebiyat öğretmeni Nurettin Hasköylü beni çocuklarından ayırmadı. Hafta sonları evci çıkardı. Yazdığım iki defter dolusu öykülerimi ona gösterdim. Sert mizaçlı, disiplinliydi. Satır satır üzerinde durdu karaladı. Bunlar da benim hayatımda ilk başlangıcımdı. Talip Apaydın ve o dönem kimi yazarlarla arkadaş-tı. Onlar gibi yazmadığına hep hayıflandı.

Bu hayat kurgu ötesinde yaşanıyor. Annem, ah annem en içli dünyam oldu. Yıllarca durmadan yaktığı ağıtları içimde birikiyordu. Duygusaldım, şimdi de öyleyim. O zamandan kalmadır bu durumum.

Doğadaki her nesne, oluş, yaşayış öykünün kendisidir benim için. Ben hayatın içinden geliyorum. Orakla ekin, tırpanla ot biçtim, tahra ve balta ile ağaçlar budadım, kestim, eşeksirtında odun taşıdım. Üniversiteye başladığımda bir mağazanın deposunda ağır yükler taşıdım, tezgâhtarlık yaptım, muhasebede çalıştım, pazarlamada bulundum. Sonra da kendi işyerlerimiz oldu, ağabeyim ve kardeşlerimle. Birbirimizden hiç kopmadık. Bugün de öyledir.

Hep insanla beraberdim, iç içeydim. İnsan okuyordum bir yandan da. Üniversitede dava ve gönül arkadaşlarım oldu. Elâzığ'da bir başınaydım. Yerel gazetelerde şiirlerim, fıkralarım yer alıyordu. Matbaalar caddenin üzerinde idi. Gazeteler önlü arkalı cama yapıştırılırdı. Orada insanlar birikir ve bunlar okunurdu. Öğretmenlerimin, arkadaşlarımın dikkati üzerimdeydi.

Ü.Z.K. Sizin okumaya, yazmaya yeni başladığınız dönemin dostlukları ile bugünün dostluklarına ilişkin olarak neler söylemek istersiniz? Dostluk demişken; *Diriliş*'in sesi olan merhum Sezai Karakoç ile zaman zaman görüşmelerinizin olduğunu biliyoruz. Sezai Bey ile tanışıklığınızdan biraz bahsedermisiniz? Sezai Karakoç'un özellikle son dönemlerinde üzerine vurgu yaptığı bir konu var mıydı?

A.H.H. Bizim için içtenliğin ve samimiyetin olduğu, doyusuya yaşandığı bir dönemdi. Arkadaşlıklarımız ve dostluklarımız başladığı gibi devam ediyor. *Mavera* dergisi sürecinde birlikte olduklarımızla bugün de

birlikteyiz. *Diriliş*, *Edebiyat* ve *Yönelişler* dergilerindeki arkadaş ve ağabeylerle birlikteydik. Bunlar çok özeldir bizim için.

Üstat Sezai Karakoç'u ben, imam hatip okulu sıralarında kitaplarını okuyarak tanıdım. Vazgeçilmezim oldu. Okulu bitirdikten sonra beş aylığına Bolu'da Diyanet Eğitim Merkezi'nde eğitim kursuna katıldım, orada panayır düzenleniyordu. Panayırdaki bir tezgâh açtık, *Büyük Doğu*, *Diriliş* dergisini ve üstatların kitaplarını getirttik hem sattık hem okuduk. Derginin arka ve iç kapaklarına şiirler yazdım. Necati Yılmaz adında bir arkadaşım vardı, elimizden kitap düşmezdi. Kente doğru yürürken de kitap okurduk. İnsanlar dönüp bize bakıyorlardı.

Erzurum'da Edebiyat Fakültesine gittiğimde okuyan ve yazan arkadaşların arasında buldum kendimi. *Edebiyat* dergisinde yazan İbrahim Demirci, Ali Göçer, Ali Fuat Altınsoy, İbrahim Gaffarlı [İbrahim Sarı], İlhami Çiçek vardı. Sürekli bir aradaydık. Arif Ay da kısa süreliğine Erzurum'a geldi, yurttaki benim odamda bir hafta birlikte kaldık. Bu arkadaşlarla ayrı kentlerde de olsak bugüne

değin hâlâ görüşüyoruz. Yurt odalarında şiir okuma seansları yapardık. İbrahim Demirci'nin, Mustafa Baydemir'in evlerinde bir araya gelir kitap okurduk.

MTTB'nin çıkardığı *Talebe* gazetesinin kültür sanat sayfasını yönettim. Orada şiirlerim ve denemelerim yer aldı. O sırada İstanbul'da *Yeni Devir* gazetesi yayımlanıyordu. Kültür sanat sayfasına şiir, deneme ve öyküler gönderdim. Şakir Kurtulmuş ile o zaman yazıştık, haberleştik. Yurtta aynı odada kaldığım Mehmet Kahraman vardı. Kardeşi Âlim Kahraman ile aracılığıyla tanıştık ve yazıştık. İstanbul'a geldiğimde sürekli olarak onunla görüştüm. Kırk beş yıldır birlikteyiz. Aynı semtte, aynı mahallede oturduk. Şimdi ise aynı apartmanın aynı katındayız.

İstanbul'a yerleştikten sonra Üstat Sezai Karakoç ile görüştüm, evine gittim, *Diriliş*'in bürosunda, kahvelerde oturduk. Dinledik daha çok. Son zamanlarımda bir hastalık sürecim oldu, sık gidemedim ama telefonla sık görüştüm. Vefatından on beş gün önce telefon ile uzun bir görüşmemiz oldu. Ben rahattım, soracağım soruları sordum. Sağlığında ilk ve son özel sayıları yapmayı Allah bize nasip etti.

İstanbul'a yerleştikten sonra Âlim Kahraman, Ebubekir Eroğlu, Ahmet Kot, Osman Bayraktar, Hasan Aycın, Kâmil Eşfak Berki'nin yanı sıra yazı hayatı içinde olmasalar da sanat ve edebiyatın içinde, geriplanda olan İbrahim Usul ve Recep Yumuk'la arkadaşlık ve dostluklarımız devam ediyor. Bu halka giderek genişledi. Necat Çavuş, İhsan Deniz, Hüseyin Atlansoy ile o yıllarda tanıştık. Bir de *Yedi İklim*'de bu çevremiz daha genişledi. İsimlerini buraya sığdıramam. Birlikteyiz ve yol arkadaşımız.

Ü.Z.K. Edebiyat dünyasına girişte çeşitli türler söz konusuyken neden öyküyü seçtiniz? Sizi yazmaya sürükleyen şeyin arka planında neler vardır acaba? Yazma yolculuğunuzda ve dergi hayatınızda birlikte olduğunuz dostlarla unutamadığınız bir anınız var mı?

A.H.H. Başlangıçta hem şiir hem öykü vardı. Lise yıllarımda iki defter dolusu şiir, iki defter de öykü yazmıştım. Şiirler o zaman daha çok hece vezni ile yazılmıştı. Öykülerim masal ile anlatı arasında gidip geliyordu. Köyümüzdeki kimi fıkraları, gülünç hâlleri de öykü olarak yazıyor yerel gazetelerde yayımlıyordum. *Diriliş* ile *Edebiyat* dergilerini okumaya başladıktan sonra şiir ve öykü yoğunluğum başladı. *Varlık*, *Hareket*, *Hisar* gibi dergileri de takip ediyordum ama onlardan uzaktım. Sadece okuyordum.

İlk öyküm “Tıkırtı” 1973 yılında *Milli Gazete*'de yayımlandı. Diyarbakır'da yayımlanan *Çile* dergisinde de bir metnim ödül aldı. Edebiyat fakültesini bitirdikten sonra bir dosya şiirim, bir dosya da öyküm oldu. Bunları *Mavera* dergisine götürdüm, Cahit Zarifoğlu'na verdim ve İstanbul'a döndüm. Bana yazdığı bir mektupta -o mektubum şimdi kayıp- Rasim Özdenören ile öykülerimi okuduklarını, beş öyküyü peş peşe yayımlayacaklarını yazdı. Şiirimden tek satır bahsetmedi. Ondan sonra, İstanbul'a geldiğinde de toplam yedi yıl birlikteliğimiz oldu, şiirlerim hakkında hiç konuşmadı. Ben de hiçbir zaman nedenini sormadım.

İlk dönem öykülerim psikolojik yoğunluğu olan ironik öykülerdi. Bir dil tutturmuşum. Bir süre sonra Zarifoğlu bana yazdığı bir mektupta “Senin bu hasta tiplerinden

bıktık. Öyküden çok anlamam ama akli başında öyküler bekliyoruz. *Voss* romanını mı okursun, Sait Faik mi, bilemem” demişti. Altı ay elime kalem alamadım. Âlim Kahraman, Cahit Bey’e yazdığı bir mektubunda: “Ali Haydar şokta” demiş. O da verdiği karşılıkta “Ben de şoka girsin diye yazdım” demiş. Arkadaşım Ahmet Nedim bir ara Ankara’ya uğramış şiirlerimden söz etmiş, “İyi şiirlerdir, neden yayımlamadınız?” diye sormuş. Cahit Bey “Bizim işimize karışma!” demiş.

Ü.Z.K. Yaşamı boyunca iç karışmasına rest çekmeye çalışsa da başaramayan Fransız yazar Guy de Maupassant’tan yola çıkarak bir yazarın dünyasındaki sarsıntının öyküyle birleşimini objektif bir gözle açabilir misiniz?

A.H.H. O kadar çok okuyordum ki şiir ile öykü iç içeydi. Bana kalsa şiirde ısrar edecektim. Rasim Özdenören ile Cahit Zarifoğlu’nun yönlendirmelerine bağlı kaldım. Anlatıda yolumu bulmuştum artık. Öyküyü daha çok ciddiye aldım. Maupassant dünyamda hiçbir zaman olmadı. Yerli öykü yazarları da çok okumadım. *Diriliş* ve *Edebiyat* dergilerindeki öyküleri ve bu dergilerde yayımlananları okudukça kendi dünyamı bulmuştum. Öyküde Çehov önceliğim vardı. Fransız, Alman edebiyatı, modern romanlara yani Batı klasiklerine daha çok yöneldim. Exupery, Camus, Sartre, İonesco, Balzac, Virginia Wolf, James Joyce, Güney Amerika’nın romancılarını okuyordum. Harmanlıyordum.

Taşra kentlerinde uzun yıllar yaşamamış olsam da oralardaki manevi ruh basıktır bende. Yirmi beş yaşına kadar köy ile bağlantım devam etti. Elâzığ’da yedi yıl, Erzurum’da dört yıl, sonra İstanbul. İstanbul’a yerleştikten sonra köy ile ilişkim bitti. Ve hep İstanbul Üsküdarlı oldum.

Evdaki Yabancı’da yer alan öykülerim İstanbul ruhunun çatışmasıdır, ironisi de gerilimi de buradan doğmadır. Şiir çok az yazdım ama şiirimi öykülerime yedirdim. Eserlerim çoğunun adı birer dize gibidir. Cahit Zarifoğlu’nun uyarısından sonra adalar kurdum. Adadan adaya geçtim.

Ü.Z.K. Uzun süredir edebiyatın mutfağında olan bir isimsiniz. Yedi iklim dergisini çıkarıyorsunuz Söz konusu derginin genel yayın yönetmenliğini de yapıyorsunuz. Dergicisiniz. Öykücüsünüz. Roman yazarısınız. Köşe yazarlığı yapıyorsunuz ve ayrıca şiire de yelken

açarak şair yönünüzü de ifşa ettiniz. Yani üretken ve çok yönlü bir kişiliksini. Tüm bunlarla beraber yıllarca İstanbul'dasınız. İstanbul'da olmak, İstanbul'da yaşamak bir yazar için ne anlama geliyor sizce?

A.H.H. Kaderin bir tecellisi. *Mavera* dergisinde yazmaya başladığımda dergiye sadece öykü ve yazılarımı göndermekle yetinmedim. İstanbul'da iş ve dost çevresinden çok sayıda abone topladım. Bir başıma yüz elli kadar abone yaptım. Kimi kurumlardan ilanlar aldım. İş yoğunluğum çoktu. Bir yandan dolaylı olarak siyasal faaliyetlere katıldım. Beni oradan oraya koşturuyorlardı. Cahit Zarifoğlu, yorulduklarını, dergiyi bizim kuşağa yüklemek istiyordu. “Dergiyi siz çıkarın biz de yazılarımızla size destek veririz” demişti. *Mavera* İstanbul’a Cahit Zarifoğlu ile birlikte taşındı. Âlim Kahraman’ın yönetiminde bir yayın kurulu oluşturuldu. Mustafa Çelik, Osman Bayraktar, Ersin Nazif Gürdoğan ve ben. Bir süre devam ettik ve ayrıldık. Benim evimde yapılan toplantılarda yeni bir dergi çıkarmaya karar verildi. Sahipliği bana, yazı işleri müdürlüğü Osman Bayraktar’a verildi.

O zaman da bir yayın kurulu oluşturuldu. O dönem iki yıl sürdü. Dergiciliğimizin sorumluluğu budur. Benim adımla anılıyor olması da sahiplikten. Biz bir ekiptik. Bugün için de aynı özü koruyoruz.

Öykü benim ana merkezim oldu. Bugüne değin de daha çok öykü yazarı olarak anılır ve bilinirim. Benim ana kapım öyküye açıldığından orada yol aldım. Bundan hiçbir zaman pişmanlık duymadım. Bu anlamda Cahit ve Rasim Bey’lere müteşekkirim. Ayrıca Âlim Kahraman ile olan sıkı birlikteliğimiz öyküm açısından değerli olmuştur.

Yitik Yaşamın Güncesi romanın başlangıcı oldu. Aslında hem bir günlük gibi görünen tam anlamıyla günlük olmayan, kurgulu bir nehir anlatıydı. Bir yanılla da her kesit ya da bölüm bir başına bir öykü olarak da okunabilir. Eleştirimen bir arkadaşım: “Neden roman?” diye sormuştu. “Bunu bir öykü kitabı olarak da okuyabilirsiniz” demiştim. Zaman zaman kimi sınırları aşıyorum, zorluyorum. Bundan sonrakiler daha çok roman oldu. Bunların içinde *Anzelha ile İbrahim* apayrı bir yerde duruyor. Bunun bir diğer açılımı ise

Mum ile Pervane'dir. Şu sıralar üzerinde çalıştığım peyderpey yayınlamakta olduğum *Belkas ile Süleyman* epey zamanımı alıyor. Önemsiyorum. Hüzünlü otobiyografik bir eser. Hem roman hem anlatı, kısmen de anılar içeriyor. Bu, benim için daha da önemlidir, özeldir çünkü. Bunların her biri belli kuralların dışında eserler.

Köşe yazarlığı ise 1991 yılında Amerika'nın Irak işgali üzerine *Milli Gazete*'de yazdığım uzun, lirik, öfkeli metinlerle başladı. Bir hayli de karşılık buldu. Ondan sonra da bu süreç devam etti.

Üniversiteye başladığım 1975 yılında yazları İstanbul'a geldim, inşaat malzemeleri satan bir mağazada çalıştım. Okul zamanı Erzurum'a gittim. Okul bittikten sonra kamuda görev almadım. Bir süre sonra kendi iş yerimizi açtık. 1979 yılından itibaren tam anlamıyla İstanbul'a yerleştik. İstanbul ile bütünleştik. İş hayatına atıldıktan sonra ağabeyim ve kardeşlerimle bir araya geldik.

Ben mağazanın başına geçtim. Ama asıl ağırlığı ağabeyim ve kardeşlerime bıraktım. Yoğunluğum ve yazı hayatımın sürekli iç içe oluşu ile ilgili bir anımı aktarayım. Bekir Karlığa Hoca de dergimizde yazıyordu. Bir gün tıp profesörü Aykut Kazancı Bey ile birlikte geldiler. Ön taraf mağaza, inşaat malzemeleri, arkada iki oda dolusu kitap ve düzenli raflar, iş ve çalışma masam. Bodrumda da kitaplar var. Aykut Bey etrafı şaşkınlıkla baktı: "Bu ne, bu ne?" dedi. "Kitap hocam" deyince: "Sen burada ne iş yaparsın?" "Boş zamanlarımda ticaret yapıyorum" dedim. "Bekir sen bu çocuğu neden burada boş bırakıyorsun? Akademik çalışma yaptırsan" dedi. O sıralarda arada gelip gitti. Bir gün: "Sana bir sürprizim olacak" dedi. Aradan bir iki yıl geçti, beni aradı: "Bir kamyon al da gel evimin altındaki kitapları al" dedi. Bir doç kamyonet dolusu kitaplarını bize bağışladı.

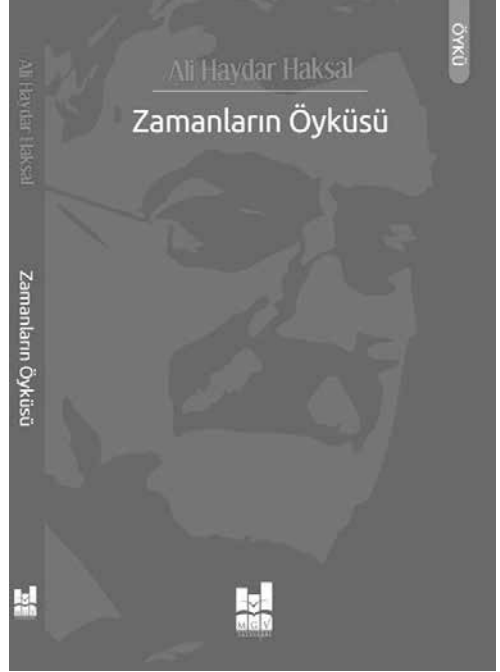
Ü.Z.K. İstanbul ve öykü, İstanbul ve siz! Üsküdar ve siz! Öykülerinizde

mekân ile iç içe geçişe tanıklık etsek de, bizzat sizin ağzınızdan bir yazarla mekânın bütünlüğünü dinlemek isteriz?

A.H.H. 1975 yılında Erzurum’da üniversiteye başladım. Yazları İstanbul’a gelirdim. Perşembe Pazarı’nda inşaat malzemeleri satan büyük bir mağazada çalışıyordum. Okul zamanı Erzurum’a gidiyordum. Erzurum’da da İstanbul’da da kitabevlerinden çıkmıyordum.

Geldiğim ilk yıldan itibaren Üsküdar’da kardeşlerimle birlikte bir ev tuttuk. Okulumu bitirdikten sonra da Üsküdar’a yerleştik, buradan uzaklaşmadık. Ruh dünyamın Üsküdar ile buluşması hayatımın özel bir yanı. Merhum dedem Müderris İsmail Hakkı Efendi bir süre Şemsipaşa Medresesi’nde kalmış, okumuş sonra da Fatih Medresesi’ne geçmiş.

Olgunluk dönemimdi. Burada yoğun yaşadım ve yaşıyorum. Öykülerimde yoğun olarak Üsküdar ruhu var. Genel olarak yazılarıma da yansıyor. Yıllar önce merhum Mehmet Kahraman [Âlim Kahraman’ın ağabeyi] ve kimi arkadaşlarım “Öykülerini okuyunca adım adım Üsküdar’ı birlikte dolaşyoruz” demişlerdi. Mehmet Kahraman bir zamanlar Üsküdar’da yaşadı, sonra İzmir’e taşındı. İlk kitabım *Evdaki Yabancı* çıktığında Cemal Süreya: “Haksal’daki “annesini köşede büzülüp kalan” Kafka tadı orada bir darbe yiyor; şadırvanın az ötesinde.”¹ demişti. Bu yazının devamında şöyle bir göndermesi de vardı. “Ali Haydar Haksal’ın kahramanları bir caminin ve şadırvanın önünden geçmek zorunda mıdır” diye sormuştu. Üsküdar’da yaşayan ve Üsküdar ruhunu taşıyan biri için elbette bu kaçınılmaz bir durum. Oturduğum

ev Karacaahmet Mezarlığı’na bakıyor. Sabah ezanları okunduğunda evimin terasından 14 ayrı müezzinin sesi duyulur. Üsküdar’ı her ânı ve yönüyle yoğun yaşıyorum. Dergimiz ve kütüphanemiz Üsküdar’da. Mihrimah Sultan Camii ile karşısında bulunan Yeni Valide Cami’nin ezanları karşılıklı okunduğunda çok yoğun bir duygu yoğunluğu oluyor. Bu, eserlerime çok yönlü olarak yansıyor.

Ü.Z.K. Ayrıca bu çok yönlü kişiliğin ruh dünyanıza akseden birtakım dezavantajları da var mı? Yoksa tercih ettiğiniz akışta içinizde tamamlanan biri misiniz?

A.H.H. Dezavantajları var mıdır bilmiyorum. Sanat ve düşünce hayatımın yoğunluğu, hayatımın sanatla edebiyatla iç

¹ Cemal Süreya, *Günler*; YKY, 5. Baskı, 2016, s. 216, İstanbul.

içe oluşu beni rahatlatıyor. Eserlerimin ve alanlarımın çeşitliliği bu konuda belki de böyle düşündürüyor olabilir. Bu anlamda olumsuz bir yansıma görmüyorum.

Ü.Z.K. Kendi yazımsal dünyanız ve Yedi İklim dergisiyle günümüz edebiyatına etki eden isimlerden birisiniz. Bu kanaldan, günümüz Türk edebiyatında ‘öykünün geldiği yer’den söz etmek gerektiğinde ilk anda neler söylemek istersiniz?

A.H.H. Bunun değerlendirmesini benim yapmam ne kadar doğru olur? *Yedi İklim* arkadaşlarımızla birlikte tütürdüğümüz ocağımız bizim. Gücümüz bundan ileri geliyor. Bilmiyorum kaderin bir tecellisi midir? Dedemden ötürü evimiz bir ilim ve gönül ocağıydı. Biz yetim kaldığımızda başımızda bir annemiz vardı. Yetimdik, yoksulduk. Ona karşın annem ocağımızı tütürürken o durumda bile misafirlerimiz hiç eksik olmazdı. Allah bir bereket vermişti. Şimdi de o ruh biz kardeşlerde devam ediyor.

Öyküde büyük bir aşama var. Modern anlatının sınırları bir hayli geniş. Buna bizim bir katkımızın olduğunu biliyoruz. Bunun ölçütü nedir ne kadardır bu eleştirmenlerin ve akademisyenlerin işidir.

Önceliğimiz *Yedi İklim* olduğundan onun varlığı bize güç verdi. Edebiyat dergiciliğinde de önemli bir yeri olduğu bir gerçek.

Ü.Z.K. Haddizatında kalem ile savaş ezeli bir yaradır yazanda. ‘Okunma endişesi’ araya girdiğinde yazar ve şair silikleşmeye yüz tutmuş demektir. Kişi ne ise odur! diyerek yola devam etmeli, dağlmalara izin verilme tehlikesi de hep göz önünde tutulmalıdır.

Müslüman bir yazarın sancısının eserine yansıması sonucu, sınırlı bir okur kitlesi olur endişesiyle sanatçının kimliğinde sapmaların, paradoksların olduğu aşikâr. Yaşadığı kimlik bunalımının farkında olmayarak taşkın kelimeleri ve tavırlarıyla dikkatleri üzerine çekmeye çalışan gençlerimize ne gibi tavsiyelerde bulunursunuz?

A.H.H. Sanatçının ruh dünyası kendi özeldir. Bu, yapılanları da anlamlandırmayı gerekli kılar. Sorumluluk duygunuz var ise, daha özenli ve bir çaba içinde olmanız zorunludur. Yazma eylemimi sıradanlık olarak görmüyorum. Çabamı besleyen bir yönüm var. Almadan vermek Allah’a mahsus. Bunu biliyoruz. Biz yaratılmış olanlarız, insan, yaratılmış olandan besleniyor ve kendini bunların içinde çoğaltıyor.

Kitaplarımızın çok okunması, popüler olma düşüncemiz olsaydı başka şeyler yazardık, bir başka yerde olurduk. Eserlerimizi boşluğa savurmuyoruz. Yazıyoruz orada bir yerlerde duruyor. İlk eserim ile son eserlerime baktığımda neyi, nasıl yaptığımı iyi biliyorum. Durmam gerektiği yerde duruyorum.

Müslümanız. *Öykü Ağacı* kitabımda “yazı duamdır” diyorum. Benim için böyledir. İnsan olma bilinciyle yaşananları, yaşanabilirlikleri belli bir tartıda ele alıyoruz. Aşk bizim vazgeçilmezliğimiz, Allah’ın bağıışı. İnsani olmaı öteye götürme gayreti. Durum böyle olunca kime neyi önerebiliriz? Önerimiz kendimizi nasıl sunduğumuzdur, nasıl bir yerden ve neyi nasıl temsil ettiğimizdir. Gençlere kalıplar sunacak değiliz. Onların kendi yollarını, amaçlarını ve hedeflerini bilmeleri gerektiğini önerebiliriz. Müslüman sanatçılar yaptıklarının ve yazdıklarının da hesabını verecekler. Günümüzde sekülerleşme baskın. Ne yazık ki Müslüman gençlerde etkili ve yaygın. Kendileri olmalarını önermekten başka bir şey söyleyemeyiz. Paradoks ve bunalmalar her zaman var. Ancak Müslüman insan için hayatın sınırları var. İnsan ve kul olma bilinci kişiye özgürleştirir.

Ü.Z.K. Size göre sanatçının ruh dünyasındaki ‘çıkılmazlar’ nasıl aşılmalı?

A.H.H. Bir Müslüman sanatçı eserleriyle var olur. Kendisini bir varlık olarak bildiği anda, kendi çatışmalarını bastırarak ve ufuk açacak yol ve yolculuğu önemser. İnsan her an kendisi ile baş başadır. Sokağa çıktığı zaman bambaşka hayatlarla yüzleşiyor. İnsan kendini tem-

silde yeterli ve sağlıklı değilse yapacak bir şey yok. Önce kendinden başlamalı her Müslüman sanatçı. Yönü belliyse, ne yaptığını biliyorsa onda bir çıkmazın olması beklenmez. Hayatta iniş ve çıkışlar olabilir, bu gibi durumlarda sabır göstermesi gerekir. Kimi zaman tıkanmalar olabilir. Ruhun kabz hâlidir bu. Nasıl bir hâldir diye içi içini kemirir. Bu, kimi zaman ruhunu beslemeyle ilgili bir sorun olabilir. Bunun için de ruhen kendisini besleyecek öz eserlere yönelmesiyle yeni bir başlangıç yapılabilir. Bedenin beslenmesi gibi ruhun da beslenmesi gerekiyor.

Ü.Z.K. Yeni dünya düzeninde yaşanan evrilme gelenekçi toplum yapımızla aileyi, sosyal ilişkileri ve tabii ki de edebiyatımızı da olumsuz yönde tetikliyor.

Dijital çağın ‘hız’ ve ‘tahammülsüzlük’ adlı aktörlerinin; sanata ve topluma etkisini, bir yazar gözüyle hızda tükenmişliği kendi dünyanızdan bize aktarır mısınız?

A.H.H. Modernleşmenin en uç noktasındayız. Sınırlar aşılmış durumda. Dinlerin ve kimi kuralların, geleneklerin bir yanıyla yok hükmünde olduğu bir yüzyıl. Tarihin her döneminde benzer durum yaşanmış ve yaşanıyor. Yakın zamanda kimi durumlar dalgalar hâlinde insanlığı savuruyor. Sapkınlıklar, giyim kuşamlar, bireysellikler insanı insan olmaktan uzaklaştırdı. Bu büyük dalgalar önünde ne yapılabilir? İnsan önce kendisini bilmeli, kendisi olmalı, örneklik göstermeli. Müslümanlar için örnek peygamberimizdir. Kırk yıl müşriklerin arasında yaşıyor. Kendisine tebliğ görevi ile vahiy gelince ilk çağrısı şu oluyor:

“Allah birdir, Muhammed O’nun kulu ve elçisidir.” İnsanlar peyderpey ona bağlanıyorlar. Çünkü onun kendisi bir mucizedir. Ama o özel bir insandır.

Günümüzde sorunlar karşısında umutsuzluğa kapılma tehlikesi daima var ve oluyor. Sorunlar karşısında kendisini koruması, örnek kişilik olması ve her alanda hayırlı ve iyi olanı üretmesi Müslüman’ı güçlendirir. Edebî dil ve üslup ile seçkin insan örneği olmak da bir çıkış yoludur. Bu bir başına yetmiyor, hayatın bütün alanlarında seçkinlik ve iyi insan olmayla olabilir. Müslüman için karamsarlık yoktur. Önemli olan bu gibi zamanlarda bir çıkış yolunu bulması ve yolunu ardına bakmadan ve oyalanmadan sürdürmesidir.

Ü.Z.K. Günümüz insanının değerler haritasındaki ‘çürümüşlüğe’ ve ‘umuda’ ilişkin olarak bize neler söylemek isterseniz?

A.H.H. Çürümüşlükler var ise oradan uzaklaşmak gerekir. Çünkü çürümeler ve yılgınlıklar bulaşıcıdır. Ben var isem, kendime inaniyorsam, umutsuz olmamam. En olmadık ve beklenmedik bir zamanda ve yerde mutlaka bir ışık belirir, bir yol açılır. Güven vericilik insanları etkiler.

Ü.Z.K. ‘Nerede bir can ölse, orah olur yüreğim; olmalı zaten, olmazsa insan olmaz yüreğim.’ diyor ya Ahmet Arif, tüm insanlık olarak, insanlık dışı olan ölümlerin yaşandığı Filistin’e kilitlendik. Ne konuşabiliyoruz ne de tam anlamıyla susabiliyoruz. Çaresizse seyrederiz ancak. Eğer acının bir kalbi olsaydı o da ‘Kudüs’ olurdu.

Değerli hocam son olarak Filistin’e, Filistin’de yaşanan bu acıya, trajik olana da aşarak soykırıma dönüşen bu duruma dair neler söylemek isterseniz?

A.H.H. İnsanlığın acıları yüreğimizi dağlıyor. İnsanın insan olma sorunu var. Bu insan teklerini değil geneli ilgilendiriyor. Acı çekmeyenlerden bir hayır beklenmez. Müslüman sanatçılar daha çok acı çekerler, çekmeliler. Çünkü sadece kendilerinden sorumlu değililer. İncamız ve düşüncemiz gereği: “Bir insanı öldürmek bütün insanlığı öldürmek, bir insanı diriltmek bütün insanlığı diriltmek gibidir.” Maide suresindeki bu ayet, *Diriliş* dergisinin logosunun altında epigraf olarak yer aldı. Temel bir inanış ve ilke.

Filistin sorunu sadece Müslümanların değil insanlığın sorunudur. Ve ilk kez dünyada insanlık Gazze’deki olaylardan sonra bir uyanışı yaşıyor. Onlarla birlikte bir direniş içindedir. En beklenmedik toplumlarda büyük bir çıkış yaşandı. Demek ki insanlık için böyle bir durum gerekiyor. Filistinliler dünyaya insanı ve insanlığı anımsattı. Diğer yandan ırkçı emperyalizm ile sömürgeciliğin gerçek yüzünü insanlığa gösterdi. Ne yazık ki Müslümanlar ciddi anlamda bir ürkeklik, korku ve kimi kaygılarla donmuş durumda.

Ü.Z.K. Yedi İklim dergisinde yetmiş biri olarak, sizin gibi güzide bir isimle söyleşi yapmanın mutluluğunun altını da çizmek istiyorum. Kalemimiz hep var olsun hocam. Zaman ayırdığınız için, teşekkür ederim.

A.H.H. Ben teşekkür ederim. Birlikte yol yürüyor olmanın mutluluğunu yaşıyoruz.

| MEHMET ÖZGER

Ali Haydar Haksal Romancılığı

1951 yılında Bingöl’de doğan Ali Haydar Haksal, ilkokuldan sonra bir dönem eğitimine ara verir ve sonrasında Elazığ İmam Hatip Lisesinde ortaokul ve lise eğitimini tamamlar. Okula biraz geç başladığı için yaşlılarından daha bilinçlidir. Ortaokul yıllarında dergilerle tanışan Haksal, lise yıllarında ise iyi bir okur olur. Bu dönemde Necip Fazıl, Sezai Karakoç ve Rasim Özdenören gibi birçok sanatçıyı okuma imkânı bulur. Bu okumalar, onda bir yazarlık düşüncesi de oluşturmaya başlar. Özellikle de *Martin Eden* romanını okuduktan yazar olmaya karar verir. Yazmaya öykü ile başlar. 1973 yılında *Milli Gazete*’nin açtığı hikâye yarışmasında “Tıkırtı” adlı öyküsü ile mansiyon ödülü alır ve bu öyküsü gazetede yayımlanır. Üniversiteyi Erzurum Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde okur. Bu yıllarda bir yandan edebiyatın akademik eğitimini alırken öte yandan da şiirler ve öyküler yazar. Haksal, lise ve üniversite yıllarında *Büyük Doğu*, *Diriliş*, *Edebiyat* ve *Mavera* dergisi çizgisinde bir dünya görüşü ve estetik duruş içinde gelişimini sürdürür. Bu çizgi, İslam düşüncesi ve estetiğini esas alan bir akımdır. Hâliyle Haksal’ın yazma biçimi de bu akımın etkileriyle oluşmaya başlar. Üniversite yıllarında *Yeni Devir* gazetesinde bazı denemeleri ve öyküleri yayımlanır. Lisans eğitiminden sonra *Mavera* dergi-

sinde Cahit Zarifoğlu ile görüşerek şiir ve öykülerinden oluşan birer dosyayı Zarifoğlu’na veren Haksal, öyküye yönlendirilir ve öyküleri *Mavera* dergisinde yayımlanmaya başlar. Sonraki süreçte de Cahit Zarifoğlu’nun da yönlendirilmesiyle *Yedi İklim* dergisinin kurucuları arasında yer alarak 1987 yılından beri derginin editörlüğünü yürütür. Öykü, roman, şiir, deneme, inceleme, günlük ve düşünce yazıları gibi edebiyatın farklı türlerinde yaklaşık olarak elli civarında eser yazan Haksal, daha çok öykücülüğü ile bilinmektedir.

Uzun yıllar öykü yazan Haksal, öyküyü bırakmadan romana da yönelir. Beş roman bir de anlatı olarak da nitelendirebileceğimiz biyografik roman tarzında bir eser kaleme alan yazar, *Yedi İklim* dergisinde parça parça yayımladığı yedinci romanı *Süleyman ile Belkis*'ı da bitirmek üzere.

Haksal'ın ilk romanı *Yitik Yaşamın Güncesi*, İz Yayıncılık tarafından 2002 yılında basılır. Taşrada bir kasabada hemşirelik yapan Fatma'nın günlüklerinden oluşan roman, Fatma'nın iç hesaplaşmaları, varlığı, kendisini, yaşadıklarını, sorgulamalarını konu edinir. Roman, günlük tekniği ile yazıldığı için kişi kadrosu geniş değildir. Eser, Tuzla Belediyesi Roman Yarışmasında İkincilik Ödülü almıştır.

Yazarın ikinci romanı *İki Ateş Arasında*'dır. 2007 yılında birinci ve ikinci baskısı Hayat Yayınları'nda yapılan eserin, üçüncü baskısı ise 2014 yılında İz Yayıncılık tarafından yapılmıştır. Bir yazarın hayatını konu edinen romanda; sanat, edebiyat, hayat, aşk, evlilik, kitap, iletişimsizlik gibi konular sanat-hayat çatışması etrafında işlenmiştir.

Okur Kitaplığı'nca 2012 yılında basılan *Anzelha ile İbrahim*, Ali Haydar Haksal'ın üçüncü romanıdır. *Güneşe Koşan Adam* adlı öykü kitabında yoğunlaşan şiirsel dilin ve aşkın, bir yansımasıdır. *Anzelha ile İbrahim*, modern bir kentte yaşanan yarı gerçek yarı fantastik bir aşk öyküsünün köklerini kadim anlatılarda aradığı bir metindir. Bir yandan modern kentte yaşanan aşk

metne yansırken bir yandan da Hz. İbrahim ve Hz. Yusuf kıssaları romanın alt metinlerini oluşturur.

2017 yılında İz Yayıncılık tarafından basılan *Kör Kuyu*, günümüzün önemli bir sorunu olan sosyal medya ile yerinden edilen değerleri odağa almıştır. İletişimsizlik, yaşama alışkanlıklarının değişimi, gelenek ve modernlik arasındaki çatışma, ahlaki yozlaşma, insanların böyle bir ortamda içine düştükleri ruhsal buhranlar, romanda belirgin bir şekilde göze çarpan izleklerdir.

Mum ile Pervane, İz Yayıncılık tarafından 2018 yılında yayımlanmış olup Haksal'ın beşinci romanıdır. Haksal, bu eserinde kadim anlatı geleneğinin önemli bir parçasını oluşturan *Şem ü Pervane* mesnevisinden yola çıkarak modern bir roman ortaya koymuştur. *Anzelha ile İbrahim* ile kadim anlatılara yönelen yazar, bu eseriyle de modernlik- gelenek ilişkisi ve bireyin çıkmazlarına vurgu yapar.

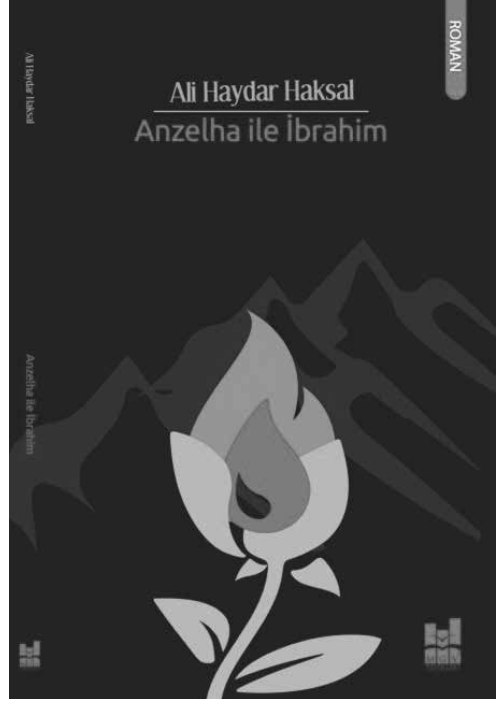
2014 yılında İz Yayıncılık tarafından basılan *Hüzün*, Ali Haydar Haksal'ın dedesi müderris İsmail Hakkı Efendi'nin hayatı odağa alınarak yazılmış biyografik bir anlatıdır. Haksal, bir yandan dedesi İsmail Hakkı Efendi'yi anlatırken bir yandan da kendi biyografisine dair ipuçları vermiştir. Bu açıdan eser, otobiyografik özellikler de taşımaktadır. Haksal, İsmail Hakkı Efendi'yi merkeze alarak kaybolmaya yüz tutan medrese ve tekke kültüründen de söz etmektedir. Anlatıda Cumhuriyet'in kuruluşu ile geleneksel kurumların ve

İslami duyarlılığa sahip insanların yaşadığı sıkıntılara da yer verilmiştir.

Ali Haydar Haksal, altı roman yazmıştır. Bu romanların genel özellikleri şu şekilde tasnif edilebilir:

1. Yitik Yaşamın Güncesi, İki Ateş Arasında, Anzelha ile İbrahim, Kör Kuyu ve Mum ile Pervane adlı beş romandan; *Yitik Yaşamın Güncesi, İki Ateş Arasında* ve *Kör Kuyu* bir grup, *Anzelha ile İbrahim* ve *Mum ile Pervane* başka bir grup olarak ele alınabilir. İlk grupta bireyin yalnızlığı, modern dünyanın getirdiği sıkıntılar, sosyal medya, modern insanın bunalımı karşısında yazmanın bir kurtuluş olarak görülmesi temel problemlerdir. İkinci grupta olanlar ise modern mesnevi niteliği taşımaktadır. İlk gruptakilerde sosyal hayatın sorunlarının yanı sıra aktüel problemler yoğun olarak yer tutarken, ikinci grupta yazarın metafizik anlatı ve Diriliş estetiği yaklaşımı ağır basar. Sezai Karakoç'un *Leyla ile Mecnun* mesnevisini modern bir dille yeniden yazması gibi Haksal da *Anzelha ile İbrahim* romanı ile de Hazreti İbrahim kıssası üzerinden bir modern mesnevi yazar. *Mum ile Pervane*'de ise modern bir *Şem ü Pervane* mesnevisi yazar. Birçok bölümü *Yedi İklim* dergisinde tefrika edilen *Süleyman ile Belkis* romanı da (henüz kitaplaşmadı) yazarın geleneğin ihyası bağlamında yazdığı eserler arasındadır.

Haksal'ın biyografik ve hatta yer yer otobiyografik tarzda yazdığı *Hüzün* ise romanların üçüncü grubunu oluşturur. Ali Haydar Haksal, başka bi-

yografik anlatılar da kaleme alır ancak bu metinlerin öğretici tarafı kurgusal yanından ağır bastığı için bu eserlere romandan çok anlatı demek daha doğru olur. *Sevgili'nin Yol Arkadaşı Hz. Ebubekir* (2011), *Sevgili'nin Hak Dilli Arkadaşı Hz. Ömer* (2013), *Sevgili'nin Hayâ Timsali Arkadaşı Hz. Osman* (2015), ve *Töprağın Babası Hz. Ali* (2016) Haksal'ın anlatı niteliğinde yazdığı eserlerdendir.

2. Romanlara bakış açısı ve anlatıcının kullanımı bakımından bakıldığında; *Yitik Yaşamın Güncesi*, mektup tekniği ile yazılan bir roman olması bakımından bütün roman, kahraman anlatıcının bakış açısı ve kahraman anlatıcının sunumu ile kurgulanmıştır. Bu ilk romandan sonra yazar, tek bir bakış açısının sıkıntılarını görmüş olmalı ki

daha sonra yazdığı romanlarda hem yazar anlatıcıyı hem de kahraman bakış açısını kullanmıştır. Hatta sonraki romanlarda birden fazla kahraman bakış açısı kullanılmıştır. “Çoklu optik” olarak adlandırılan bu bakış açısında anlatılan olay, sinema tekniğinde olduğu gibi birden fazla kişinin bakış açısıyla ele alınır. Böylece anlatılan olay daha kapsamlı ele alınmış olur.

3. Ali Haydar Haksal romanlarında genel olarak tek halkalı ve çift halkalı olay örgüsü kullanılmıştır. İlk romanı *Yitik Yaşamın Güncesi*’nde tek halkalı olay örgüsü; *İki Ateş Arasında*’da tek halkalı olay örgüsü; *Anzelha ile İbrahim* ve *Mum ile Pervane*’de çift halkalı olay örgüsü, *Hüzün ve Kör Kuyu*’da tek halkalı olay örgüsü kullanılmıştır.

Romanların kurgusu karmaşık değildir ancak soyut/metafizik unsurların ağırlığı yer yer romanların kurgusunda bulanıklık oluşturur. Romanlarda, şehirde daralan insanın sıkıntılarında metafizik bir unsura yahut yazmaya yönelmesi genel bir kurgu mekanizması olarak belirir. Haksal romanlarında gerilim unsuru fazla olmamakla birlikte roman kişilerinin iç gerilimi romanların gerilim ve çatışma unsurunu oluşturur.

4. Ali Haydar Haksal romanlarında kullanılan mekânların genel özellikleri arasında şunlar gösterilebilir. Yazarın romanlarında çevresel mekânlar olarak İstanbul, Ankara, Bursa ve adı geçmeyen kırsal alanlar yer alır. *Yitik Yaşamın Güncesi*’nde kasaba edebiyatı bağlamında kasaba ve taşra sıkıntısı işlenmiştir. Sezai Karakoç’un “Kasaba Edebiyatı” yazısından hareketle mesele-ye bakıldığında o dönemin köy romanı furyasına karşı bir alternatif olarak kasabanın düşünüldüğü söylenebilir.

Haksal romanlarında, öykülerinde olduğu gibi şehir varoluşsal bir sıkıntı olarak yer alır. Bu bakımdan dar/yutucu/kapalı mekân olma özelliği taşır. Roman kişileri olgusal olarak daralan bu mekândan kurtulmak için doğaya, çoğu zaman da dağa sığınır. Haksal romanlarında dağ ve doğa sadece çevresel mekân olarak değil aynı zamanda olgusal mekân olarak roman kişilerinin kendiliklerini yaşadığı, içtenlik/mutluluk mekânlarıdır.

5. Haksal romanlarında zaman, kurgusal bir mesele olarak kullanılmaz. Zaman, daha çok gelenek ve modernlik

arasındaki çatışma olarak eserlere yansır. Haksal, modern mesnevi tarzında yazdığı *Anzelha ile İbrahim* ve *Mum ile Pervane* adlı eserlerinde gelenek ile modern buluşturma ve klasik anlatılardaki aurayı eserlerine yansıtmak için zamanı kronolojik yapısından koparır. Böylece yazar, hem modern bireyin psikolojik yapısına eğilme imkânı bulur hem de romandaki metafizik öğelerin doğal görünmesini sağlar.

6. Haksal, romanlarında kalabalık bir şahıs kadrosu yer almaz. Genelde birkaç kişiden oluşan şahıs kadrosundaki kahramanlar, yalınkat değil boyutlu kişilerdir. Roman kişileri genel olarak entelektüel birikim sahibi, kitap okuyan, hatta bazıları yazar olan kişilerdir. Bu kişilerin psikolojik derinliği/çatışmaları da hâliyle aydın sorunlarını ve bunalımlarını barındırır. Kişilerin genel olarak manevi bir dünyaları olduğu ve yaşadıkları sıkıntıların büyük bir bölümünün modern hayat ile manevi olanın çatıştığı kriz bölgesinde ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Haksal'ın öykülerinde cimri tipi, memur tipi, siyasetçi tipi gibi tiplere çok rastlanırken romanlarında tiplere rastlanmaz, romanlarındaki kişiler karakter özelliği taşır.

7. Haksal'ın romanlarında konu ve izlek olarak taşra, doğa, bir varoluş biçimi olarak yazmak, aşk, iletişimsizlik, sanal medya ve parçalanmış hayatlar ele alınmıştır. Yazar, taşraya bir kadının gözünden bakarak taşranın sıkıntısını aşmanın bir yolu olarak yazmak düşüncesini ele almıştır. Yazmak, yazarın

iki romanının başat unsuru olup Haksal'ın romanlarında bir varoluş biçimi olarak belirginleşmiştir. İletişimsizlik Haksal'ın romanlarında işlenen temalardan biridir. İletişimsizlik, okuyup yazarak etrafındaki sıradan insanlardan ayrılan ve hayata entelektüel bir yerden bakan roman kişilerinin psikolojisi olarak eserlere yansımıştır. Sanal medya ve parçalanmış hayatlar günümüzün bir sorunu olarak *Kör Kuyu* romanının izlekleri olarak işlenmiştir.

Aşk, Haksal'ın hem öykülerinde hem de romanlarındaki ortak temalardandır. Romanlarda aşk, beşerî aşk ve ilahî aşk hâlinde işlenmiştir. Beşerî aşklar sonuçsuz kalan aşklardır, İlahî aşk daha belirgin olarak işlenmiştir. Romanlarda aşkın, modern bireyi profan olandan kopararak kutsala/sonsuzla bağlayan bir araç olarak işlendiği söylenebilir.

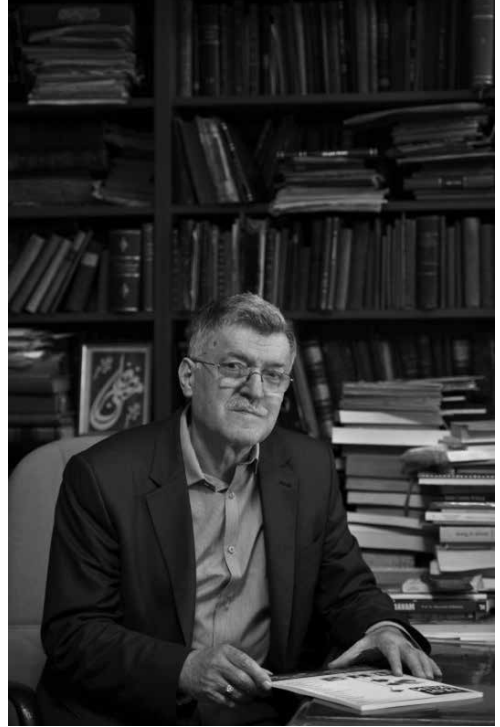
Hüzün, Ali Haydar Haksal'ın dedesi İsmail Hakkı Efendi'nin hayatının işlendiği bir roman olması bakımından yazarın diğer romanlarından farklılık gösterir. İsmail Hakkı Efendi, hem âlim hem de derviş bir kişiliktir. Bingöl'ün Yayladere ilçesinde bir medrese kurmuş olup aynı zamanda tasavvufi olarak da kendi çevresinde kıymet verilen bir kişidir. Romanda İsmail Hakkı Efendi'nin hayatını metne yansıtmaya gayreti daha baskın olduğu için kurgusalıktan ödün verilmiştir. Genel anlamda da Ali Haydar Haksal romanlarında kurgudan ziyade kişilik tahlilleri, durağan çatışmalar, psikolojik durumlar derinlemesine işlenir.

| ÖMER HATUNOĞLU

Güncelden Büyük Gündeme Ali Haydar Haksal'ın Düşünsel Tutumu

Sanatçıların güncelle olan ilişkisi eskiden beri tartışılır. Sanatçı güncelle iştiğal etmeli midir? Yoksa sadece sanatına mı yoğunlaşmalıdır? Sanatçının güncelle iştiğali sanatına zarar verir mi? Bu sorular edebiyat dünyasında sıkça tartışılan konulardandır. Sanatın sanat için mi yoksa toplum için mi yapılacağı edebiyat tarihimizde eskimeyen bir soru olarak yerli yerinde durmaktadır. Divan şiiri özünde soyutlamaya dönük bir sanat olduğundan sanatçılar genelde politik tutumlarıyla değil poetik tutumlarıyla ön plandadır. Buna rağmen yer yer hicviye ve methiyeleriyle güncel konulara da temas etmişlerdir. Cumhuriyet idaresine kıyasla saltanatta görünürde bir muhalefet yoktur fakat gerek divan gerekse asker, ulema ve esnaf teşkilatları birer baskı grubudur. İslâm tarihinde uyarma görevi genelde ulemanın omuzlarındadır. Ulema; adalet, hakkaniyet, geçim, huzur...vb. konulardaki halkın taleplerini üst mercilere bildirmişlerdir. Müslüman sultanların da etrafında ulemeden insanlar vardır.

Kutadgu Bilig gibi birçok siyasetnamede emirlerin ulema ile teşrik-i mesai yapması ve ilim meclislerinden uzak durmaması tavsiyesi dikkat çeker. *Koçi Bey Risalesi*'ni de bu bağlamda değerlendirmek gerekir. Koçi Bey, kötüye gidişi görüp devlete güncel meselelerle ilgili bir rapor sunmuştur. Bizdeki fablların, mesnevilerin, siyasetnamelerin, methiye ve hicviyelerin de birçoğu yöneticilere örtük veya

açık mesajlarla doludur. Avrupa'da dinin geriye itilmesinin bir sonucu olarak modernite ile birlikte uyarıcılık görevi aydınlara, sanatçılara kalmıştır. Bugün İslam ülkelerinde ulemanın deruhte etmesi gereken görevi aydınlara, sanatçılara yüklenmiş durumda. Ulema biraz da gündem dışı konuları tartışıp duruyor maalesef. Tanzimat'tan bu yana bizde de bu durum böyle. Güncelden kopuk, büyük resmi göremeyen, entelektüel bir zeminden hareket etmeyen, ya da uzmanlaştığı alanın dışına

çıkamayan bugünün ulemasının/uzmanlarının rolünü sanatının yanı sıra güncel ve güncelden hareketle büyük gündemlere yelken açan aydınlar, sanatçılar biraz da gazeteciler yükleniyor. Bunun en somut örnekleri Mehmet, Âkif, Necip Fazıl, Sezai Karakoç, Nuri Pakdil, Akif İnan, Erdem Bayazıt, Rasim Özdenören, Cahit Zarifoğlu, Cemil Meriç, Attila İlhan, İsmet Özel gibi isimlerdir. Bu isimler bir yandan sanatlarını icra ederken diğer yandan da insanımızın hatta insanlığın büyük gündemiyle ilişkili eserler kaleme almışlardır. Sanatçının sadece sanatıyla uğraşması gerektiğini söyleyen yaklaşımın takipçileri hiç de az değildir. Bunun da tarihten bu yana çokça örneği vardır. Mesele esasında bir tercih meselesi, biraz da cesaret ve risk almayı göze alma meselesidir.

Ali Haydar Haksal; öykü, deneme, şiir, inceleme gibi edebî türlerde kırk senedir eser vermekle birlikte gerek gazete yazıları ve gerekse dergilerdeki yazılarıyla günceli takip etmekten, güncel hakkında fikir beyan etmekten çekinmiyor. Güncel, esasında çok riskli bir alandır. Savrulmalara çok müsaittir. Zemin kaygan olduğundan eğer elinizde sağlam bir programınız, ölçünüz, referans kaynaklarınız yoksa güncelin etkisiyle bir baştan bir başa savrulmanız mukadderdir. Ali Haydar Haksal, güncelin güncelliğinin farkında olarak ve aslında günceli sağlam referansların yol göstericiliğiyle yorumladığından hem bu günü cesaretle analiz edip hem de geleceği aydınlatacak tahlillerde, tespitlerde bulunuyor. Bugün gündemi yorumlayanların temel çıkmazı reel politığın önünde savrulmaları ve siyasilere yol göstermek rolünü bir kenara bırakarak siyasilerin dediklerini açıklamalarıdır. Bugünün aydını siyasanın peşine takılmıştır ve maalesef aydın sorumluluğunu yerine getirmemektedir.

Aydın sorumluluğu hakikati söyleme konusundaki tavizsiz tutumla ilişkili olup cesaret ve yüksek bir müktesebat gerektirir. Yaşadığı çağda anlaşılmasa bile, sağlam referanslı aydınların sözlerinin hakikat oluşunu zaman gün gün teslim edecektir. Dolayısıyla gerçek aydının çağında anlaşılmaması çokça yaşanan hususlardandır. Fakat gerçek bir aydın hakikati söyleme konusunda ödediği bedele rağmen sözünü sakınmaz ve sırf hak ve hakikat için yol göstericiliğe devam eder.

Ali Haydar Haksal *Güncel Yanılgı Karşısında Müslümanca Duruş* kitabında son çeyrek asırdaki olaylar üzerinden geçmişe doğru derin referanslar vererek olay ve olguları inceliyor ve Müslümanca değerlendirmeler yapıyor. Bilindiği gibi 1789 Fransız İhtilâliyle öne çıkan kavramlar yüce devletimizi bölüp parçalamakla kalmadı aynı zamanda Müslümanlara yabancı birçok kavramın aramızda kök salmasına sebep oldu. Bugün Avrupa ve Amerika birleşik olduğu hâlde Doğu'da özellikle de İslam beldelerinde ırk, mezhep ya da ideolojiler üzerinden böl, parçala, yut politikalarını sürdürüyorlar. Şu bir gerçek ki emperyal Batı kendi bütünlüklü yapısının karşısında bütünlüklü bir İslam istemiyor. Neredeyse kişi sayısınca gerçekliğin öne çıktığı bir devirde coğrafyamızı yapay sancılarla bölmeye gayret ediyor. Ortaya çıkan devlet ya da devletçikler ise çoğu küresel şirketin yüzde biri bile değil. Aslında oyunun büyüklüğünü görmek uyanık olmak için yeterli. Küresel güçler tüm insanlığı kristalize ederken ve din, dil, kültür, medeniyet hatta cinsiyet gibi aidiyetlerinden uzaklaştırırken daha başka yapay kimlikler üreterek kendi güçlerine güç katıyorlar. Küreselciliğin özü insanlığı köleleştirmekten başka bir şey değildir. Köle-efendi dikotomisinin en temel noktası kölenin köleliğinin devam etmesidir

zira köle köle olarak kalmalıdır ki efendinin efendiliği devam edebilsin. Bugün kendi egemenliklerini ve efendiliklerini devam ettirmek isteyen küreselcilerin istediği, halkların her anlamda köleliğidir.

Ali Haydar Haksal, Batıların içimize attığı ırkçılık illetinden tutun da emperyalistlerin bölgemizdeki planlarına kadar birçok konuda fikir beyan ediyor. Suriye meselesi, ırkçılık, mezhepçilik, yapay gündemler, siyasanın çıkmazları gibi birçok konu Haksal'ın ilgi alanına giriyor. Haksal'ın güncel konularla ilgili yorumlarının arkasında yüzyılları ve farklı medeniyetleri dolaşan sanatsal ve düşünsel okumaları var. Bunların bizzat şahidiyiz. Dolayısıyla Haksal'ın güncel değerlendirmeleri güncelin çok üstünde ve ötesindedir. Haksal geçen yüzyılda Türk, Arap, Arnavut gibi Müslüman halklar üzerinde oynanan ve

etnik kimlikleri medeniyet aidiyetinin ve İslam kardeşliğinin önüne geçiren yaklaşımların bugün benzer şekilde Kürtler için sergilendiğini uzun uzun anlatıyor. İslam milletinden ve medeniyetinden koparılmak istenen her ulus emperyal amaçlar için kullanılmak isteniyor. Esasında bunlar yapay operasyonlardır. Müslüman Kürtler İslam milletindedir ve böylece devam edecektir. Ayrıca Müslümanlar kendi iç meselelerini kendileri çözmeli ve emperyal oyunlara gelmemelidirler.

Ali Haydar Haksal çağının sorunlarına bigâne kalmadan, geçmişteki öncülerin yaptığı gibi yüksek hakikatleri ve Müslümanların büyük gündemini; İslam milleti ve İslam medeniyeti ideallerini dile getirmekten geri durmuyor. Haksal düşünmenin bedeli olan dışlanma, anlaşılmama ve yalnız bırakılma gibi bir tür mobingleri önemsemeden düşünmenin sorumluluğunu yerine getirmeye devam ediyor. O, bu tavrıyla Üstat Sezai Karakoç'un açtığı düşünsel tutumu ve izlediği devam ettiriyor. Haksal'ın şu sözleriyle yazımıza son noktayı koyalım: *“Ey İslâm milleti, farklı kavimlerden olabilirsiniz. Irklarınız, renkleriniz ayrı olabilir. Bir millet olma bilinci içinde yüreklerinizdeki sevgi, içtenlik ve bağlılık hemen bütün zorlukları ve karanlıkları aşmanız için yeterlidir. Arada küçük bahaneler var, bunlar nedense çok abartılıyor. Siz ki büyük bir milletin ruh bilincini oluşturan renk ve kavimlerin, ırk ve mezheplerin bir üstünlük olmadığı bilinciyle var oldunuz. Siz ki bir köle olan siyahî Habeşli Bilâl'in Sevgili Efendimiz'in müezzini olma onurunu yaşamış bir ruha sahiptiniz. Siz ki gene sevgili Efendimiz'in işaret buyurduğu gibi bir siyahînin, bir kölenin, sizin halifeniz olabileceği erdemine sahiptiniz. (...) Ey ümmet, birbirinin kanını dökmekten ne zaman vazgeçeceksiniz? (...) Bir millet olun, aşk ile birbirinize sarılın. Hadi ne duruyorsunuz?”* (s. 191-193)

| NECİP EVLİCE

Ali Haydar Haksal ve Nuri Pakdil Mektuplaşması

Ali Haydar Haksal, yıllardır yayımlamaya devam ettiği *Yedi İklim* dergisiyle dergicilik tarihimizin unutulmaz kahramanları arasında yerini almıştır. Haksal, sadece dergicilik yapmakla kalmamış, edebiyatın hemen hemen her alanında eserler de vermiştir. Bu çok yönlülüğüyle, dergi etrafında kümelenen gençlere ağabeylik ve ustalık yapmış, onları ahlaklı birer edebiyat adamı olmaya yönlendirmiştir.

Daha lise yıllarında Elazığ'da kıt imkânlarla okumaya çalışırken kitabevlerine giderek yeni çıkan kitapları ve dergileri takip etmeye gayret eden ilgili bir öğrencidir. Edebiyata, yazmaya ve okumaya çok meraklıdır. Bir gün bir edebiyat öğretmenini onu şehirdeki bir kitabevine götürerek Necip Fazıl'dan, Sezai Karakoç'tan, Nuri Pakdil'den kitaplar almasını sağlar. Öğrendiği bu kitabevinden kitaplar almaya devam eder. Ancak, duyduğu ve bildiği birçok yayınlı birlikte Nuri Pakdil'in Ankara'da yayımladığı *Edebiyat* dergisine ulaşmakta zorluk çekmektedir. Bunun üzerine bir lise öğrencisi olarak, bütün cesaretini toplayarak Nuri Pakdil'e bir mektup yazar. *Edebiyat* dergisini Elazığ'da kitapçılarda bulamadığını belirterek nasıl ulaşabileceğini sorar. Nuri Pakdil de cevabi mektubunda onu bu cesaretinden ve ilgisinden dolayı kutlar. Haksal'a yazdığı cevabi mektupta *Edebiyat* dergisini ve Edebiyat Dergisi Yayınları'nı Elazığ Ticaret Lisesinde Edebiyat öğretmenliği yapan Veli Sarıkamış'tan temin edebileceğini bildirir. Çünkü Edebiyat Dergisi Yayınları'nın her yeni kitabı

ve *Edebiyat* dergisinin her yeni sayısı Elazığ'da Veli Sarıkamış'a gönderilmektedir. O da fahri bir temsilci gibi bu yayınları mevcut okuyucularla birlikte yeni insanlara da ulaştırmaktadır.

Bu mektup iletişiminden sonra Nuri Pakdil, Ali Haydar Haksal'a gerek düşünce gerek sanat edebiyat gerekse dergicilik alanında âdeti bir yol arkadaşı ve rehber olur. Zaman zaman kesilmekle birlikte aralarındaki iletişim hep sürer.

Aralık 1984'te *Edebiyat* dergisinin kapanmasından sonraki süreçte kimi dergilerle birlikte *Yedi İklim* dergisi de yayın hayatına atılır. *Yedi İklim* aynı zamanda kitaplar da yayımlamaktadır. Nuri Pakdil'in 1985 yılında başlayıp 1996 yılına kadar, yaklaşık 12 yıl süren suskunluk döneminde *Yedi İklim* dergisi epeyce uzun bir mesafe kat etmiştir. *Diriliş* ve *Edebiyat* dergilerinin yayınlanmadığı bu yıllarda, yazan, çizen, okuyan edebiyatçı arkadaşlar *Yedi İklim* dergisi etrafında kümelenmiş ve çalışmalarını sürdürmüşlerdir.

Yedi İklim dergisinin doksanlı yıllarda Üsküdar Meydanı'na yakın bir cadde üzerinde küçük bir kitabevi vardır. Bu küçük kitabevinin camlarında Necip Fazıl'ın, Sezai Karakoç'un, Nuri Pakdil'in kitapları sergilenir. Sık sık bu küçük kitabevinde bir araya gelinerek sohbetler edilir. Yeni çıkan kitaplar okuyucuyla buluşturulur. Nuri Pakdil, 28 Şubat 1997'de yeniden kitap yayımlamaya başlamıştır.

1997 yılının bahar aylarında bir gün, bir akşamüzeri bu küçük kitabevinin kapısından güzel giyimli, zarif, düzgün konuşan, eğitilmiş bir hanım girer ve vitrinde gördüğü Nuri Pakdil kitaplarından hareketle Nuri Pakdil'e nasıl ulaşabileceğini sorar. Ali Haydar Haksal, hanımefendiye gereken ilgiyi gösterir. Nuri Pakdil'in İstanbul'da değil Ankara'da ikamet ettiğini söyler. Hanımefendi hemen oracıkta bir not yazar ve bu notu Nuri Pakdil'e iletip iletemeyeceğini sorar. Ali Haydar Haksal da, bu notu seve seve Nuri Pakdil ileteceğini söyler.

Bu hanımefendi Nuri Pakdil'in İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden sınıf arkadaşısı olan Işık Kösebay'dır. Nuri Pakdil'in Ağustos 1958'de Nurettin Altınbaş'a yazdığı uzun mektuptan¹ Işık Kösebay ile Nuri Pakdil arasında öğrencilik yıllarında bir yakınlaşma olduğunu anlıyoruz. Bu yakınlaşma belki sadece mektuplarda kalmış olabilir. Gerek Işık Kösebay'ın Nuri Pakdil'e yazdığı, gerekse Nuri Pakdil'in Işık Kösebay'a yazdığı az sayıdaki mektup bu ilişkiyi, bu yakınlaşmayı oldukça farklı bir boyutta ortaya koymaktadır. Ali Haydar Haksal, Işık Hanım'ın notunu bir biçimde Nuri Pakdil'e ulaştırır. Bunun sonucu olsa gerek, Nuri Pakdil Şubat 1997'den itibaren yeniden yayımlanmaya başlayan kitaplarını Işık Hanım'a gönderir. Bu dönemden elimizde olan ve kitaplarda yerini alan Nuri Pakdil'in bir, Işık Hanım'ın üç mektubu² vardır.

Fakat bizim asıl konumuz bu mektuplar değil. Nuri Pakdil'in Ali Haydar Haksal'a yazdığı ve Haksal'ın da Pakdil'e verdiği cevaplardan oluşan naif, duygulu, incelikli, estetik, aşırı hassasiyet içeren mektupları sizlerle paylaşmak istiyorum. Mektuplar bir arkadaşlığı, bir ideolojik duruşu, bir duyarlılığı, bir özveriye, bir samimiyeti, bir

içtenliği, bütün boyutlarıyla gösteren birer belge niteliğindedir. Bu yönüyle bakınca, Nuri Pakdil'in mektuplarının da, ona verilen cevapların da ne kadar önemli ve anlamlı olduğunu görmemiz gerekir.

Mektupların içeriğine baktığımızda yer yer küçük öneriler, hatırlatmalar, yer yer küçük talepler ve karşılıklı sevgi ve saygı duyguları hemen hissediliyor. Konu insan olunca, toplum olunca da, bazıları hayat yolculuğunu tamamlamış birçok isim çıkıyor karşımıza: Ali Göçer, Osman Bayraktar, Mehmet Kelebek, Hasan Aycın, Cemil Çiftçi, Âlim Kahraman, Mihriban İnan, Dilek Aslaner, Hasan Selâmi Binay, Cemal Şakar, Mürsel Sönmez, İbrahim Usul, Veysel Akdoğan, Nedim Çeker, H. Bekir Karlığa, Recep Yumuk, Ahmet Murat, Bilâl Sert, Ahmet Özalp, İsmail Kılıçarslan, Hasan Kuvvet, Erol Çatal, Murat Çeşme, İbrahim Demir, Osman Ağırman, Yasin Doğru. O günlerde, yani bundan 27 yıl önce yeni yeni yazmaya başlayan bu çoğu genç isimlerden bazıları, günümüzün önemli edebiyat insanları arasında yer alıyor. Bu da verilen emeklerin ve özveriyle insan yetiştirmenin ürünü olsa gerek.

Bu mektuplar karşılıklı okunduğunda bazı mektupların olmadığı, hatta bu mektuplaşmaların bu mektuplardan ibaret olmadığı kolayca anlaşılacaktır. Evet, zaman bazen çoğu şeyi değiştirir ve birçok şeyin de kaybolmasını sağlar ama bilinçli insanların akıl, duygu ve inançlarını katarak yaşamalarının izleri birer destan gibi tarihteki yerini alır. Bu mektuplar da o destansı izlere örnektir.

¹ Nuri Pakdil, *Mektuplar I*, Haz. Hüseyin Su, Ankara: Edebiyat Dergisi Yayınları, 2014, s. 42.

² *Koca Adam Merhaba! Nuri Pakdil'e Mektuplar*, Haz. Necip Evlice, Ankara: Edebiyat Dergisi Yayınları, 2024, s. 512-518.

NURİ PAKDİL'den ALİ HAYDAR HAKSAL'a

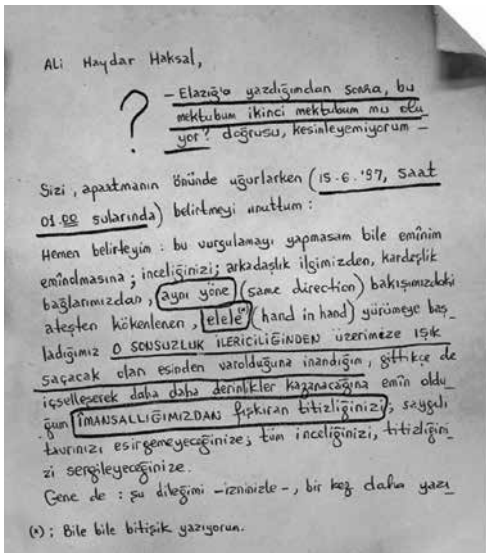
16.6.'97, Saat: 11.46

Ali Haydar Haksal,

-Elazığ'a yazdığım'dan sonra, bu mektubum ikinci mektubum mu oluyor? doğrusu, kesinleyemiyorum-

Sizi, apartmanın önünde uğurlarken (15.6.'97, saat 01.00 sularında) belirtmeyi unuttum:

Hemen belirteyim: bu vurgulamayı yapmasam bile; inceliğinizi; arkadaşlık ilğimizden, kardeşlik bağlarımızdan, **aynı yöne** (same direction) bakışımızdaki ateşten kökenlenen, **elele**⁽³⁾ (hand in hand) yürümeye başladığımız O SONSUZLUK İLERİCİLİĞİNDEN üzerimize ışık saçacak olan esinden varolduğuna inandığım, gittikçe de içselleşerek daha da derinlikler kazanacağına emin olduğum İMANSALLIĞIMIZDAN fişkıran titizliğinizi, saygılı tavrınızı esirgemeyeceğinize; tüm inceliğinizi, titizliğinizi sergileyeceğinize eminim.

Gene de: şu dileğimi -izinle-, bir kez daha yazıyorum: Derginin yönetim yerine, kitabevine ben gelmiş olsam (inşallah geleceğim tabii çok yakında: hem de, çok sık) ne kadar kardeşlik, arkadaşlık, İMANSALLIĞIĞLIK ilgisi göstermek isterseniz, bu cömert titizliğinizi ne kadar sergilerseniz, bu ilgili titizliğinizin iki katını, o sayın bayan avukat başta olmak üzere, Edebiyat Dergisi Yayınları ya da np'le ilgili olarak, size gelen ya da gelecek olan; size telefonla arayan ya da arayacak olan herkese de sergilemenizi dilerim.

Bizi (yani sizi) arayanlar, bize (yani size) gelenler farketmeliler ki, hemen görebilmeliler ki; "bu müslümanlar" (yani "şu insanlar", yani "biz", yani siz, Ali Haydar Haksal), "çok başka insanlardır"; "çok özgün insanlardır"; "hiç mi hiç sıradanlaşmamış klas insanlardır", "nasıl böyle kalabilmişler doğrusu şaşılır insanlardır" demeliler. Biz, -isterse övünme olsun be!-, gerçekten "başkalarından"⁽⁴⁾ ayrılıyor, fark atıyoruz, Ali Haydar Haksal!

Sizi, Ali Göçer'i,⁽⁵⁾ Osman Bayraktar'ı, Mehmet Kelebek'i; buraları soran, "unutmayan", "kavrayan", "kavrulan", "kale gibi sarsılmayan", "Kafka yahudiliklerine metelik vermeyen", "ULU ÖNDER, BAŞKOMUTAN, SEVGİLİ PEYGAMBER'İ, DEVRİM İLERİCİLİĞİYLE BEYNİNDE DURAKSAMSIZ DEVİNDİREN" sayın bayan ve sayın bay bilinçleri, dehşetli bir sıcaklıkla kucaklıyorum, onurlu alınlarınızdan öpüyorum; İSTANBUL ÖZLEMİMİ, kâinatın en harlı ateşi olarak, İstanbul'un yağmurlarına tutuşturuyorum.⁽⁶⁾

It's about time!

Nuri Pakdil

³ Bile bile bitişik yazıyorum

⁴ Dışımızdakiler "başkaları"dır.

⁵ Ali Göçer hemen okumalıdır bunu; OB da, MK de.

⁶ Yağmurda ateş söndürenlerden; o faşist, o nazi, o kapitalist, o işbirlikçi, o ikircikli, o marksist siliklikli kirliçilerden, engelcilerden değiliz: yağmuru da ateşliyoruz, Ali Haydar Haksal; ve elimizden geliyor çok şükür, taşları yakmak ateşte! Kim o çingirler -yanan taşın-, bizden başka, yani sizden başka, Allahaşkana?

**ALİ HAYDAR HAKSAL'dan
NURİ PAKDİL'e**

Üsküdar, 24 Haziran 1997

Efendim;

Heyecan ve mutluluğumu bağışlayın lütfen.

Bana, Elazığ'a yazdığınız mektup haricinde 1980-1984 arası notlar içeren mektuplarınız gelmişti. Sizinle telefon ile yapmış olduğumuz görüşmeden sonra ÇAĞRI'da da görüşmüştük.

Ankara'daki günümüzü, yenilenmemizi ve coşkimizi, hatta mahcubiyetimizi vurgulayarak belirtmek istiyorum. Yeni çalışmalarınızı, kitaplarınızı, tavrınızı ve eyleminizi yudumluyoruz. Çabamız, sizlere layık olmaktır. Açmış bulunduğunuz yolu daha da açmıyarak peşinizde yürümektir. Zor bir iştir bu. Direnciniz, bilinciniz ve eyleminizi bölüşmek ULU ÖNDER'e sadakatle bağlanmayı sürdürmektir amacımız.

Efendim; arkadaşlarım Ali GÖÇER, OSMAN BAYRAKTAR ve MEHMET KELEBEK'e mektubu okuttum. Mutlu olduk.

Arkadaşlarımız ile İSTANBUL yolunuzu içimize düşen bir hararet ile gözlüyoruz. Gelişinizle onurlandıracaksınız. Bizleri mahcup edeceksiniz.

İstanbul kavruluyor.

Dizeleriniz, metinleriniz, denemeleriniz ve sözleriniz içimizi daha da harlandırıyor. Bugün karşıya gidiş ve dönüşümde Boğaz'ın ve Marmara'nın ateş aldığını duyumsadım.

Hayatı anlamlandırmak ve içini doldurmak bizim için ödevdir biliyorum. Sizlere ve Devrim'imize ne denli layık olabiliyoruz? Bilemiyorum.

Bitmesini istemediğimiz bir akşam ve gecenin bitiş kesiti de mahcubiyetimizi artırıyor.

Karşınızda -yılların hasretinden olsa gerek- kendimizde nasıl öyle konuşabildim(k)? Doğrusu anlatamıyorum.

M.G.'ye yazdığım yazıda soluğunuzu duyumsuyorum.

Çevremizdeki arkadaşlarım heyecanlı ve Siz'e bağlı. Bizleri bekliyorlarmış. Adınızı anan ve ünleyen kim varsa adınıza ağırlanıyor. Bundan emin olunuz. İçinde bulunduğumuz yönelim -Edebiyat-, doğrultu ya da dairenin bilincini taşıyoruz. Adınızı onurla anan, sizi ünleyen herkesin başımızın üzerinde yeri vardır. Sizin konuklarımızı elimizden geldiğince ağırlayacağız.

Ali Göçer, Osman Bayraktar, Mehmet Kelebek, Hasan Aycın, Cemil Çiftçi, Âlim Kahraman, Mihriban İnan, Dilek Aslaner, Hasan Selâmi Binay, Cemal Şakar, Mürsel Sönmez, İbrahim Usul, Veysel Akdoğan, Neditim Çeker, H. Bekir Karlığa, Recep Yumuk, Ahmet Murat, Bilâl Sert... Hemen hepsiyle sizleri andık. Saygılar sunduk. Bağlılık ödevimizi bir kez daha yeniledik.

Efendim,

Bağışımı diliyorum.

Bağlılığımı, saygımı, sınırsız sevgimi kabul buyurun. Ellerinizi öpüyorum.

İstanbul özleminizi ne zaman gideceksiniz? Bizler bekliyoruz. Bağlılığınız yolunuzu gözlüyor.

MEKTUBUNUZA CEVABIMIN GEÇİKMESİNİ MAHCUBİYETİME BAĞLAYINIZ. TEMBELLİK ve İHMALDEN DEĞİL. GEREKÇEM BUDUR EFENDİM.

Ali Haydar Haksal

**ALİ HAYDAR HAKSAL'dan
NURİ PAKDİL'e**

İstanbul, 9 Temmuz 1997

Efendim,

Cevabımı geciktirişimin nedeni arkadaşlarıma selamınızı iletmemdi. Bir kısmı izin veya tatile gittiklerinden, ulaşamadım.

Ulaştıklarım selâm ve bağlılıklarını bildiriyorlar.

Hasan Aycın, ziyaretinize gelmek istiyor: “fakat heyecanlıyım” diyor. Ahmet Özalp ile sizleri, Edebiyat’ı ve Edebiyat Yayınlarını konuştuk.

Dergi çevresindeki genç arkadaşlar aynı heyecan ve bağlılık duygusundadırlar. Selamlarınızı iletmediğim diğer arkadaşlarımız: İsmail Kılıçarslan, Hasan Kuvvet, Erol Çatal, Murat Çeşme, İbrahim Demir de aynı duyguları bölüşüyorlar: Saygı ve bağlılık.

“Derviş Hüneri” ve “Arap Saati” hakkında yazılar yazmak istiyorum. Aceleye getirmek de istemiyorum.

Bir duruşun edebî, estetik ve ideolojik yansımalarıdır. Bende özümsemesi gerekiyor.

İSTANBUL!

Hasretinizi ne zaman gidereceksiniz? Sizleri bekliyoruz. Bağışlayınız lütfen. Cü-

retkârlığımızı.. Bu, bizim de özlemimiz. İSTANBUL Sizinle daha bir güzel olacak. Bizim için.

Bayan Avukat’tan bir daha ses çıkmadı. Behramkale’de evi olduğunu söylemişti. Muhtemelen oraya gitmiştir.

Mürsel Sönmez ve Osman Ağırman birlikte ziyaretinize gelecekler. Osman Ağırman Makedonya’ya gitmiş. Dönmesini bekliyorlar.

Kitaplara ilgi iyi. Doğal akışı içinde satılıyorlar.

Sürekli kitap okuyorum Efendim.

Bağlılıkla ve saygıyla ellerinizden öpüyorum.

11.7.1997’de Bursa’dan Yasin Doğru aradı. Arkadaşlar İznik’e topluca gitmişler. Sizi anmışlar. Gezdikleri; büyükler ve ulular ve erenlere duada bulunmuşlar. İzlenimlerini sizlere yazacaklarını belirtiyorlar.

Ali Haydar Haksal

**ALİ HAYDAR HAKSAL'dan
NURİ PAKDİL'e**

İstanbul, 17 Eylül 1997

EFENDİM,

KUTLU ŞEHİR'DEN!

Size yazmış olduğum bir mektubum, iade oldu. Nedeni, zarfın üzerine düşülen notta P.K.’nızın iptal olduğuydu. Oysa dergiler iade olunmuyor.

İhmal ya da tembellikten kaynaklanmadığımı özellikle belirtmek istiyorum.

Bayan avukat, sanıyorum yazılığa git-tiğinden, bir daha uğramadı. Bu yakınlarda gelebileceğini sanıyorum.

Sözünü ettiğiniz Hamza ismindeki kardeşimiz gelmedi. Gelseydi ilgilenirdik.

Oyunlarınız ile ilgili yazı yazmak istiyorum. Aceleye getirmek istemiyorum.

Dergi yoğunluğu, büyük ölçüde yalnızlığım, daha sık yazmamı, hatta ziyaretlerimi engelliyor. Yoğun bir okuma süreci yaşıyorum.

Size olan özlemimizi kitaplarla gidermeye çalışıyorum.

Ziyaretinize gelen ve yazan arkadaşla-rımla ilgim ve ilişğim sürüyor. Sizi sağlıklı bilmek bizi mutlu ediyor. Allah, sizleri başımızdan ve önümüzden eksik etmesin diye duada bulunuyoruz.

Özellikle gençlerle tek tek ilgileniyoruz. Onları doğrultumuzdan saptırmamaya, tuzaklara düşürmemeye çalışıyoruz. Bilinç olgusunu edindirmeye çalışıyoruz.

Bağlılığımla efendim.

Ali Haydar Haksal

NURİ PAKDİL'den
ALİ HAYDAR HAKSAL'a

16.12.1998

Ali Haydar Bey,

Eksik olmayınız, epey bir süredir (Bir yıl oldu herhâlde; belki, daha fazla da oldu.), derginizde, “Edebiyat Dergisi Yayınları”-nın kitap listesini yayımlamak inceliğini, kardeşliğini gösteriyorsunuz. Bunun maddî karşılığını ödeyememek haydi neyse ne de, bu kardeş tavrınıza karşı manevî bir borcumuz da birikiyor, yığılıyor ayrıca.

Bu iki noktayı hiç mi hiç sözkonusu etmesek bile; bu ilân olgusunda en azından, dışsal görüntü olarak, bir çelişki beliriveriyor “Edebiyat Dergisi Yayınları”nın bağımsızlık, bağlantısızlık ilkesiyle.

Bir iki resmî ve bir iki özel mâlî-e-konomik kuruluşların (önemle titizlikle: bu kuruluşların hiçbirine, bu mektup bağlamında, aslâ ve kesinlikle, eleştirel yaklaşımla bakılmamıştır.) klişeli-tam-sayfa ilânları olunca derginizde, herhangibir üçüncü gözle bakılınca, “Edebiyat Dergisi Yayınları”nın bir özel himâye altında olabileceği ihtimali (=görüntüsü) ortaya çıkıyor.

Çok dolaylı da olsa; en azından; çok önemsiz, ağırlıksız gibi de olsa; bağımsızlık ve bağlantısızlık ilkesinin üzerinde bir gölge molekülü; cisim değil, o gölge/cismin sâdece bir molekülü.

Sizin de, çok ciddî olarak bildiğiniz gibi; taa ilk yayın tarihinden başlayarak “EDEBİYAT DERGİSİ YAYINLARI”na değgin bu KONUMLANIŞIN mümkün olunabilindiği denli bağımsız, bağlantısız oluşturulması gerekliliğine sâdık kalınılmaya özen gösterildi; bu özgül devinim, bütün zorlukları ve yalıtılmışlığı içinde, içselleştirilmeye çalışıldı.

Bu açıklamalarımı kardeşlik sevgisiyle değerlendireceğinize, yorumlayacağınıza inanarak; “Edebiyat Dergisi Yayınları”nın kitap listesinin yayımlanmamasının daha uygun olacağını belirtiyorum.

Selâmlarımla.

Nuri Pakdil

Çağdaş Kazak Edebiyatı

| ŞÄRBANUW BEYSENOVA (1947-)*

Binlerce Resimden Biri¹

ÇEVİREN: AŞUR ÖZDEMİR

Murat kaygı içinde erkenden uyandı ve ağnarak pencereden yana döndü. Bu günlük güneşlik sabah dinginliğini bozan bir cıvıltı sesi geliyordu kulağına belli belirsiz. Son günlerde toygarların duya duya alıştığı tanıdık cıvıldaama sesiydi bu. Uyku semesiyle gözlerini bir açıp bir yumarak mayışa mayışa dinliyor. Toygarlar ona sanki “Tan attı, tan attı, kalksana, kalksana...” diyordu.

Bu yıl bahar gelir gelmez pencerenin önüne bu ala toygarlar yuva yapmıştı. Ondan beri her tanı yumruk kadar kuşun cıvıldamasıyla karşılıyordu. Her gün o gözünü açtığı da kendilerinden başka bir canın anlamadığı bir dilde söyledikleri şarkılarının ahengiyle mi, yoksa yelin etkisiyle mi bilinmez, dalları hafifçe eğip sallayarak oturuyorlar. Ondan sonra da ötmeye başlıyorlar. Hülasa bu ala toygarlar Murat’ın sadık dostları hâline geldi.

Muratların avlı tozu dumanı eksik olmayan taşlık bir yerde bulunuyordu. İnsanların diktiği ağaçlardan başka hodayinabit ağaca pek rastlanmaz burada. Avılda² ancak üç dört evin bahçesinde ağaç vardır. Onlardan biri de Murat’ın evidir. Koca koca üç dört kavak çoktan beri durmaktadır avluda.

Başka balalar gibi Murat da büyüklere, özellikle anasına soru sormaya bayılıyor. Gökyüzü nasıl oluştu? Yere düşmez mi? Ben

senden doğdum, sen ninemden doğdun, peki ninem kimden doğdu? Ninemin ninesi kimden doğdu? Her şeyi araştırıp soruştururdu böyle. Anlatınca da hiçbir şey anlamıyordu. Ne kadar çok sorarsa o kadar büyük bir çıkmaza giriyordu. Bu alışkanlığına uyarak ala toygarların yurt edindiği kavakların da kimden doğduğunu sormuştu.

Kavaklardan söz açılınca anasının karaşın yüzü kızarıp gözünde sevinç uçkunu gibi bir ışık parlamış ve “Biz onları çok önceden yani sen yokken dikmiştik. O zaman dikkatsizlikten yüzümün şurasım bu-

dak yırtmıştı.” diyerek ağzının sol ucundan dışarı doğru uzanan belli belirsiz yara izini sıvazlardı. Kavak konusunu anlatırken biraz iç geçirip dertlenir gibi olurdu. Başını öne eğerek düşünceye dalardı. Murat ise demin neden sevdiğini, şimdi neden düşünceye daldığına bir anlam veremiyordu. İşin ilginç yanı bu küçük yara izi anasının yüzüne sürekli neşeyle gülümsüyormuş gibi güzellik havası veriyordu. Murat ile anası yalnız yaşıyordu. Anasının “biz” derken kimi kastettiğine de kafa yormuyordu. Kim olursa olsun. Çünkü avıl balalarına ancak bu pencerenin önündeki üç kök kavakla övünebiliyordu. Onun için en önemli mesele buydu.

Pencereyi gölgeleyen yapraklar arasından birkaç cansız ışık hüzmesi yorganın üstüne dökülüyor. Murat bacağını dışarı çıkarıp güneşe tuttu. Güneşin ısıttığı bacağı sımsıcak oldu. Sıcak ışık mayıştırtıp uykusunu getiriyordu. Ne uyuyor ne de tam uyanıyordu, uyku ile uyanıklık arasında esrik bir hâldeydi. Böyle esrik hâlde yatarken hayal kurmayı severdi.

Bütün avıl balalarının sabırsızlıkla beklediği bir çağı vardı yaz mevsiminin. Çileklerin piştiği çağdı bu. Bu avılın irili ufaklı bütün balaları çilek toplamaya giderdi. Murat taydaş balalarla birlikte avılın kıyısındaki Konırşokı’yı iyelenirdi. Büyükler ise daha ilerideki Moldabay’a kadar uzanırdı. Muratlar Konırşokı’nın kendilerine kalmasından çok memnundu.

Çilek mevsimi de geçiyor. Yakında hiç çilek kalmaz herhâlde. Bir gidip gelse... Konırşokı’nın güney yüzünde eteğe doğru uzanıp duran üç koyak var. Bu üç koyağın yemişi avılın bütün balalarına yetiyordu. Yalnız... Yalnız son yıllarda şehre çilek götürüp

satmayı âdet edinen kadınlar toplamazsa... Bozkırım yemişinden çay şeker parasını çıkaran birkaç işsiz uyanık gelini balalar da sevmiyordu. Kimileyin önlerinde rastladıklarında “Haydi, başka yere gidin, insanın önünü kesmeyin!..” diyerek kovmaları da büsbütün cinlendiriyordu balaları.

Neden sürekli olmuyor ki bu çilek, diye düşündü Murat. Ağzına çilek tadı geldi ve kurumuş dudaklarını yaladı.

Konırşokı’nın taşlı kuzey yüzünde keçe çadır kadar ak koyuntaşlar³ vardı. Katmer katmer konur taşlar; ninesinin anlattığı masallardaki gibi İran ve Mısır şehirlerinden gelirken yorgun bitkin çökmüş ve bir daha kalkmamış karma-karışık develeri göz önüne getiriyordu. Çileğe iyice doyan çocuklar gelip bu ko-

* Gazeteci, çevirmen ve yazar Şarbanuw Qonaqbayqızı Beysenova, 14 Ekim 1947 tarihinde Doğu Kazakistan ili Ulan ilçesine bağlı Talapker köyünde dünyaya geldi. Köyündeki yedi sınıflı okulu bitirdikten sonra Oskemen’deki Jambıl Yatılı Okulunda okudu.

Ş. Beysenova, 1969 yılında Farabi Kazak Devlet Üniversitesinden mezun oldu. Çalışma hayatına 1968 yılında bugün Parasat adıyla çıkan Mädeniyet Jane Turmus dergisinde edebiyat uzmanı olarak başladı. Sonra aynı dergide bölüm şefliğine yükseldi. 1980 yılında Qazaqstan Äyelderi dergisine geçti. Bir yandan İletişim Bakanlığında başuzmanlık yaparken bir yandan da yeni basılan kitapların tanıtımıyla uğraştı. Qazaq Ädebiyeti gazetesinde Kitap Älemi ekinin yayın yönetmenliğini yaptı.

Şarbanuw Beysenova’nın ilk anlatılan yerli bugün Dıydar adıyla çıkan Komünizm Tañı gazetesi ile Qazaqstan Äyelderi dergisinde yayımlandı. Beysenova çeviriyle de uğraştı. Ukrayın yazarı Vladimir Drozd’un, Azerbaycan yazarı Anar Rızayev’in, Leton yazarı Dace Ruksane’nin ve bazı Ermeni yazarlarının eserlerini, Hans Christian Andersen’in masallarını, Brezilyalı romancı Jorge Amado’nun Kum Kaptanları romanını Kazakçaya çevirdi. Şarbanuw Beysenova’nın 1980 yılında Toyğa Kelgen Kelişek (Toya Gelen Genç Kadın) adlı hikâye kitabı, 1983 yılında Qızgaldıqtar seçkinde Zağypa (Zağypa) adlı hikâyesi, 1985 yılında Topjarğan Qızdar (Öncü Kızlar) adlı belgeli hikâyeleri, 1985 yılında Qazaq Awlı adlı seçkide Temirqazıq (Demir-kazık) adlı hikâyesi, 1988 yılında Sezimtal Jürek (Hisli Yürek) adlı hikâyet ve hikâye kitabı, 2000 yılında Tağlımdı Tağdırlar (Örnek Kişiler) kitabı, 2003 yılında Nariq Naqıstarı adlı seçkide Qarlığan Pısken Şaq (Bektaşlı Üzümi Zamani) adlı hikâyesi, 2006 yılında Miyzamsuwaq (Günlük Güneşlik) adlı hikâye kitabı, 2008 yılında Süzgeniñ Soñğı Künderi (Süzge’nin Son Günleri) adlı hikâyet ve hikâye kitabı, 2009 yılında Bir Mahabbat Bayanı (Bir Aşk Hikâyesi) adlı kitabı yayımlandı.

Ş. Beysenova, Kazakistan Cumhuriyeti Yüksek Meclisi Ödülü, Uluslararası Alaş Ödülü ve Kazakistan Emektar Kişisi Ödülü sahibidir.

¹ Şarbanuw Beysenova, *Toyğa Kelgen Kelişek: Añımeler*, Jalın Baspası, Almatı, 1980, s. 95-104.

² Avıl (Kaz. avıl): Keçe çadırlardan oluşan Kazak obası. Yeni Kazakçada köy anlamında da kullanılır. (Çev.)

³ Koyuntaş (Kaz. qoytas): Sapkın kaya. Buz devrinden kalma, dağlardan kopmuş büyük yuvarlak taş. Rusçada valun denir. (Çev.)

yuntaşlara çıkardı. Buraya uğramadan giden pek az olurdu. Bu “ıhmış develeri” bütün balalar severdi. Bunun başka bir sebebi daha vardı.

Güneşin kızdırdığı sımsıcak taşlara çarçabuk tırmanırlardı. Sonra ellerini gözlerine siper ederek kuzeydoğuya bakarlardı. O yanda uzaktan şehir görünürdü ince bir pusarık içinde. İlk göze çarpan ise şehir değil öbek öbek kara konur dumanlar çıkaran uzun uzun borular olurdu. O boruları takip ederek gözlerini azıcık aşağı indirdiklerinde gökçül bir pusarığa sarınmış şehir beliriverirdi. Bütün balalar şehri gördük diye işte buna delice sevinirlerdi. Bu koyuntaşlar balalarla şehri birbirine bağlayan olağanüstü bir “kudret” idi. Tabanlarını sıcak taşaya dayayıp çenelerini dizlerine koyarak otururlardı. Şehre giden çocukları gördüklerini, bazen de işittiklerini görmüş gibi birbirleriyle yarışmasına anlatırlardı. Murat onları sessizce dinlerdi. Aslında o da muhabbete katılabilirdi. Şehre o da gitmişti neticede. Gelgelelim çilek mevsiminin bitişine üzülyordu.

Balanın bugün yemiş toplamaya gitmeyişinin de sebebi vardı. Burada öğleüstü posta dağıtılyordu. Bunu bala iyi biliyordu. Mektup bekliyordu. Başını kaldırıp yüzünü cama dayayarak dışarı göz attı. Güneş Konırşokı’ya dayanmış yükseliyordu. Dünya kırmızımsı bir hâl almıştı. Sabahleyin gün doğarken bozkır neden kızıla bürünürdü?

İki tepenin arasındaki koyaktan yukarı bir nahır yükseliyor. Nahırdan geri kalan sığırlarını kovalayarak koşturan çoluk çocuğun karaltısı görünüyor. Buz kemmiş yalın ayaklarını sallayarak Murat da nahıra nice kez sığır katmıştı. Bunu düşününce gevşemiş bedeni irkiliverdi.

Bugün anası koşmuştu sığırları. Oyuna ve toplantıya gittiği akşamların ertesinde zor uyanıyordu. Öyle günlerde uyanır uyanmaz Murat’ı da uyandırıyor ve:

“Cancağızım, kalkiver hadi. Hadi bakalım, benden hızlısın, bir koşu sığırı nahıra koşup gelsen ne olur?” derdi. Murat kalkıp da giyininceye kadar derhâl elini yüzünü yıkar ve gidip sığırın yamacına otururdu. Sütünü de sonuna kadar sağlamadan elinde çubuğuyla hazır bekleyen Murat’a kovdururdu.

“Seğirt, sığirtmaca gösterdikten sonra önüne katver.” deyip peşinden gelerek tekrar tekrar tembihlerdi. Murat ise “Onu ben de biliyorum!” diyerek bundan pek hoşlanmazdı. Kızıl sığırı davulgu çubuğuyla sırtına vura vura at gibi koştururdu. “Benim ne suçum var, uyuyakalan kendiniz değil misiniz?” dercesine dönüp geri baktıktan sonra zavallı koca sığır sığır, yay gibi boynuzlarını sallaya sallaya nahırın arkasından hantal hantal seğirtirdi.

Dış kapı gıcırdadı, gelenin anası olduğunu ayak sesinden anladı. Murat yorganın altına girip uyuyormuş gibi yattı. Yalvara yakara uyandırılmak hoşuna gidiyordu. Anası tık tık basarak yanına yaklaştı. Yorganı açıp oğlunu boynundan öptü. Bugün keyfi yerinde gibiydi. Murat’ın anası tuhaftı. Bazen şen şakrak oluyordu. O vakit güler yüzlü ve şakacıydı. Murat’ı da alabildiğine şımartıyordu. Bazen de her şeyden umudunu kesmiş gibi somurtuk ve aldırılmaz oluyordu. Murat’ın nefret ettiği de bu hâliydi. Anasının durumunu görünce onun da bütün neşesi kaçıyordu. Çevresine melul melul bakıyordu. Fazladan bir söz söylemeye korkuyordu. Konuşmak için üçüncü bir kişi arıyordu. Evde yalnız ikisinin olması ne kadar kötüydü!

Bugün neşeli olduğunu anlayınca yeni uyanmış gibi gerinip anasının boynuna sarıldı. Anası keyifli anlardaki âdetince temiz sesiyle odayı çınlatarak güldü ve onu yatakta öteye beriye yuvarlayarak gıdıklamaya başladı. Onun da sevdiği anasının bu doğaçlama mutlu ve güler yüzlü hâliydi. Dolayısıyla böyle nazlanarak akşama kadar oynayabilirdi. Ancak onun için vakit nerede! Tahmin ettiği gibi anası onu biraz şımarttıktan sonra kahvaltı hazırlamaya gitti. Murat'ın keyfi yerine gelmişti. Deminki sebepsiz endişenin yerini şimdi de sebepsiz bir sevinç almıştı. Sonra sırtüstü yatar vaziyette parmağını dudağına değdirerek içinden saymaya başladı. Bir iki ... üç ... dört ... dokuz ... on ... hım. On gün sonra gönderirim demişti, gelecek vakit oldu.

Aceyle kalkıp giyinmeye başladı. Bir iki kez gerindikten sonra dışarı çıktı. Anası semaver yakıyordu. Başını kaldırıp gülerken oğluna baktı. Gözlerini semaver üflerken duman yakmış olmalıydı, biraz yaşarmıştı. Fakat şefkatle gülümsüyordu. Murat ahırın arkasından dolaşarak gitti. Avıla alt yandan giren ana yola ümitle bir göz attı. Resminin bugün geleceğine dair bir his vardı içinde.

Evin yanından akan derenin kıyısına gelip oturdu. Küçük çakıl taşları toplayıp birer birer atmaya başladı. Yakın mesafeden suya düşen taş şolp edip çevreye damlalar sıçratıyordu. Oğlanın eline ayağına da su geliyordu. Su değdikçe gıdıklanıyordu.

Murat bu yıl okula başlayacak. Dersler başlamadan biraz gezip dolaşsın da kendisine gelsin diyerek anası onu şehirde okuyan bacısının yanına yolladı. Bir akrabasının yanına katıp göndermişti, Gülcan da karşılamıştı. O da anası gibi güleç ve

çocukları seven bir kızdı. Yanından ayrılmayarak Murat'a şehrin pek çok yerini gezdirdi. İlgisini çekeceğini düşündüğü her yere götürdü onu. Dönerken de okulda giyersin diyerek okul forması, ak gömlek ve boz bere satın aldı. Bunları giydirip resmini çekti. Arkasından göndermeye söz verdi. Yaklaşık on gün sonra olur, demişti. Vakti gelmişti artık.

“Huuu, Murat!” Anası kendisini çağırıyordu. Elini yüzünü yıkayıp evin yolunu tuttu.

Murat içeri girdiğinde her zamanki gibi sofraya yayılmıştı, semaver kendine ayrılmış yerde fokurdayıp duruyordu. Anası sıcak yemek de hazırlamıştı. Murat'ın yemeğe iştahı yoktu.

“Cancağızım, bugün seni ninene bıraksam mı diyorum. Çünkü otağa yani biçincilerin⁴ yanına gideceğim. Geç mi gelirim, erken mi gelirim, belli olmaz. Seni neden bu sıcak havada yorarak bozkıra sürükleyeyim. Ninenin yanında durursun. Canın da sıkılmıştır, balalarla oynarsın.

Anası son günlerde onu da işe götürüyordu. Kütüphaneci idi. Eli boşalınca masal ve hikâye okuyordu. Bu yıl okula başlayacağı için parmakları alışsın diye resim de yapıyordu. Söylenmesi zor sesleri tekrarlatıyordu. Kısa şiirler ezberletiyordu. Hülâsa gün boyu bir meşgale buluyordu. Kızıl kumaşla kaplanmış raflar üstüne büyüklü küçüklü pek çok kitabın dizildiği, bıyıklı bıyksız birçok kel başlı kişinin resminin asılı olduğu bu küçücük odayı Murat da çok seviyordu. Lakin bugün evde kalacağına üzülmedi. Ninesinin evine de gitmek istemedi.

⁴ Biçinci (Kaz. pişenşi) ot biçici demektir. (Çev.)

“Anne, uf, ben oraya gitmeyeyim ne olur. Ninem buraya gelsin.” dedi her nazlandığında yaptığı gibi kaşlarını çatarak. Bugün anasının keyfinin yerinde olması sayesinde böyle bir şeye cesaret etmişti. Anası sinirli olsa her şey başkaca olurdu. Bu sefer sakince:

“Yahu Murat, yaşlı insanı buraya sürükleyeceğine... Hem orada sen de biliyorsun ki ninenin sorumluluğunda beş altı çocuk var. Hepsini toplayıp nasıl gelsin?” Birazcık düşündükten sonra devam etti. “Ha, Katıyra’nın hastalanıp işe gitmediğini söylemişti. Gelebilirse gelir herhâlde. Bir söyleyeyim. Fakat sen de sözünü dinle, odununu suyunu getir. Çok yorma nineni.”

Murat başını sallayarak razı olduğunu belirtti. Anası çabucak hazırlandı ve Murat’ı öpüp dışarı yöneldi. Kapıya varır varmaz geri dönüp:

“Gülcan’dan mektup gelirse sakin yırtma.” diye sıkı sıkı tembihledi. Neden yırttı, kendisi de Gülcan’ın mektubunu bekliyordu. Yukarı avıla da o yüzden gitmemiş değil miydi zaten? Yukarı avıl dedikleri anasının ağabeyinin, yengesinin, anasının yaşadığı, on kadar haneden oluşan, avılın biraz uzakta kalan bölümüydü. Avılın eski sakinleri yaşadığı için olsa gerek sonradan yukarı avıl denir olmuştu. Yukarı avıla gitmek olağan zamanlarda toya gitmek gibiydi. On kadar evden yirmi otuz oyun bala-sı çıkıyordu. Şimdi oynasındı bakalım! Bugünkü gibi, evet tam da bugünkü gibi şehirden resminin geleceği bir gün için ufak bir oyundan fedakârlık edilebilir diye düşündü Murat.

Çok geçmeden büyük torununu yanına alıp ninesi de geldi. Lakin Murat, Serik’e resim hakkında hiçbir şey söylemedi. Gelgelelim bir şeyden ötürü için için horozlanıp hava attığı her hareketinden anlaşılıyordu.

“Aman aman, benim kara balam büyümüş de mektebe gidecek yaşa gelmiş! Boyuna bosuna kurban olayım senin! Söyle bakalım, nasıl okuyacaksın mektepte?” Ninesi sürekli şefkat dolu sözler söylüyor Murat’a. Onun böbürlene böbürlene dolaşmasını okula başlamasına bağlamış olmalıydı.

“Pöf, bizim Murat şehre gidip geldikten sonra iyice kabarıp olmuş!” diyerek Serik de peşini bırakmadı. Serik, Murat’tan üç dört yaş büyüktü.

Onlar ne derlerse desinler Murat sevincini içinde yaşıyordu. Ağzına şeker atmış da emiyormuş gibi hayal âlemine dalmış, esrik bir ruh hâli yaşıyordu.

Postacı postaları öğleye değin dağıttı. Posta kutusuna bittabi ilk ulaşan Murat oldu. İlçe gazetesinin içinden gökçe zarfı çekip aldı ve biraz bakıp durduktan sonra ninesine doğru seğirtti. “Nine, mektup geldi, mektup!” Ninesi mektubu aldı, biraz evirip çevirip baktıktan sonra:

“Ben bunun dilini bilmiyorum ki...” dedi hâlimden mahcubiyet duyuyormuş gibi. “Ay Serik, oku bakalım şunu, kimin mektubu imiş...”

“Gülcan ablamdan gelmiş, nine.”

Serik hiç acele etmeden okumaya başladı. Ağzına umutla bakarken onun her sözü uzatarak, bazılarını da heceleyerek okuması Murat'ı enikonu çileden çıkarıyordu. Serik'in hiç acelesi yoktu. Mahsus uzata uzata okuyor gibiydi. Nihayet mektubun ortasına gelmişti sanki.

“Anne, Murat'ın resmi çıkmamış. Birinci sınıfa başlarken hatıra olsun diyerek çektirmiştim. Çıksa çok iyi olurdu lakin daha nice resimler çektirir...”

Tek bir “Çıkmamış...” sözcüğü Murat'ın deminki olağanüstü hayal dünyasını altüst etti. Nasıl olur? Geçende Serik'in babasıyla çekildiği resim arkalarından gelmişti ya. Onunki neden çıkmamıştı? Serik de okumayı bırakıp:

“Senin resmin çıkmamış.” diyerek sanki kendisi duymamış gibi bir kez daha tekrarlardı.

“Ben işitmiyor muyum sanki? Neden tekrarlıyor? İnadına yapıyor besbelli. Zarfın içinden resim çıkıverseydi nasıl da övünürdüm Serik'e karşı. Şimdi nasıl da çıkmamış diye çığırarak alay ediyor baksana. Artık avılın bütün bala-larına yayar. Neden, neden çıkmadı acaba?” Şaşıp kalan Murat, mektubun sonuna değin okunmasını beklemeden usulca sıvışıp dışarı çıktı.

Derenin kıyısından dağa doğru yürüdü. Başını yerden kaldırmadan yürüyordu, gözü hiçbir şey görmüyordu. Görse de ayırt edecek derman yoktu. Ayağına denk gelen taşları var gücüyle tepikleyerek geçiyordu. Dermanı bitip de ayakları iyice yorulduğu zaman bir öbek kum kamışının dibine oturuverdi.

Bütün uzviyetine yalnızca bir tutku hâkimdi artık, bir an önce büyümek istiyordu. O vakit birçok şeyden, özellikle büyüklerin onu görünce ağızlarını eğip cıklayarak bu şu kadının çocuğu değil mi, kocaman çocuk olmuş baksana sözlerinden, çocukların ise baban yok alaylarından kurtulurdu belki. En sonunda bugün resminin gelmeşişinde de aklının ermediği gizemler bulunabileceği ihtimalini dahi düşünmeden edemedi. Ne olursa olsun tezrek büyüüp delikanlı olmalıydı...

Eğilip dereye baktı, kalkan kulaklı kara bir bala ağzını burnunu eğerek kendisiyle alay ediyordu sanki. İyice maneviyatı bozuldu ve oturduğu yere kıvrılıverdi. Uyuyakaldığı yerde akşamüstü ninesi güç bela buldu kendisini.

* * *

Balanın henüz bulanmamış duru bulak gibi açık gönlü bu dünyada düşündüğü her şeyin oluvermeyeceğini, bazı umutlar gerçekleşse bile bazı umutların aldatıcı ılgım misali boşa çıkacağını, başarılar yanında başarısızlıklar da bulunduğunu anlamlıyordu.

Şehirde yirmi yıldan beri bu meslekle uğraşan fotoğrafçının arkadaşlarıyla dünkü futbol karşılaşmasını tartışırken elindeki hazır filmi yaktığını ve “Hay bok!” deyip hiçbir üzüntü duymadan çöpe atıverdiğini çocuk nereden bilecekti!

Fotoğrafçı için her gün yanan ve ardından yeniden çekilen binlerce resimden biri idi bu.

| HASAN KEKLİKCİ

Merve'nin Altınları

*“Dünyanın en uzun hüznü yaşıyor
Yorgun ve yenilmiş insanlığımızın üstüne.”
Erdem Bayazıt*

Emre'nin babasıyla, Merve'nin babası Celal Abi tanıştırmıştı bizi. El sıkışırken de tekrar isimlerimizi söylemiştik. Mersinliyimş. Tarsus'tan. Fatih. Ana yol kenarındaymış köyleri. Oralara yolumuz düşerse mutlaka uğramamızı, uğramadan geçmememizi döne döne tembihlemiştir. Hatta yolumuz düşmeden de hususi olarak arabalara doluşup gelmemizi istemiştir, Emre'nin babası. Yazın biraz sıcak olurmuş ama insanı rahatsız etmezmiş o sıcak. Tarsus'un sıcak! Bilmem mi? Geçen Pazar günü olmuştu bu anlattıklarım. Merve ve Emre'nin nişanında. Nuran Abla nişan için uzun uzun hazırlık yapmıştı. Düşünsenize, nişan yapacağız diye evdeki her şeyi değiştirmiş, yenilemişti. Bu, bu gidişle düğünde de evi değiştirir, demişlerdi. Gülmüştük. Allah var çok güzel süslemişti evi; yerlerden tavana kadar çiçekler, kurdeleler ve çeşit çeşit süs malzemeleriyle donatmıştı. Emre ve bizim Merve'nin elbiseleri de çok güzel olmuştu. En çok konuşmaları, hareketleri hoşuma gitmişti nişanımı yaptığımız çiftin. Öyle sokak takımı kılıklı kızlar, sosyal medyada tanışmış oğlanlar gibi toplum içinde birbirlerine hayatım, aşkım diyerek sağı solu rahatsız etmemişlerdi. Yok, yok çok güzel bir çift olmuştu bizim Merve ile Fatih Abi'nin Emre'si...

Mehmet Emin “İsrafil aleyhisselam -hâşâ-dayanamayıp bakalım ne çıkacak diye Sur'a üflemiş olabilir.” demiştir. O kıyamet denemesinden sonra her şey yok oldu. Mürşide telefonda ağlamaktan olayı zor anlattı. Koştuk ama on

beş dakikalık yol iki saatten fazla sürdü. Fakat gitmek istediğimiz yere araçla girmek imkânsız. İlk bulduğumuz yere arabayı park ettik. Yağmur altında neredeyse koşar adımlarla yürüyoruz. Her yer korku filmi sahnesi gibi; toprak yığını hâline gelmiş yedi sekiz katlı binalar, yeri göğü inleten ağlamalar, çırpınışlar.

Merve'ymiş o. Evet evet Merve'ymiş. Mürşide'nin, “Teyze, Merve'yi götürüyorlar!” demesiyle Nalan'ın “Merve!” diye çıldırdığını gören gençler “Hayır” dediler, “Bu Merve değil.” Nalan, bir battaniyenin arasında iki gencin taşıdığı, yeğenine benzettiği cesetten kızları Hazal ve Sevde Aslı'nın yardımıyla uzaklaştı... “Yok, o Merve değildi ihtiyar biriydi.” dedi duyulur, duyulmaz bir sesle. Zaten duyulur bir sesle de dese ancak o kadar duyulurdu sesi. Ben sesinden ziyade başörtüsünün altından saçlarını aradım. O çıldırmada tüm saçı bembeyaz oldu zannettim. Bir taraftan yedi nokta yedi şiddetindeki depremin artçı sarsıntıları devam ediyor. Diğer taraftan; alt katları, iyi bir usta elinden çıkma kerpiç duvar gibi üst üste binmiş, yukarıda üç beş katı yarım yamalak ayakta duran binaların sağından solundan dökülen parçaların sesleri, ambulans, cenaze arabası ve kulakları tırmalayan kornalar. Öyle bir felaket ki, Türkçedeki beş yüz yetmiş bin kelime arasında bu felaketi tarif edebilecek bir kelime bulamıyorum. Kim bilir belki bizden sonra gelenler bu felaket için yeni bir kelime bulurlar.

Bizim aile ancak öğleye doğru Gülbike Apartmanı'nın güneybatı cephesinde, Celal Abigilin dairesinin bulunduğu tarafta toplanabildik. En son Emre ile Meryem geldi. Adana'dan geliyor onlar. Orada çalışıyorlar. Emre'yle Meryem'in gelmesi her şeyi yeniden altüst etti. Emre'ye; ilk sarsıntının Merve'yi birinci kattan dışarı fırlattığını, vücudunda yaralar olduğunu, onu yerde görenlerin bir müddet kalp masajı yaptıklarını ama kurtarılamadığını ve şu anda hastanenin morgunda olduğunu anlattık. Emre ağladı... Emre, orada bulunan herkese tek tek sarıldı. Sarıldığı kız-oğlan, kadın-erkek herkesin omuzlarında hiç çekinmeden doya doya ağladı. Sonra omuzlarında kocaman bir dağ ölüsü taşıyormuş gibi zar zor, gecedeki beri bir saniye durmayan yağmurun cıbalığını çıkarttığı bir beton parçasının üzerine oturdu. Yine ağladı, Emre. Sanki ağlamayı ilk defa keşfetmiş, çok hoşuna gitmiş ve ağladıkça ağlayası geliyormuş gibi kendisini sıkmadan, nasıl ağlayacağını düşünmeden, hıçkırıklarını yutmadan ağladı, sere serpe, rahat rahat ağladı. Mürşide ve Meryem de ağladı; kardeşlerinin öldüğüne, annelerinin, babalarının enkaz altında kaldığına. Merve, Meryem'in ikiz kardeşiydi. Ağlamak en çok onun hakkı olmalıydı. Celal Abi ve Nuran Abla her anne baba gibi bütün çocuklarını severdi ama Mehmet Emin sanki bir adım önde miydi ya da bana mı öyle gelirdi? İstanbul'da çalışıyor. Akşama, olmadı geceye ancak yetişir.

İki kişiyi, iki kulpundan tuttıkları bir çorba kazanı ile yanımda gördüğüm anda daldığım düşüncelerden sıyrıldım. Aslında bir şey düşündüğüm yok, geçirdiğimiz son bir haftaya takılıp kalmışım, o kadar. Şu, paslanmaz sacdan yapılmış, hangi daireden yere düştüğü belirsiz tarhana fiçisinin içinde yanan ateşin başında oturan kimsenin de bir şey düşündüğü yok. "Hayır, düşünmüyordum; hatırlamak demek düşünmek demek değildir." diye bir cümle gör-

müştüm Cengiz Dağcı'nın bir kitabında. Hangi kitabı olduğunu hatırlamıyorum. Mehmet Emin geleli bir hafta oldu. Merve'yi toprağa vereli beş gün. İyi ki de gelmiş Mehmet Emin. Morglarda cenazeler karışmış. Mehmet Emin'le Meryem yüzden fazla cesede bakmış Merve'yi bulabilmek için. İyi ki gelmiş Mehmet Emin. Son gece kardeşini arabasında misafir etti. Arka koltuğunda yattı. Nuran Abla göçük altında olmasaydı, kızını, Merve'sini koynunda yatırırdı, toprağa verilmeden önceki son gecesinde. Hasan Anıl ateşe iki odun, daha doğrusu ne olduğu belirsiz iki ahşap attı. Çıkan alevle birlikte çirkin bir boya kokusu yayıldı etrafa. Az sonra da o çirkin koku, enkazlardan dağılan daha çirkin kokulara karışıp kayboldu. Günlerdir yardımsever milletimizin gönderdiği odunların yanında, enkazlardan bulduğumuz yanacak her şeyi yakarak ısıtıyoruz. O kadar pahalı vitrin, çeşit çeşit dolap, oturma odalarının, salonların o kadar güzel koltuk takımlarının parçalarını ateşlere veriyoruz. Salon, koltuk deyip geçmemek lazım. O salonlar, o koltuk takımları ki ne nişanlar bozmuş, ne evlilikleri sonlandırmıştır. Ne kalpler kırılmıştır, ev ahalisinin bile rahat rahat gidip oturmadığı o salon takımları için. O salonlar ki nice insanlara tapınak, niceleri de o tapınaklara şövalye olmuştur. Hatırlamak demek düşünmek demek değildir, şu önümüzdeki ateşte yanan parçalar bana Hazreti Ömer'in helvasını hatırlattı. "Helvayı yapardık, ona tapardık. Sonra acıkınca yedik." Bin beş yüz yıl sonra geldiğimiz nokta! Nokta... Bir anda tüm makineler motorlarını durdurdu. Jeneratörler kapatıldı. Işıklar söndü. Herkes sustu. Zifiri karanlığın karnında bir ses yankılandı. "Sesimi duyan var mı?" Bir daha. Bir daha. Sesini duyan olmadı... Jeneratörler açıldı, motorlar gürüldedi. Bana uzatılan çorba bardağını alırken, çorbayı uzatan ele bile isteye dokundum. Milyonlarca güzel insanın kalbinin attığı bir el. Daha çorba bardağını avuçlamadan içim ısındı. Son bir haftadır büyük küçük, baba

çocuk herkese istediği zaman istediği kadar ağlamak serbest. Çorba içerken bile. Oturduğum tahtanın üstünde vücudumu komple kapatan, üzerinde AFAD yazılı battaniyenin altından telefonumu koyduğum cebimi buldum. Saat gecenin üç buçuğu. Şu saatte evlerinde sıcak yataklarında mışıl mışıl uyuması gereken, hangi şehirden geldiğini bilmediğimiz insanlar çorba dağıtıyor. Başında beklediğimiz enkazda gecenin saat üç buçuğunda dört tane iş makinesi çalışıyor. Millet yanımızda, devlet önümüzde...

Bugün sekizinci gün. Elbistan depreminin üzerinden yedi buçuk gün geçti. Bir fırtına çıkmış gibi ağaçların dalları sağa sola savrulmuştu. Bulduğumuz yerde ağaç gövdelerine sarılarak ayakta durabilmiştik. Bugün sekizinci gün. Sabahın erken saatleri. Gönülsüz bir güneş bulutların arasında yükselmeye çalışıyor. Ne bulutlar güneşi kapatmak için ne de güneş bulutlardan kurtulmak için çaba harcamıyor. Öylesine. Kadere kısmet. Hangisine ne gelirse. Ama aşağısı öyle değil. Üzerimizden bir helikopter geçiyor, ben geçen helikoptere bakıyorum. Hemen yukarıdan Nahırönü'nün üzerinden de bir helikopter geçiyor; ona da bakıyorum. Kafamı şehrin üstüne doğru çevirip helikopter arıyorum: Bakmak için. Gözlerim kuş sürülerine takılıyor. Yağmura, kara, fırtınaya aldırış etmeden günlerdir havalanıp, havalanıp iniyorlar. Şimdi yine uçuyorlar. Enkazlarda can veren ablalar, abiler geliyor aklıma ve çocuklar; kuşlar için balkonlarına yem bırakan ablalar, abiler, çocuklar. Bir helikopter uçuyor, arkasında bir sürü kuş. O demir yığını makineyi şefkatli bir nineye benzetiyorum. Kuşları öksüz çocuklara...

İş makinesinin kovasından dökülen eşyaların arasında buldum bu kitabı. Cennet mekân Erdem Bayazıt'ın şiiirler adlı kitabı. Celal Abi'nin kitapları arasındaydı. Onun da soyadı Bayazıt'tı. Her iki ailenin de Bayazıtogulları'ndan geldiğini, birbirlerine uzaktan akraba olduğunu söylerdi

Celal Abi. Kitabı bulandığı tozdan temizledikten sonra çevirdiğim ilk sayfada, "*Hiçbir sır kalmamış ardında hiçbir duvarın/Nereye gitti diyorum benim elbisesim nerede/Şehir soyunmuş diyor biri/Şehrin elbisesini çalmışlar.*" diyor şair. Şehir soyunmuş, diyen benim ey şair! Ben gördüm şehri, elbisesini çalmışlar, çınlıçplak işte önümüzde dümdüz yatıyor. Buradan bakınca kale görünüyor, Malik Ejder Türbesi görünüyor. Önümüze dökülen her kovanın ardından hayallerimizden uzaklaşıyoruz. Umutlarımız azalıyor. Mürşide'nin minik kızı İpek'in oyuncak bebeği çıktı bir kovadan, kafası kopmuş olarak. İpek çok ağladı. Sonra bir asker geldi. O da ne! İpek'e bir bebek hediye etti. İpek yeni bebeğini çok sevdi. Akşam karanlığı henüz çökmemişti çıplak şehrin üstüne. Enkazda arama yapan askerlerden biri elinde kırmızı bir kese olduğu hâlde yanımıza geldi. Kesenin bizim beklediğimiz enkazdan çıktığını, bizimle ilgisi olup olmadığını sordu. Mürşide kesenin annesine ait olduğunu, içinde Merve'nin altınları olduğunu söyledi. Cep telefonunu çıkartıp, geçen hafta çekilen nişan fotoğraflarını gösterdi. Merve'nin kolunda, gerdanında altınları gören asker keseyi Mürşide'nin avcuna bıraktı. Acele işi olan birini taklit edermiş gibi başı yerde yanımızdan uzaklaştı. Mürşide, elindeki keseye aşağılayıcı bir gözle baktıktan sonra, "Biz bunu depremin ilk günü görmüştük, ben elime aldım sonra aldığım yere geri bıraktım, annem, babam gitmiş, kardeşim gitmiş!.." dedi.

Birkaç yıldır bayramda kurbanlarımızı Elmalar köyünde kestiriyoruz. İş bitince kesilmiş kurbanlarımızı alıp evlerimize dönüyoruz. Böyle ailecek, kalabalık bir şekilde gidiyoruz her defasında. Tıpkı buraya geldiğimiz gibi. Merve'den sonra iki kurban daha vermişiz Gülbike apartmanına. Tek biz değil tabii, burada bekleyen herkes vermiş. Kurbanını alan yola düşüyor. "*Ölüm aslında pahalı bir şeydi. Fakat bazen ucuzlar, herkesin olurdu.*" diyor, A. Tanpınar. Bugün ölüm bedava...

Stepne Kraliçe

Yarım cumartesiler yıllardan beri en verimli zamanlarım olmuştur. Neden mi yarım cumartesi? Artık çocukların da büyümesiyle hafta sonları erkenden kalkıp güzel bir kahvaltıyla güne başlamak mümkün olmuyor. Yıllardan beri haftanın her günü oldum olası erken uyanırım. Evdekiler uyanmadan vakti değerlendirmeli. Haftalar öncesinden gelen edebiyat dergileri ve sipariş edildiği günden beri beni madem okumayacaksın, niye aldın der gibi gözlerini üzerime dikmiş bir kitabı alırım, okuyabildiğim kadar okurum, dergilerden bir dosyayı bitireyim diye çabalarım. Hafta içi yoğun mesai bunaltıyor insanı. Ne çok istiyorum, istediğim zaman telefonu kapatmayı, uyuz olduğum herkesin bana ulaşmamasını, neler de neler... Hafta sonu kimse, özellikle patron aramasın istiyorum. Aradığınız aciz kula geçici bir süre ulaşılamiyor, en iyisi siz tekrar tekrar aramayın, kayıtlı anonsunu dinletmek istiyorum herkese. Başiboş dolaşmak, acıkmak, susamak, yorulmak, bir söğüt ağacının altında uyumak, yol kenarlarında yabani meyvelerden koparmak istiyorum. Cami çeşmelerine ağzımı dayayıp lıkr lıkr su içmek de istiyorum. Malumunuz modern çağda caddelere sokaklara çeşme yapılmadığı için ya marketteki şişe suyuyla ya da cami çeşmelerinden gideriyorsunuz susuzluğunuzu. Yani velhasılıkelam insan bazı vakitler, sahipsiz itlerin özgürlüğü-

ne imrenmiyor değil. Fransız Liberte terminolojisine bir reddiye yazmak istiyorum. Adı da “Sahipsiz İt Özgürlüğü” Patronlar, müdürler tatilde rahat bıraksın insanları. Fabrika dışında bolca zaman geçirdiği Uludağ’daki ahşap evinde (kendisi özellikle ‘bungalov ev’ denmesini istiyor) kışın şöminenin başında yazın da bahçedeki oturma yerinde (kendisi özellikle kamelya denmesini istiyor) tatsız bitki çayını yudumlarken telefonu eline alıp “ Atıf Bey, hafta içi İtalya’ya yollayacağımız sevkiyat için bütün hazırlıklar tamam değil mi? diye başlayan ve arkası gelmeyen cevabı tamam olan sorularla örülü çağrılara muhatap olmak istemiyorum. İtalya başbakanıyla bizzat görüştüm, ticaret bakanına elektronik posta yazdım hatta sevkiyatın meşruiyeti için Vatikan’dan onay aldım. Her şey tamam diyerek ihracat şefi Atıf’la çalışıyorsanız şöminenin başında meşe odunu ateşinin kıvılcığında meymenetsiz bitki çayınızı höpürdete höpürdete içebilirsiniz, diye sükûnete davet etmek istiyorum onu.

Boş verin patronu şimdi. Ben yarım cumartesilerime trende okuyacağım bir kitap, dergi; geriye kalan zamanda da birkaç eş dost, çay simit muhabbeti, kaçırırsam üzüleceğim bir konferans, konser, sinema filmi sığdırmak isterim. Mümkün olur mu bunlar? Her zaman olmaz elbette.

Yarım cumartesiye Heykel’de Ahmet’in ofisine uğramakla başladım. Adam, kriminal psikolog. Zavallının ömrü klinik psikologla kriminal psikoloğun farkını el âleme anlatmakla geçti. Dış ticaret danışmanlığı da yapıyor Ahmet. Ara sıra uğrayıp iş tüyoları alıyorum ondan. Küçük ve düzenli ofisinde yarış arabası tasarımlı ikili koltuğa bırakıverdim kendimi. Ahmet’in vaktinin çoğu yurt dışında geçiyor. Makkiyato, latte, espresso ne istersin, demesin mi gülümseyerek. Pekmez şerbeti diyecektim ki tam. Göz göze geldik ve gülümsedik. Önceden alt kattaki çay ocağından söylüyordu siparişleri. Şimdi ofise bir çay bir de kahve makinası almış. Aşağıdaki çaycı müşteri varken zırt pırt içeri girip “ çayım taze, kahvem var, bitki çayı deniyorum” falan diyormuş. Usandırmış herif anlaşılın bizimkini. Canım sıkıldı bir süre sonra, çareyi bu makinayı almakla buldum, dedi. Sade Türk kahvesi dedim. Makinada yapılan Türk kahvesi nasıl olursa öyle içecektim artık. Sadrazam torunu elbette Türk kahvesini sade içer, dedi. Bir asilzade tutuşuyla başladığım kahve içme seremonim, içme süremin aşırı kısalığı fiyaskoyla sonuçlandı. Müsaade isteyip çıkarken ekselansları programlarına devam edebilir, dedi. Ofis merdivenlerinden aşağı tahtirevanımla değil çocuk parklarının kapalı kaydıraklarını andıran loş ışıklı merdivenlerinden indim.

Fidan Pasajı’na gidip talebelere burs ve barınma desteği veren küçük ölçekli bir vakfın istişare toplantısına katılacağım. Hızlıca yürüyorum.

Yol üstündeki meydana bir çeşme ve etrafında da orta boylu bir çınar ağacı var. Daha önce buradan geçerken ağaçtaki kuşların bol kükürtlü talih sıvısını siyah tişörtüme nişanlamasını asla unutmadım. Bugün üzerimde başka bir siyah tişörtüm var ve aynı şeyi yaşamamak için büyük bir titizlikle adımlarımı atıyorum. Etrafta otobüsten bozma Kızılay kan verme aracı, emekli zammını protesto eden herhangi bir ilçenin herhangi bir emekliler derneği üyeleri, ezberlediği spot birkaç cümleyle yanınızda bitiveren anketçi kızlar var. Nihayet yetişiyorum büyük istişare toplantısına. Büyük derken hayırlı iş neticede. Pasajın giriş katında vakfın yeri. Küçücük bir dükkân. Üç beş tane plastik sandalye var dükkânın önünde. Sandalyelerin yanında bir sehpa parçalanmış bir ekmek ve yanından dilimlenmiş tahin helvası. Dükkânın içerisi eski kitap ve kolilerle dolu. Dedim ya küçük ölçekli bir talebe yardım vakfı. Öğrendiğimize göre yetmişli yıllarda otel olarak kullanılıyormuş burası. Sonrasında küçük dükkânlara, tespih, yüzük, saat tamircilerine ve terzilere bırakmış yerini. Kimler kaldı acep buralarda, şehirden ve dışardan kaç kişinin yazılmamış hikâyesi var? Vakfın resmî işlerini takip eden Berat Hoca karşılıyor beni. Yanında etine dolgun, kalın çizgili bir gömlekle rahat keten pantolon giymiş kırk beş elli yaşlarında bir adam var. Tanışıyoruz adamla dekoratif taş ustasıym, diyor. Özgür. İş yeri yokmuş, sipariş alıp ekibiyle götürü usulü çalışıyormuş. Anadolu’nun dört

bir yanından gelen yaptığımız projelerde kullanacağımız kaba taşları bir keski ve çekiçle şekillendirip onlara yüz verip kaplamalar, duvarlar, havuzlar yapıyoruz, dedi. İnsan gibi dedi. Yani terbiye edilen, şekli, yüzü değişen insan gibi. Bir el, bir yol olması gerekiyor insan için. Kaba taşlar, yollarda alt malzeme olarak kullanılıyor, dedi. El değmeli insana. Taş gibi şekillenmeli. Kalbi yumuşamalı. Yurdunu bulmalı. Heba olmamalı.

Özgür, Doğu Karadeniz'den. İşini yaptığı bir adam Bursa'da bir şeyhten bahsetmiş. Git onu bul. Mutlaka bul. Senin benim gibi bir adam şeyh, demiş. Sokaktaki insanlardan biri gibi dolaşır. Ancak hususi sohbetlerinde tanıyabilirsin onu, demiş. Özgür, bir şeyh sevdasıyla uzak bir ilçeden gelmiş, Berat Hoca'nın şeyhle tanışıklığını duyduğundan gelmiş bulmuş burayı. Salık vermişler ki Berat Hoca'yı bulursan o seni şeyhe götürür. İşini gücünü bırakmış gelmiş adam, sadece şeyhi görmeye odaklanmış. Sandalyede oturarak namaz kılan biri gibi elleri önünde bağlı vaziyette duruyor. Bir ara kayboluyor Özgür. Berat Hoca'yla göz göze geliyoruz. Geliyor diyor farklı farklı yerlerden değişik değişik adamlar. Zengini, amiri, fakiri, garibi geliyor zaman zaman. Polisi istihbaratçısı da geliyor. Zamanla anlıyoruz farklı niyetlerle geldiğini. Ancak çoğunda fark ettiğim şu: hepsi geldiğindeki adamlar değil. Suların durulması gibi, taşların yumuşaması gibi bir şey oluyor onlara. Buyurun diyor Berat Hoca. Helva

koyup ekmeğin arasına iştahla yiyoruz, Özgür'e de bir helva dürümü yapıyoruz. Helva ağzımızda tatlı bir yolculuğa çıkıp yumuşuyor. Taş gibi. İnsan gibi. Taş, zayı oluyor işlenmezse. İnsan da helak olabilir gönlünü doğru yere vermezse. Özgür, nereye gelmiş? Olmaya mı pişmeye mi köleliğe mi hürriyete mi? Kendini bulmaya mı yok olmaya mı?

Pasajın öbür ucundan bir adam yaklaşıyor yanımıza. Kısa ve hızlı adımların sesi gittikçe yükseliyor. Michael Douglas sanki hergele. Beyaz saçları arkaya taranmış, yaşına göre genç gösteren bir gözlük çerçevesi. Sinekkağıdıyla ortaya çıkan kumral yanaklar ve özgüvenli bakışlar. Yakalı ve iki düğmeli bir tişört, altta ütüsü zor bozulan gri pantolon, ayakkabılar yeni boyanmış parlıyor. Dinç duruyor adam acaba kaç yaşında? Özgür, Berat Hoca ve bende aynı soru: Acaba kaç yaşında? Plastik sandalyelerden birini çekip karşımıza kuruyor. Elindeki deri el çantasını yavaşça sehpa üzerine bırakıyor. Yaşına ve fiyakasına hürmeten doğal bir gülümseme beliriyor yüzümüzde. Ben İbrahim diyor. Emlakçı İbrahim. Bu şehrin yerlisi. Kaç kişi kaldı sahi bu şehrin yerlisi? Berat Hoca'yı önceden tanıyor. Pasajlarda herkes birbirini tanıır. Bir yabancıyı taş duvara sonradan eklenmiş şekilsiz taş misali bir çırpıda tanıır. Yontulmamış taşı ustası tanıır; yontulmamış adamı olsa olsa eğri odunlar tanıır. Gözleriyle siz kimsiniz anlamındaki bakışlarına Özgür ve ben kısa künyelerle cevap veriyoruz. Özgür bu kez, taş ustasıyım demiyor. Taşı yontu-

yorum ben de onunla şekilleniyorum, diyor. Seksen bir yaşındayım, diyor adam. Pasajın orta sütunları titremeye başlıyor, tespih dükkânlarının boncukları eski geniş karo taşlarının üzerinde dağılmaya, terzilerin overlok iğneleri ellerine batmaya başlıyor. Seksen bir ha? Birden üçümüzün de bakışları Emlakçı İbrahim’de toplanıyor. Jilet gibi pantolon yorgun yıllara ana muhalefet, gözlük gençlik iksiri oluveriyor. Tişört ve arkaya taranmış düzgün saçlar, baharım bitmedi, yaz da beri beri gelsin söylüyor. Varlıklımı, emlakçılığı adresimiz belli olsun diye yapıyormuş anlattığına göre. Markası kapatılmış uzun namlulu bir sigara yakıyor ara sıra. Kendine bakıyormuş, kahvaltısız çıkmıyormuş evden. Tatil, yürüyüş, düzenli uyku, seyahat... Oturuştaki Michael Douglas özgüveni. Araya girip soruyorum: Dinçliğinize ve şıklığınıza mugayir bir bu sigara var efendim, o bozmadı mı Emlakçı İbrahim’i? Elindeki sigarayı göstererek keh keh gülüyor: Kaliteden ödün vermiyoruz da ondan etkilemiyor bu meret. Ayrıca içime çekmiyorum. Dudak tiryakisi de sen işte. Altmış yıldır bu böyle. İkna olmuş gibi bakıyoruz Evkuran Emlak’ın delikanlısına. Biz araya girmesek aralıksız konuşacak gibi İbrahim Amca. Amca mı dede mi? Ne desek bilemiyoruz. Dede kelimesini ağzımıza hiç alamıyoruz. Alırsak ağzımız eğilip çarpılacağız hissine kapılıyoruz. Hacı anneniz bana iyi bakar; aç göndermez dışarı, ütüsüz elbiseyle çıkarmaz sokağa. Sabah ceketimi giydirir, kolonyamı döker, dualarla uğurlar beni.

Bir de diyor genç kalmamın sırrı stepnesiz yaşamamak. Hayatımın farklı dönemlerinde hep stepneyle yaşadım ben. Üçümüz de stepneyi gerçek anlamda kullanmadığını biliyoruz. Kırk sekiz yaşında dul, varlıklı biriyle görüşüyormuş yıllardır. Kadının epey gayrimenkulü varmış, sadece on iki daireden kira geliri. Saygıya dayalı bir ilişkileri varmış. İnsanın ulan düzü o paraları harcamaktan kavga etmeye, tartışmaya zamanı kalır mı? diyesi geliyor. Yani anlıyoruz ki Michael Douglas, evde piyasa filmlerinde dublörük yapıp dışarıda festival filmlerinde kendini oynuyor. Taş gibi yaşamamak gerek diyor bu dünyada. Mutlu ve severek ölmeli insan. Taş kelimesini duyunca Özgür’ün elleri titremeye başlıyor. Yaptığı duvarlar, çeşmeler, havuzlar çatırdamaya başlıyor. Ben dayanamayıp yine araya giriyorum: Kalp bölünebilir mi İbrahim Bey? Yumuşadığında mı bölünür kalp? Sen nasıl yaptın bu işi? Kalbi bölmek, ayı bölmek, ekmeği bölmek, denizi bölmek gibi bir şey mi? Berat Hoca bir şey anlattı bu sırada:

“Yakışıklılığıyla dillere destan Narcissus, birçok kadının kalbini çalar ama kalbini kimselere vermek istemez. Bu duruma kızan tanrıça Nemesis, Narcissus’un kalbini taş eder. Kalbi taş olan yakışıklı adam aslında bir anlamda bilincini yitirir. Çünkü bir gün bir suya bakarken sudaki yansımamı gördüğü kendisini tanıyamaz ve kendisine âşık olur. O kadar âşık olur ki sudaki yansımamı elde etmeye çalışır. Çabaladıkça suya batar, battıkça nefesi kesilir ve sonunda hayata gözlerini yumar.”

İki kalbim var dedi İbrahim Bey. Biri yapay diğeri organik. Lazım olanı alıyorum her sabah. Birbirimize bakıyoruz: Hangisi yapay hangisi organik? Berat Hoca, merakını yenemeyip soruyor: Hacı annemiz üzülüyor mu? İbrahim Bey, tüm soğukkanlılığıyla cevap veriyor: Üzülmesine imkân yok. İçerideki dışardakini bilmiyor; dışarıdaki içeridekini biliyor. Ayrıca dışarıdaki içeridekinin varlığından da rahatsızlık duymuyor. Özgür'le benim eller, gayri ihtiyari sol göğsümüze kayıyor. Bizimki hangisi? Berat Hoca, Emlakçı İbrahim'e bizim kart horoz kendi denklemini kurmuş, bilinenleri ve bilinmeyenleri yerine koymuş, işlem sırasını da şaşırmıyor, der gibi bakıyor. Birden İbrahim Bey'in akıllı telefonu çalıyor, ekrana bakıp gülümseyerek açıyor telefonu: Buyur kraliçem! Tamam. Lafı mı olur. İbrahim Bey'in yüzünde erken açan çiçeklerin parlıtısı belirliyor. Taş gibi kadın diyor İbrahim Bey. Özgür'ün bu kez kalbi titremeye başlıyor, sertleşiyor taş kesiliyor âdeti. Kraliçesi Müjde Ar'dan bile güzelmiş. İbrahim Bey'in stepnesi, ulu kraliçemiz ona "alçalan yıllarımın yükselen yıldızısın" diyor. İki lafın arasında onu da anlattı bize koltukları kabara kabara. Biraz sonra telefonu ikinci kez çaldı İbrahim Bey'in: Tamam hacım! Bir tane tam buğday ekmeği. Bulamazsam taş fırın.

Bu kez hepimizin yüzüne fırın ateşinin yalımı vuruyor. Şekil verilen taşların yüzleri dökülüyor. Düz bir boşluğun ortasında el yordamıyla yönümüzü arıyoruz. İbrahim Bey, önce

kraliçesinin huzuruna çıkıp yüz görümlüğünü almak sonra da sultanının otağında istirahat edip reyhan şerbetini içmek için aramızdan ayrılıyor. Zengin kalkışının Fidan Pasajı versiyonu. İki kalbi nerede? Belki de yanından ayrılmadığı el çantasının geniş gözünde.

Bu kez Berat Hoca'nın telefonu çalıyor. Arayan şeyh efendinin hizmetkârı. Eski Bursa'nın ara sokaklarından birindeymiş şeyhin yeri. Etrafı taş duvarlı bir bahçenin ortasında tarihi bir tekke. Kabul buyurur mu diye soruyor Özgür bu kez heyecanlı heyecanlı. Su dolu bardağı taşırmayan her yaprak tekkeye alınır, diyor Berat Hoca. Özgür, taşın sertliğiyle kuru yaprağın hafifliği arasında darağacında sallanmaya başlıyor. Benim de tekkeye gelmemi istiyor Berat Hoca. Davetsiz giden mindersiz oturur, hadsizlik olur, usulsüzlük olur, diyorum. Yürüyelim, diyor. Ayaklarımız nereye götürürse oraya gidelim. Hava kararmaya yakın pasajdan çıkıyoruz. Ağzımızdan helva tadı yavaş yavaş kayboluyor. Yolda Berat Hoca'ya istişare toplantısı niye olmadı, bizden başka niye kimse gelmedi vakfa, talebe, yurt, burs diyorum. Parke taşlı yollardan aşağıya inerken tatlı tatlı gülümsüyor. Talebelerin işi görülmüş ki bugün Özgür nasibini aramaya gelmiş, diyor. Adımlarımızın yumuşaklığı taşlı yolların sertliğiyle birleşiyor. Taşları ezmekten korkuyorum artık. Kalplerimizi yokluyoruz, yerinde mi? Pasajın karanlık koridorlarında mı, İbrahim Bey'in çantasında mı yoksa şeyhin kapı eşiğinde yumuşayacağı zamanı mı bekliyor?

| ALİYE USLU ÜSTTEN

Modern Bir Mersiye: Hayat Ağır, Ölüm Hafif¹

Acı; hazzın karşıtı, hoş olmayan, bizi huzursuz eden duygunun adyken bazen “çok derinden gelen, yoğun bir hüznün sağanağı” olup insanı “en olmadık yerde ve en olmadık zamanda bir köşeye atıveren” bir yaraya dönüşür. Bu yara sevilen birisinden geldiğinde “başka türlü görülmeye” ve “yaşamaya” başlanır. İnsan türlü duygular, türlü acılara sahip olduğu gibi bazen de “hiç beklemediği hâllere düşer olur.” (s. 50). Her hâl; farklı bir yara, her yara farklı bir renge bürünür.

Hüseyin Su'nun son öykü kitabı *Hayat Ağır, Ölüm Hafif*, acının rengini tarif ederken modern edebiyatımızın “mersiye”si olarak karşımıza çıkıyor. Hüseyin Su, öykü yazma ve okuma anını, “kendimize ve insanlara en yakın olduğumuz bir baş başa kalıp halleşme durumu, ağzıma bakılarak dinleniyormuşum, gözlerinin içine bakarak dinliyormuşum gibi bir şey...” şeklinde tanımlarken *Hayat Ağır, Ölüm Hafif*’te ise bunun zorluğunu dile getirerek “Yarasını göstermek kadar insana zor gelen başka bir şey olabilir mi” diyor (s. 55) ve bu defa en yakınındakinin, en sevdiğinin ardından âdeta ağıt gibi yazılan öyküler kimi zaman iç konuşmaları, kimi zaman da kısa bir anın hesaplaşmasını içeriyor. Ayrılığı ıslak toprağın ayaklar altından çekilip gitmesine benzeten Hüseyin Su'nun öykülerinde, bu hakikati meta-netle kabullenişine tanıklık ederiz. Kitaptaki her öykü; bu kabulleniş yolculuğunun bir anını, bir anısını anlatır. Ona göre hayatın içinde “ayrılık ve ölüm ve yokluk üzerine yakılmış bir türkünün ağır, acılı ezgisi gibi inceden inceye dolaşırken hep aynı günleri döne döne yaşar.”

Ölüm, ardından devam eden hayata ağırlığını bırakarak hafiflediğinde kalanlara acısını sevmeyi de öğretir. Bu iki tezat duygu, bir bakıma yazarın gerçeklik karşısında hayallerine tutunduğu, “sessizlik alfabesinin diliyle” korkularını yatıştırdığı anlarda aslında duygularından kaçamadığını gösterir. Yazara göre, “...İnsanın hayatı bir kez sarsılmaya görsün, artık hiçbir şey sarsıttıktan öncesi gibi olmuyordu. Galiba topraktan gelip toprağa gidecek olmak da böyle bir şey olmalıydı. Artık o andan itibaren önemli olan zaman ne getiriyorsa oydur.” Bu nedenle hayat ağırdı, ölüm gibi hafif değildi (s. 15). Ölüm, yere düşmek için çırpınan bir tüy kadar hafifken, iğne deliğinden geçebilirken; dallı budaklı olan hayat ne iğne deliğinden geçer ne de kolay yaşanır. Öyle ki “hep aynı günleri döne döne” yaşadığı bu ağır hayatta bazen bakkalın önünden geçerken, bazen apartmanın önünde acısını tekrar tekrar yaşarken aslında “acısını yemlemeye” devam eder. Bir taraftan hayatı sorguladığı bu anlarda, kapanmayan dil mesafelerinden bahseder. Cam kırığı gibi acılı sözcüklerden ibaret olan bu iç sesinden rahatsız olur. Cimcimesini, hiç ayrılmamış olmamasını dilediği o kapıda bulma hayali, yitip giden anların ve anıların pişmanlığına bırakır yerini. O hayalle birlikte o zamanların kıymetini bilip, onlara sımsıkı sarılma ve kimsenin ne dediğini umursamadan ânı yaşama isteği doğar. Yazarın içinde “hiç büyümeyen o sevimli ve afacan yumurcak” kalbinin tam ortasında, derin bir yerinde ama aynı zamanda “kalbini kaplayan çok büyük, canlı bir nokta”dır (s. 44).

¹ Hüseyin Su, *Hayat Ağır, Ölüm Hafif*, Şule Yayınları, İstanbul, 2023.

Bu özlem duygusu arasında yazar sık sık yaşadığı teslimiyet duygusunu şu sözlerle ifade eder: “Böyle acıların dengemizi alt üst ettiği veya dünyanın bin bir türlü galesiyle sarhoş olup kendimizi yitirdiğimiz zamanlarda bile hep umutla, varsın öyle olsun, deriz. Nasıl olsa bir pencere, bir kapı sonsuza dek, bir ömür boyu insana kapalı kalmaz, diye düşünürüz. Evet, doğru, tabii ki kalmaz. Güneşin ve ayın ve yıldızların hepsinin birlikte söndüğü, kaybolduğu vaki değildir. Birisi battığında, mutlaka diğeri beliriverir gökte. Hiç ummadığımız ve hiç beklemediğimiz bir kapının bir anda önümüzde birden açılıverdiğini görürüz. Ufuk, tek çizgi hâlindeki sabit bir sınırdan ibaret değil ki hem. Aynı zamanda ardı ardına sıralanmış umutlar demek değil mi ufuk... Zaten sen de ufuk ardındaki sonsuzluğa geçmedin mi bir umut gibi.” (s.51)

Bu teslimiyet; gidenin her şeyden haberdar olduğu tesellisiyle güçlenir. Bunun için onun “gelip geçtiği, izinin bulunduğu her yeri” yol, “selam verdiği herkesi -haberleri olmasa bile- candan dost edinir. Böylece varlığını kanlı canlı hisseder. Yine bunun için “ölüm” kelimesini onunla yan yana anmaz, anılmasına izin vermez. Di’li geçmiş zamanla kurulan cümlelerden kaçınır. Bu kaçış, dile getirdiği kabullenişe ters düşüyor gibi görünse de aslında cimcimenin hayatının her anını doldurduğu düşüncesinin bir yansımasıdır. Bununla birlikte hayatının her anında kendisini izleyen bir çift gözün artık kendisine bakmadığı andan itibaren hayata bakışının nasıl değiştiğinin de izlerini görürüz. Suskunluğu bundandır. “İnsan işte o zaman, yani alışmadığında tutunur sabra da duaya da. En önemlisi de ölümün ve acının güzelliğine tutunur. Ölümlü olduğuna şükreder. Sonra da bu şükürüne tutunur.” (s. 81).

Yazarın sık sık hatırlattığı “Acı ama öyle böyle bir acı değil!” sözü kırmızı renkle bütünleşir. Sessizce gelip giden bu acı, yazarın

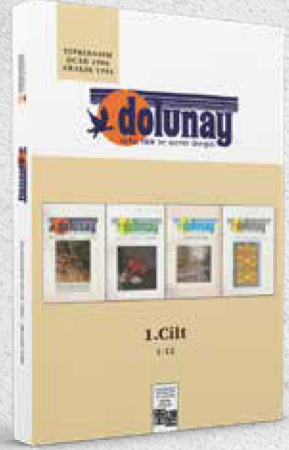
damarlarında dolaşan kanın rengidir: “Açığın- dan koyusuna kırmızının bütün tonlarına batar çıkar. Koyu kırmızı, kıpkırmızı, kankırmızı!”. “Kızarmış bir ateş yalımı” olarak tarif eder acıyı. Bu acıyı dindiren tek şey, cimcimenin adım mütemadiyen diline dolayıp onu anmaktır. Onun çocukluğunu, afacanlıklarını, yetişkin hâllerini, dilli oluşunu, ona son kez sarılışını... Bütün bunları hatırlamak onu yaşatmak, ona ait herhangi bir şeyi unutmamak içindir.

Hikâyelerde ölümle yan yana anılan “toprak” yazarın altından kalkamayacağını sandığı “ağır ve acılı” yükünü hafifleten bir mekânın parçasıdır. Cimcimenin artık zamansız olduğu, kendi seçtiği o mekân, yazar için huzurun ve acının kaynağıdır çünkü toprak, insanın yükünü ve acısını hafifletirken aynı zamanda “insana sakinleşmeyi ve razı olmayı öğretir.” (s. 114).

Yazar, acının beraberinde getirdiği sükûnetten söz ederken aslında acıların insanı nasıl sağlamaştırdığını, çevresindekilerin kim olduğunu sorgulamasını sağladığını anlatır. İnsanın ne olduğunu cimcimenin gidişiyile öğrendiğini belirtir: “Kimsenin birbirine arkadaş, yoldaş, sırdaş, eş dost, yakını uzağı veya bir dert ortağı olduğu, olacağı falan yokmuş. Böyle bir derin uykudan da ancak sen gittikten sonra, beni her zaman dalgınlığımdan uyandırdığın gibi yine senin miras bırakır gibi bıraktığın acının bazen ipeksi bazen sert dokunuşlarıyla uyandım.” Çünkü ona göre acı paylaşılmaz ve bu nedenle göz diken hep batacak bir acıdır.

Hüseyin Su acının bir misafir gibi hayatının tam ortasına nasıl yerleştiğini anlattığı *Hayat Ağır, Ölüm Hafif*’te insanın yangınıyla, bu yangının acısıyla yaşamayı nasıl öğrendiğini okurla paylaşırken aynı zamanda küskünlüklerini, pişmanlıklarını ve iç hesaplaşmalarını da dile getirir. Bu yönüyle öyküler, bir kaybin ardından duyulan çaresizliğin ağıttır.

DÜNDEN BUGÜNE *DERGİLERİMİZ*

İki Güzel Yalan

| MUSTAFA KÖNEÇOĞLU

Güçlü delillerim yok kimseyi ikna etmeye
sözün bittiği yerden başlıyorum bu sefer
bu sefer dilimin ucunda kan ve besmele
ve iki de güzel yalan: dünya ve şiir diye

Neyi kovalasam şiddetle geri dönüyor
dünyanın ölçüsünü almak kadar yorucu
ölü çocuk yüzleri ve katliamlar arasında
çık çık bitmiyor: yaşamak mı yokuş mu

Bütün bakiyelerim artı, kalbim ekside
açık bir çay ve sade bir dünya söylüyorum yine de
yine de bir yaranın kurşuna koşup gitmesi gibi
kırık bir saz çalıp duruyor içimde